

Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα «Στήριξη Φορέων
Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών 2012»

Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού

**Δημιουργία Τοπικού Συμπλέγματος Βιώσιμου Τουρισμού:
Μελέτη υπάρχουσας τουριστικής δημιουργικής ικανότητας
στην περιοχή του Παρνασσού**

**ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ
Ανάδοχος**

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Οκτώβριος 2012

Περιεχόμενα

Πρόλογος	1
Εισαγωγή	2
A. Θεωρητική θεμελίωση	4
1. Τουρισμός: Βασικές έννοιες και εξέλιξη	4
1.1 Ορισμός και Ιστορική Εξέλιξη του Τουρισμού	4
1.2 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	6
1.3 Τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα	10
2. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε προστατευόμενες περιοχές	14
2.1 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και φέρουσα ικανότητα	14
2.2 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε ορεινές περιοχές	16
2.3 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε προστατευόμενες περιοχές	19
2.3.1 Προστατευόμενες περιοχές	19
2.3.2 Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα	21
2.3.3 Εθνικοί Δρυμοί	25
2.3.4 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε προστατευόμενες περιοχές	30
B. Περιοχή μελέτης	33
3. Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης	33
3.1 Βασικά κοινωνικο-οικονομικά στοιχεία για την περιοχή	33
3.2 Γεωμορφολογία και υδρολογικές συνθήκες	36
3.3 Μετεωρολογικές και κλιματολογικές συνθήκες	37
3.4 Χλωρίδα – βλάστηση	38
3.5 Εδαφική οργάνωση και χρήσεις γης	40
3.5.1 Ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού	42
4. Πολιτιστικοί Πόροι	48
4.1 Αρχαιολογικά Μνημεία	49
4.2 Βυζαντινά Μνημεία και Ιερές Μονές	49
4.3 Μουσεία	50
5. Τουριστικοί Πόροι	51
5.1 Χιονοδρομικά κέντρα	51
5.2 Ιαματικές Πηγές	52
5.3 Συνεδριακά κέντρα	54
5.4 Προσβασιμότητα	54
6. Ξενοδοχειακό Δυναμικό	54
7. Συγκριτικά Πλεονεκτήματα της περιοχής	67
7.1 Ποικίλοι φυσικοί πόροι – ελκυστικό περιβάλλον	67
7.2 Ήπιο κλίμα	69
7.3 Σημαντικοί πολιτιστικοί πόροι	69
7.4 Εύκολη προσπελασιμότητα	70
7.5 Τουριστικά χαρακτηριστικά	70
Γ. Συμπεράσματα – προτάσεις	72
8. Συμπεράσματα	72
9. Προτάσεις	75
Βιβλιογραφία	80
Παράρτημα	86

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο του μακροχρόνιου σχεδιασμού της έρευνας για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των προστατευόμενων περιοχών της χώρας μας, ο Τομέας Ανάπτυξης και Προγραμματισμού του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) έχει θέσει ως προτεραιότητα την καταγραφή και ανάλυση των προβλημάτων και των αναπτυξιακών προοπτικών τους, καθώς και τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων για την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.

Έχοντας υπόψη το χρηματοδοτικό πλαίσιο και τους πόρους που διατίθενται από το Πράσινο Ταμείο στους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες για την υποβολή πρότασης ένταξης του έργου με τίτλο: «Δημιουργία Τοπικού Συμπλέγματος Βιώσιμου Τουρισμού: Μελέτη υπάρχουσας τουριστικής δημιουργικής ικανότητας» στην περιοχή του Παρνασσού, και τη χρηματοδότηση των δαπανών υλοποίησής του από το Πράσινο Ταμείο μέσω του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού.

Το Πράσινο Ταμείο με την υπ' αρ. 31.4/5-7-2012 απόφασή του ενέταξε την εκπόνηση του παραπάνω έργου στο Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα «Στήριξη Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών 2012» καθώς υπάρχουν τεκμηριωμένες πληροφορίες ότι το πρόβλημα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι εξαιρετικά σημαντικό για την περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Παρνασσού αλλά και της ευρύτερης περιοχής.

Στο πλαίσιο αυτό υλοποιήθηκε το συγκεκριμένο ερευνητικό έργο την περίοδο Αυγούστου-Οκτωβρίου 2012 από ερευνητική ομάδα, με την καταγραφή και ανάλυση της σχετικής ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε προστατευόμενες περιοχές και ειδικότερα για την ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, καθώς και την καταγραφή στοιχείων για την τουριστική ανάπτυξη στη συγκεκριμένη περιοχή κυρίως μέσω επεξεργασίας δευτερογενών πηγών, και την ανάλυση τους από εξειδικευμένο προσωπικό.

Η Επιστημονικώς Υπεύθυνη του έργου
Στέλλα Κωστοπούλου
Επίκουρη Καθηγήτρια
Διευθύντρια του Τομέα Ανάπτυξης και Προγραμματισμού

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Τομέας Ανάπτυξης και Προγραμματισμού
Θεσσαλονίκη 541 24

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες κοινωνικο-οικονομικές δραστηριότητες παγκοσμίως. Ως παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο επηρεάζει τις επιθυμίες των ανθρώπων και σχετίζεται με την κατανάλωση και τον ελεύθερο χρόνο. Ταυτόχρονα, αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Τις τελευταίες δεκαετίες η ανάπτυξη του ήταν ραγδαία τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η οικονομική σπουδαιότητα του τουρισμού, μέσα από τη δυνατότητά του να εξασφαλίζει κρατικά έσοδα και να δημιουργεί θέσεις απασχόλησης τον αναδεικνύει σε σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης για κάθε περιοχή που μπορεί να αποτελέσει τουριστικό προορισμό. Ειδικότερα στη χώρα μας η οποία διαθέτει ένα μοναδικό τουριστικό προϊόν με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και αξιόλογες φυσικές ομορφιές, ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς της εθνικής οικονομίας.

Ο τουρισμός ως ένα σύνθετο, πολυδιάστατο φαινόμενο με οικονομικές κυρίως, αλλά και με κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις, έχει σημαντικές επιπτώσεις στους τόπους όπου αναπτύσσεται, επιπτώσεις που δεν μπορούν να υποεκτιμηθούν. Η τουριστική δραστηριότητα αν και συμβάλλει θετικά στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη σε πολλές χώρες και περιοχές, μπορεί συγχρόνως να οδηγήσει στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και στην απώλεια της τοπικής ταυτότητας. Για το λόγο αυτό επιβάλλεται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του τρόπου ανάπτυξής του. (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001)

Η μη ορθολογική και συνεχώς εντεινόμενη επέμβαση του ανθρώπου στη φύση και η ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, είχε σαν αποτέλεσμα την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, με αρνητικές επιπτώσεις στην ίδια την επιβίωση του ανθρώπου. Η προοπτική εξαφάνισης από τον πλανήτη πολλών ειδών του φυτικού ή ζωϊκού βασιλείου ή μοναδικά τοπία και η συνειδητοποίηση του κινδύνου για την επιβίωση της ανθρωπότητας είχε ως αποτέλεσμα τη διεθνή κινητοποίηση για τη λήψη μέτρων προστασίας αρχικά των ειδών που κινδύνευαν και μετέπειτα του φυσικού περιβάλλοντος. Έτσι αρχικά θεσπίστηκαν μεμονωμένες απαγορεύσεις και ρυθμίσεις και στη συνέχεια τέθηκαν υπό προστασία περιοχές με ιδιαίτερη αξία για τη διατήρηση μοναδικών ή σπάνιων χαρακτηριστικών με τη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών.

Οι περιοχές αυτές είτε λόγω της χλωρίδας και της πανίδας τους, είτε λόγω των ιδιαίτερων γεωμορφολογικών σχηματισμών τους, είναι οικολογικά πιο ευαίσθητες και εκτεθειμένες στους κινδύνους των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων από διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός. Η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη μπορεί να έχει καταστροφικές και μη αναστρέψιμες συνέπειες στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον της

περιοχής υποδοχής και στην ίδια την ανάπτυξη της. Για το λόγο αυτό η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην υπερβαίνει την φέρουσα τουριστική ικανότητα της. Η θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών στην ουσία εξασφαλίζει τη μη υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας τους, με κύριο στόχο την προστασία του ιδιαίτερου φυσικού τους περιβάλλοντος.

Η παρούσα μελέτη αφορά στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε προστατευόμενες περιοχές. Ειδικότερα, μελετάται η σημασία και η συμβολή της θεσμοθέτησης μια προστατευόμενης περιοχής (Εθνικού Δρυμού, Εθνικού Πάρκου κ.α.) στην τουριστική και γενικότερα στην τοπική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής γύρω από αυτή. Οι προστατευόμενες περιοχές θεωρούνται ως οι κατ' εξοχήν πρόσφορες περιοχές για την ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού. Τα σύγχρονα καινοτόμα τουριστικά προϊόντα που σχετίζονται με την προστασία της φύσης απευθύνονται σε μια διαρκώς αναπτυσσόμενη αγορά, με αποτέλεσμα οι ήπιες και περιβαλλοντικά φιλικές μορφές τουρισμού να είναι ιδιαίτερα επικερδείς και να προσφέρουν μια διέξοδο στα αναπτυξιακά προβλήματα των μειονεκτικών περιοχών.

Οι προστατευόμενες περιοχές υπόκεινται βέβαια σε καθεστώς ειδικής διαχείρισης με ιδιαίτερους περιορισμούς και εξειδικεύσεις, καλούνται όμως να λειτουργήσουν και να εκπληρώσουν το σκοπό τους μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης και διαχείρισης των φυσικών πόρων. Συχνά έχουν να αντιμετωπίσουν αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα και απαιτήσεις, η εναρμόνιση των οποίων πρέπει να ασκείται με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται το μέγιστο δυνατό όφελος για το κοινωνικό σύνολο.

Η διευθέτηση αυτή είναι δυνατή μόνο με την κατάρτιση ολοκληρωμένων προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης όχι μόνο της προστατευόμενης περιοχής αλλά και της ευρύτερης γειτονικής περιοχής. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάρτιση επιτυχών προγραμμάτων είναι η ακριβής περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης της περιοχής, των περιβαλλοντικών, τουριστικών και πολιτιστικών πόρων καθώς και των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν σ' αυτήν.

Η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει την προστατευόμενη περιοχή του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού καθώς και την ευρύτερη γειτονική περιοχή. Η ευρύτερη περιοχή του Παρνασσού παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον δεδομένου ότι αποτελεί έναν αναγνωρισμένο προορισμό μαζικού τουρισμού λόγω της ύπαρξης του Χιονοδρομικού Κέντρου στην Αράχωβα, αλλά συγχρόνως και έναν προορισμό εναλλακτικού τουρισμού λόγω των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών και του φυσικού της περιβάλλοντος, ένα μεγάλο μέρος του οποίου έχει τεθεί υπό καθεστώς προστασίας.

Σκοπός της μελέτης είναι να αναδειχθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και να διερευνηθούν οι δυνατότητες ανάπτυξης συνεργιών μεταξύ των διαφόρων τουριστικών πόρων που βρίσκονται στην περιοχή (περιβαλλοντικοί,

πολιτιστικοί, αθλητικοί, ψυχαγωγίας) για την ισόρροπη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και τη στήριξη της τοπικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης πρότασης για τη δημιουργία ενός τοπικού συμπλέγματος βιώσιμου τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή του Παρνασσού, είναι απαραίτητη η καταγραφή του υπάρχοντος τουριστικού δυναμικού της περιοχής που γειτνιάζει με τον Εθνικό Δρυμό Παρνασσού και η ανάλυση των βασικών παραμέτρων τουριστικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής. Στην παρούσα φάση της μελέτης πραγματοποιείται καταγραφή και ανάλυση της υπάρχουσας ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και τον τουρισμό σε προστατευόμενες περιοχές και ειδικότερα για την ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού. Στην συνέχεια γίνεται καταγραφή στοιχείων για τη συγκεκριμένη περιοχή, κυρίως μέσω επεξεργασίας δευτερογενών πηγών όπως άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, μελέτες και ερευνητικές εργασίες, πολλές από τις οποίες παρουσιάζουν αποτελέσματα από έρευνες πεδίου μέσω ερωτηματολογίων ή/και συνεντεύξεων σε φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, ξενοδόχους, κατοίκους και επισκέπτες της περιοχής.

Η μελέτη στοχεύει στη διαμόρφωση προτάσεων για μέτρα και δράσεις για την καλύτερη και ουσιαστικότερη συμβολή του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής χωρίς τον κίνδυνο μη αναστρέψιμων επιπτώσεων στο περιβάλλον. Από την ανάλυση της βιβλιογραφίας μπορεί να εξαχθεί το γενικό συμπέρασμα ότι η τουριστική ανάπτυξη σε μια προστατευόμενη περιοχή, μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη για την τοπική κοινωνία και οικονομία. Για να συμβεί όμως αυτό απαραίτητη προϋπόθεση είναι η μελέτη και ο σχεδιασμός της συγκεκριμένης δραστηριότητας σε όλα τα επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό), αλλά και η επίτευξη συνεργειών ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους στον τομέα αυτό (κρατικός μηχανισμός - τοπικές αρχές - τοπικές επιχειρήσεις – τοπική κοινωνία).

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ

1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός ως «ένα πολυπρισματικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο συμβαίνει όταν τα άτομα αλλάζουν φυσικό περιβάλλον και ρυθμούς ζωής που τους ικανοποιούν ψυχοσωματικές ανάγκες και πνευματικές περιέργειες» (Λαγός 2005:42) βασίζεται στην ανάγκη του ανθρώπου για αναψυχή, για επαφή με τη φύση και για γνωριμία ξένων τόπων και πολιτισμών.

Αν και ιστορικά η εξέλιξη του τουρισμού ξεκινά από τα αρχαία χρόνια, ως οικονομικός κλάδος ο τουρισμός αναπτύχθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο

Πόλεμο, και ιδιαίτερα την περίοδο 1960-1980, παίρνοντας τη μορφή του οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός, περιλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα τουριστών, οι οποίοι ταξιδεύουν με στόχο κυρίως την ξεκούραση και τη διασκέδαση. (Λαγός 2005, Βλασίδης 2006, Κοκκώσης et al. 2011) Κύρια χαρακτηριστικά του πέρα από τη μαζικότητα αποτελούν η βιομηχανοποίηση και η τυποποίηση του προσφερόμενου προϊόντος (Αϊβατζίδου & Κωστοπούλου 2005).

Η εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου και ιδιαίτερα μετά την δεκαετία του '60 υπήρξε ραγδαία. Στη ραγδαία ανάπτυξη και χωρική εξάπλωση του τουριστικού φαινομένου συνέβαλαν πολλοί παράγοντες, όπως η άνοδος των οικογενειακών εισοδημάτων, ιδιαίτερα με την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, η αύξηση του θεσμοθετημένου ελεύθερου χρόνου για διακοπές, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου γενικότερα, η τεχνολογική εξέλιξη των μέσων μεταφοράς, ο συνεχής εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος με τη βιομηχανοποίηση της τουριστικής παραγωγής, τον πολλαπλασιασμό των ταξιδιωτικών οργανώσεων και των τουριστικών οδηγών, ακόμα και την κατάσταση διαρκούς ειρήνης και την κατάργηση των συνόρων σε μεγάλες γεωγραφικές περιοχές όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. (Παυλογεωργάτος & Κωνσταντόγλου 2004, Βαρβαρέσος 1999, Bramwell 2004) Ο σύγχρονος τουρισμός εμπλουτίζει και διαφοροποιεί με ιλιγγιώδεις ρυθμούς το τουριστικό προϊόν τόσο στα ποιοτικά του χαρακτηριστικά όσο και στην γεωγραφική του διάσταση. Οι μεταβολές που συντελέστηκαν στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον όπως: Παραχώρηση μιας εβδομάδας επιπλέον διακοπών, οικονομική βοήθεια για συμμετοχή σε τουριστικές δραστηριότητες, η διπλή οικονομική δραστηριότητα του νοικοκυριού, η θέσπιση αναπτυξιακών νόμων έδωσαν μεγαλύτερη ώθηση στη τάση του ανθρώπου να ταξιδεύει (Βαρβαρέσος 2000). Τέλος, στην ανάπτυξη του τουρισμού συνέβαλε αποφασιστικά η εξέλιξη και η εξάπλωση των εφαρμογών των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και ιδιαίτερα το Διαδίκτυο με τις ιστοσελίδες και τα e-mail το οποίο έδωσε τη δυνατότητα άμεσης πληροφόρησης στον σύγχρονο τουρίστα, ανέδειξε νέους προορισμούς οι οποίοι ανταγωνίζονται τους καθιερωμένους προσφέροντας ίσης και καλύτερης ποιότητας προϊόντα καθώς και επέτρεψε τη μαζική τουριστική παραγωγή, κατανάλωση και διαφήμιση. (Λαγός 2005, Κοκκώσης et al. 2011, Αποστολόπουλος & Σδράλη 2009).

Αποτέλεσμα των παραπάνω θεαματικών τεχνικών και κοινωνικο-οικονομικών εξελίξεων ήταν η συνεχής επέκταση του μαζικού τουρισμού με συνέπειες ανάλογες με εκείνες που προκάλεσε η μαζικοποίηση της παραγωγής σε όλους τους κλάδους: αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης, αλλά και αύξηση των περιβαλλοντικών πιέσεων με πολλά ερωτηματικά για τη συμβολή του στη βιώσιμη ανάπτυξη των τουριστικών προορισμών (Σπιλάνης & Βαγιάννη 2009, Lickorish & Jenkins 2004, Gee et al. 2001)

Σήμερα έχει γίνει γενικά αποδεκτό στη θεωρία και πολιτική της τουριστικής ανάπτυξης ότι μόνο ένα αναπτυξιακό πρότυπο που να βασίζεται στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος μπορεί να είναι βιώσιμο και ανταγωνιστικό. Η τουριστική πολιτική επικεντρώνεται πλέον στην προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ως βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ορίζεται η ανάπτυξη που δραστηριοποιείται ισόρροπα στο τοπικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον των τουριστικών προορισμών, διαμορφώνοντας παράλληλα τους απαραίτητους όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της. Η βιωσιμότητα στον τουρισμό εστιάζεται σε θέματα, όπως: (Ανδριώτης 2005, Κοκκώσης & Τσάρτας 2001)

- Η ισότητα της τοπικής κοινωνίας, αναφορικά με τα πρότυπα διαβίωσης και της ποιότητας ζωής αλλά και η συμμετοχή της στην τουριστική ανάπτυξη
- Η ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών των τουριστών και των απαιτήσεων της τουριστικής βιομηχανίας.
- Η προστασία των πόρων που αποτελούν τη βάση του τουρισμού (φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον).
- Η συντήρηση ή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τουριστικής βιομηχανίας και γενικότερα ανατροφοδότηση της ανάπτυξης.
- Η χρήση εναλλακτικών κυρίως μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης .

Ειδικότερα για τις προστατευόμενες περιοχές ο βιώσιμος τουρισμός αποτελεί μια νέα θεώρηση της τουριστικής ανάπτυξης, στην οποία ενσωματώνονται όλες οι σύγχρονες οικολογικές ανησυχίες για το περιβάλλον και τα ευαίσθητα οικοσυστήματα. Σύμφωνα με τον «Ευρωπαϊκό Χάρτη για το Βιώσιμο Τουρισμό σε Προστατευόμενες Περιοχές», ως βιώσιμος τουρισμός ορίζεται «κάθε τουριστική δραστηριότητα ανάπτυξης ή διαχείρισης που εξασφαλίζει, μακροπρόθεσμα, την προστασία και την διατήρηση των φυσικών, πολιτιστικών και κοινωνικών πόρων και συμβάλλει, με θετικό και δίκαιο τρόπο, στην οικονομική ανάπτυξη και ευμάρεια των ατόμων που ζουν, εργάζονται ή επισκέπτονται τις προστατευόμενες περιοχές» (Λογοθέτης 2004).

1.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Αν και ο μαζικός τουρισμός παραμένει ακόμη η κύρια μορφή τουρισμού σε διεθνές επίπεδο, από τα τέλη της δεκαετίας του 70', ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός άρχισε να αμφισβητείται, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων στο φυσικό, κοινωνικό και δομημένο περιβάλλον πολλών τουριστικών περιοχών.

Στο διάστημα αυτό παρατηρήθηκε επίσης μία αλλαγή τόσο στα κίνητρα των τουριστών, όσο και στις πολιτικές των αρμόδιων φορέων (Αϊβατζίδου & Κωστοπούλου 2005). Το οικολογικό κίνημα άρχισε να αποκτά σημαντικές διαστάσεις με κινήσεις διαμαρτυρίας, ίδρυση μεγάλου αριθμού οικολογικών οργανώσεων, περιεχόμενο συνεδρίων και διαφοροποίηση της καταναλωτικής συμπεριφοράς. Το σύνθημα δεν ήταν μόνο η προστασία του περιβάλλοντος, αλλά ταυτόχρονα και η επιστροφή του ανθρώπου στη φύση και το πράσινο (Λογοθέτης 1998). Οι εξελίξεις αυτές άρχισαν να επηρεάζουν και τον τουριστικό τομέα, πράγμα που εκδηλώθηκε με δύο κυρίως τάσεις. Αφενός με την προτίμηση των τουριστών σε ιδιαίτερες μορφές τουριστικής δραστηριότητας και αφετέρου με την ευαισθητοποίησή τους σε θέματα προστασίας και περιβάλλοντος (Παπαγεωργίου 2005). Πολλοί τουρίστες άλλαξαν προτιμήσεις κάνοντας μία στροφή προς το καθαρό φυσικό περιβάλλον, την παραδοσιακή ζωή και γενικότερα παρατηρήθηκε μια τάση όχι μόνο για αναψυχή και ξεκούραση, αλλά ταυτόχρονα πραγματοποίηση περισσότερων δραστηριοτήτων, με πολιτιστικό περιεχόμενο κατά τη διάρκεια των διακοπών. (Παυλογεωργάτος & Κωνσταντογλου 2004). Σε αυτή τη στροφή συνέβαλαν και τα νέα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα, κύρια χαρακτηριστικά των οποίων είναι η αναζήτηση διαφορετικών εμπειριών, η κατανάλωση νέων προϊόντων και η φυσική και πνευματική υγεία.

Το γεγονός της αύξησης του κόστους ζωής, της μεταβολής στις προτιμήσεις των επισκεπτών, στην αλλαγή του τρόπου σκέψης και χρήσης του χρόνου διακοπών, η μείωση ηλικίας συνταξιοδότησης, η ελάττωση της εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας, είναι μερικές από τις αιτίες που μετέβαλαν τη δομή της τουριστικής ζήτησης. Μετά από τις σύγχρονες μεταβολές στο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, το τουριστικό προϊόν διαφοροποιείται σημαντικά αφού το συνθέτουν φυσικοί πόλοι έλξης, το δομημένο περιβάλλον όπως κέντρα ιστορικών πόλεων, χιονοδρομικά κέντρα, θεματικά πάρκα αλλά και οι συνεχώς αναδεικνυόμενοι πολιτιστικοί πόλοι έλξης όπως θέατρα, μουσεία, αρχιτεκτονικά μνημεία. (38)

Νέες μορφές τουρισμού άρχισαν να αναπτύσσονται που έχουν σχέση με τον πολιτισμό, το περιβάλλον, την εκπαίδευση, την υγεία κ.λπ. (Παυλογεωργάτος & Κωνσταντογλου 2004). Οι Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού (EEMT) θεωρήθηκαν ως η απάντηση στα προβλήματα του μαζικού τουρισμού. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού βρίσκονται στον αντίποδα του μαζικού τουρισμού και ειδικότερα του διεθνούς τουριστικού πρότυπου της αγοράς που χαρακτηρίζεται από τη μαζικότητα, την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, τη μείωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και την επιδίωξη μεγιστοποίησης του κέρδους σε βάρος των τοπικών κοινωνιών, της τοπικής οικονομίας και του περιβάλλοντος (Βελισσαρίου, 2000:18).

Τα νέα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα εξειδικεύονται, ενισχύοντας την ανάπτυξη των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, με την όλο και

μεγαλύτερη προσφορά ταξιδιών από την αγορά, με την σταδιακή αύξηση του ελεύθερου χρόνου οπότε και του αριθμού ταξιδιών, με τη συνεχή αναζήτηση νέων, διαφορετικών, "παρθένων" προορισμών και φυσικά με τη σταδιακή προσαρμογή της τουριστικής αγοράς σε νέα προϊόντα και προορισμούς.

Ένας άλλος σημαντικός λόγος μετατόπισης του ενδιαφέροντος προς άλλες μορφές τουρισμού ήταν και η εξέλιξη της τεχνολογίας. Με τη χρήση του Διαδικτύου αλλάζει το σύστημα κρατήσεων στα μεταφορικά μέσα και τα τουριστικά καταλύματα καθώς και η πληροφόρηση και η αυτονομία των τουριστών, με αποτέλεσμα να επωφελούνται τόσο οι τουρίστες όσο και οι τουριστικές επιχειρήσεις (Λαγός 2005, Κοκκώσης et al. 2011).

Οι σύγχρονοι τουρίστες αναζητούν την ικανοποίηση νέων ιδιαίτερων προτιμήσεων, γεγονός που συνέβαλλε στην ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού όπως ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων (special interest tourism) και ο εναλλακτικός τουρισμός (alternative tourism) που δίνουν έμφαση στην ποιότητα των διακοπών και των υπηρεσιών τουρισμού. (Κοκκώσης et al. 2011, Ιακωβίδου 2006, Björk 2000, Carey & Gountas 1997, Fennell 2001, Müller 2000). Οι δύο αυτές μορφές έχει καθιερωθεί διεθνώς να αποκαλούνται ειδικές μορφές τουρισμού που σημαίνει πως οι τουρίστες στηρίζουν τις διακοπές τους σε τουλάχιστον ένα βασικό ή ειδικό κίνητρο.

Ως ειδικές μορφές τουρισμού μπορούν να χαρακτηριστούν γενικά αυτές που απευθύνονται σε ορισμένη κατηγορία τουριστών και δεν είναι ιδιαίτερα μαζικές. Κάθε ειδική μορφή τουρισμού έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, το οποίο λειτουργώντας ως κίνητρο, γίνεται αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο κατά τη διάρκεια παραμονής των τουριστών και δίνει το όνομά του στην ειδική αυτή μορφή. Στις ειδικές μορφές τουρισμού, εκτός από το προσδιοριστικό κίνητρο, μπορούν να διακριθούν και άλλα χαρακτηριστικά, όπως ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του και η απαιτούμενη υποδομή, που αποσκοπούν στην ικανοποίηση των ειδικών αναγκών των τουριστών – επισκεπτών (Βελισσαρίου 2000).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αφορούν δραστηριότητες ή ομάδες δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο χώρο ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, π.χ. ορεινός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, αγροτουρισμός κλπ. (Καλοκάρδου & Κραντονέλλης 2005, Αποστολόπουλος & Σδράλη 2009, Βαρβαρέσος 1998, Κοκκώσης & Τσάρτας 2001, Τσερώτα 2008, Λαγός 2005, Σπιλάνης & Βαγιάνη 2009) Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διακρίνονται για τη διαφορετικότητα της τουριστικής ζήτησης, τον διαφορετικό τρόπο οργάνωσης και, κυρίως, για τη διαφορετική φιλοσοφία από την οποία διέπονται. Στα βασικά χαρακτηριστικά των ειδικών μορφών τουρισμού συγκαταλέγονται: (Βελισσαρίου 2000)

- το κίνητρο που διαφοροποιεί τη μορφή τουρισμού

- η ανάλογη υποδομή για την ικανοποίηση των ειδικών τουριστικών αναγκών
- η προσαρμοσμένη στις ειδικές τουριστικές ανάγκες οργάνωση
- η στόχευση σε συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς

Η γρήγορη αύξηση της ζήτησης για προϊόντα που συνδέονται με τις Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού επέβαλλε στον τουριστικό τομέα σημαντικές αλλαγές και προσαρμογές στα νέα δεδομένα. Η ομάδα κινήτρων που προσδιορίζει τον τύπο του ταξιδιού και την καταναλωτική συμπεριφορά του τουρίστα καθορίζει και την επιλογή μιας ή περισσότερων ειδικών ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ο συσχετισμός μεταξύ των τουριστικών προϊόντων του τόπου υποδοχής, καθώς και της τουριστικής οργάνωσης των ζωνών προέλευσης, της τμηματοποίησης της πελατείας και του προφίλ των τουριστών, αποδεικνύεται απαραίτητη όσον αφορά στην ανάπτυξη και την εμποριοποίηση αυτών των μορφών. Απαραίτητη θεωρείται πλέον η παραγωγή νέων προϊόντων που απευθύνονται στη ζήτηση συγκεκριμένων Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού (συνεδριακός τουρισμός, οικοτουρισμός, κ.α.), νέων υπηρεσιών και δραστηριοτήτων σε παραδοσιακά προϊόντα (π.χ. πακέτα τουρισμού διακοπών σε συνδυασμό με κάποια ειδική ή εναλλακτική μορφή, όπως ιαματικό, πολιτισμικό τουρισμό, κ.α.) καθώς και η ανάδειξη και προβολή τουριστικών περιοχών που διαθέτουν σημαντικό πλούτο σε πόρους Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού. Τα ξενοδοχεία απαιτείται να προχωρήσουν σε βελτιωτικές αλλαγές και να προσθέσουν σταδιακά υποδομές και υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στο νέο τύπο τουρίστα, όπως για παράδειγμα χώρους για άθληση, συνέδρια κ.α. Τέλος, τα τουριστικά πρακτορεία πρέπει να προσφέρουν όλο και μεγαλύτερη ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού σε ανταγωνιστικές τιμές (Κοκκώσης et al 2011).

Η εμφάνιση και καθιέρωση των νέων μορφών τουρισμού συνέβαλαν στην ανάπτυξη του "κοινωνικά υπεύθυνου" τουρισμού, σύμφωνα με τις αρχές του οποίου τόσο οι τουρίστες όσο και οι κάτοικοι έχουν δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις, με αποτέλεσμα να θεωρούνται ουσιαστικά "συνυπεύθυνοι" για την τελική διαμόρφωση του τοπικού τουριστικού προϊόντος. Εκτιμάται ότι η υιοθέτηση αυτού του τύπου τουρισμού, τόσο στην οργάνωση του ταξιδιού από τις επιχειρήσεις, όσο και στη συμπεριφορά των τουριστών αλλά και των τοπικών κοινωνιών, θα οδηγήσει σε ένα ισόρροπο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, με βασικά χαρακτηριστικά την προστασία του περιβάλλοντος, το σεβασμό των πολιτισμικών και κοινωνικών ιδιομορφιών, την καλύτερη γνωριμία τουριστών και κατοίκων, την ανάδειξη ενός ιδιαίτερου τύπου ταξιδιών με ποιοτικά και ισόρροπα χαρακτηριστικά (Κοκκώσης et al. 2011).

Η ανάπτυξη των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού ανέδειξε επίσης το ζήτημα της τοπικότητας στην ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς οι Μορφές αυτές Τουρισμού προβάλλουν νέους τουριστικούς προορισμούς οι

οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένους τουριστικούς πόρους (π.χ. εθνικούς δρυμούς, υδροβιότοπους, παραδοσιακούς οικισμούς). Το ζήτημα της τοπικότητας στην ανάπτυξη του τουρισμού συνδέεται με την ανάγκη αποκέντρωσης στον σχεδιασμό και τη διαχείριση της ανάπτυξης, διασφαλίζοντας την ουσιαστική συμμετοχή των αρμόδιων τοπικών φορέων και επιτυγχάνοντας καλύτερα αποτελέσματα με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας. (Κοκκώσης et al. 2011)

Συνοπτικά, οι βασικές διαφορές του εναλλακτικού τουρισμού από τον μαζικό επικεντρώνονται στα εξής στοιχεία: (Σβορώνου 2011, Gartner 2001)

- Η υποδοχή γίνεται από μικρής δυναμικότητας τουριστικές μονάδες και όχι από μεγάλα ξενοδοχεία.
- Οι φορείς είναι κατά κύριο λόγο τοπικοί και όχι μεγάλες εταιρείες ξένες στον τόπο.
- Οι επιπτώσεις είναι λιγότερο αρνητικές στον τοπικό πληθυσμό και το περιβάλλον και είναι περισσότερες οι πιθανότητες ευνοϊκής αποδοχής από τις τοπικές κοινωνίες
- Τα οικονομικά οφέλη παραμένουν στις τοπικές κοινωνίες και δε διαφεύγουν, μέσω των μεγάλων εταιρειών των ξενοδοχειακών μονάδων, έξω από την περιοχή.

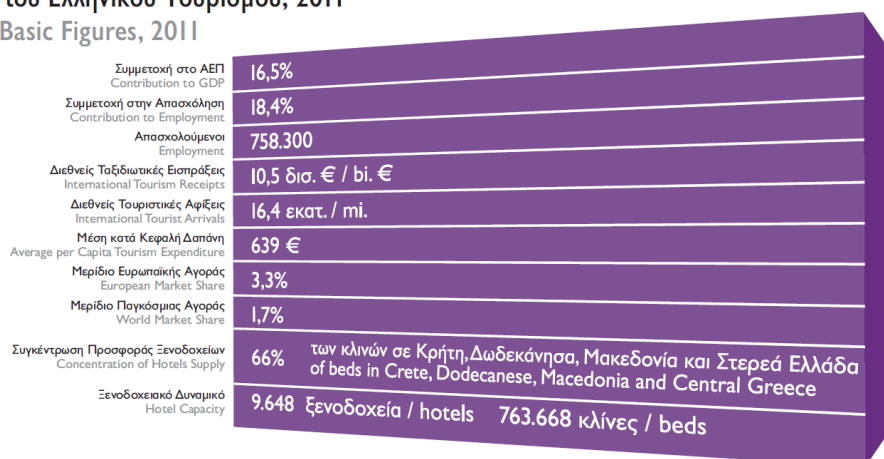
1.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το σύνολο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ελλάδας (πολιτισμικό κεφάλαιο, κλίμα, νησιωτικός χαρακτήρας, μήκος και ποιότητα των ακτών, ποικιλία και έντονη εναλλαγή της μορφής και του είδους των φυσικών πόρων, πυκνότητα και ποικιλία των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), την καθιστούν μοναδική στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη ως προς τις δυνατότητες ανάπτυξης των περισσότερων από τις σύγχρονες μορφές τουρισμού.

Ο τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις πυλώνες της οικονομίας, συμβάλλοντας άμεσα και έμμεσα στο 16,5% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος με το διεθνή μέσο όρο να κυμαίνεται περίπου στο 11%, ενώ συνολική απασχόληση στην τουριστική οικονομία (758.300 θέσεις εργασίας) αντιστοιχεί στο 18,4% των απασχολούμενων, με τον διεθνή μέσο όρο να είναι περίπου 9% αντίστοιχα (ΣΕΤΕ, 2011). Μέχρι το 2019 η απασχόληση στην τουριστική οικονομία μπορεί να αυξηθεί τουλάχιστον κατά 360.000 άτομα, καλύπτοντας το 100% των ανέργων κατά το 2009. Σύμφωνα με υπολογισμούς του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, μέχρι το 2019 η απασχόληση στην τουριστική οικονομία μπορεί να αυξηθεί τουλάχιστον κατά 360.000 άτομα, καλύπτοντας το 100% των ανέργων κατά το έτος 2009. (Κοκκώσης et al. 2011, Νικητιάδης 2007, Υπουργείο Ανάπτυξης 2003).

Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού, 2011

Greek Tourism Basic Figures, 2011

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Τράπεζας της Ελλάδος

Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού 2011 -2001		
	2011	2001
Συμμετοχή στο ΑΕΠ	16,5% (*)	16,9% (*)
Συμμετοχή στη συνολική απασχόληση	18,4% (*)	19,3% (*)
Απασχόληση (άμεση & έμμεση)	758.300 (*)	789.700 (*)
Έσοδα	10,5 δισ. € (***)	10,6 δισ. € (***)
Αφίξεις Αλλοδαπών	16,4 εκατ.	13 εκατ.
Μέση κατά κεφαλή δαπάνη	639 €	813 €
Μερίδιο Αγοράς	1,7% Παγκόσμια 3,3% Ευρώπη	1,9% Παγκόσμια 3,36% Ευρώπη
Εποχικότητα	54% αφίξεων αλλοδαπών Ιούλιο – Σεπτέμβριο	51,3% αφίξεων αλλοδαπών Ιούλιο - Σεπτέμβριο
Συγκέντρωση Προσφοράς	66% κλινών σε 4 περιοχές της Ελλάδας (**)	52% κλινών σε 3 περιοχές της Ελλάδας (**)
Ξενοδοχειακή Υποδομή	9.648 ξενοδοχεία 763.668 κλίνες (**)	8.285 ξενοδοχεία 608.104 κλίνες (**)
Τop 5 αγορές	Γερμανία (2.240.481) Ην. Βασίλειο (1.758.093) ΠΓΔΜ (1.356.000) Γαλλία (1.149.388) Ιταλία (843.613) (***)	Ην. Βασίλειο (2.932.342) Γερμανία (2.345.440) Ιταλία (889.925) Γαλλία (726.816) Ολλανδία (715.926) (****)

(*) : Πηγή WTTC, (**): Πηγή ΞΕΕ, (***) : Πηγή ΤτΕ, (****): Πηγή ΕΣΥΕ

Συγκρινόμενος σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ελληνικός τουρισμός καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), η Ελλάδα το 2011 ήταν 17η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 19η σε επίπεδο εσόδων. Επίσης, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) το 2011, η χώρα μας καταλαμβάνει την 29η θέση μεταξύ 139 χωρών στο Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας, ενώ στο Γενικό Δείκτη Ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει μόλις την 83η. Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ελλάδα & Ανταγωνιστές - Θέση στην Παγκόσμια Κατάταξη, 2011 Greece & Competitors - Position in the World Ranking, 2011

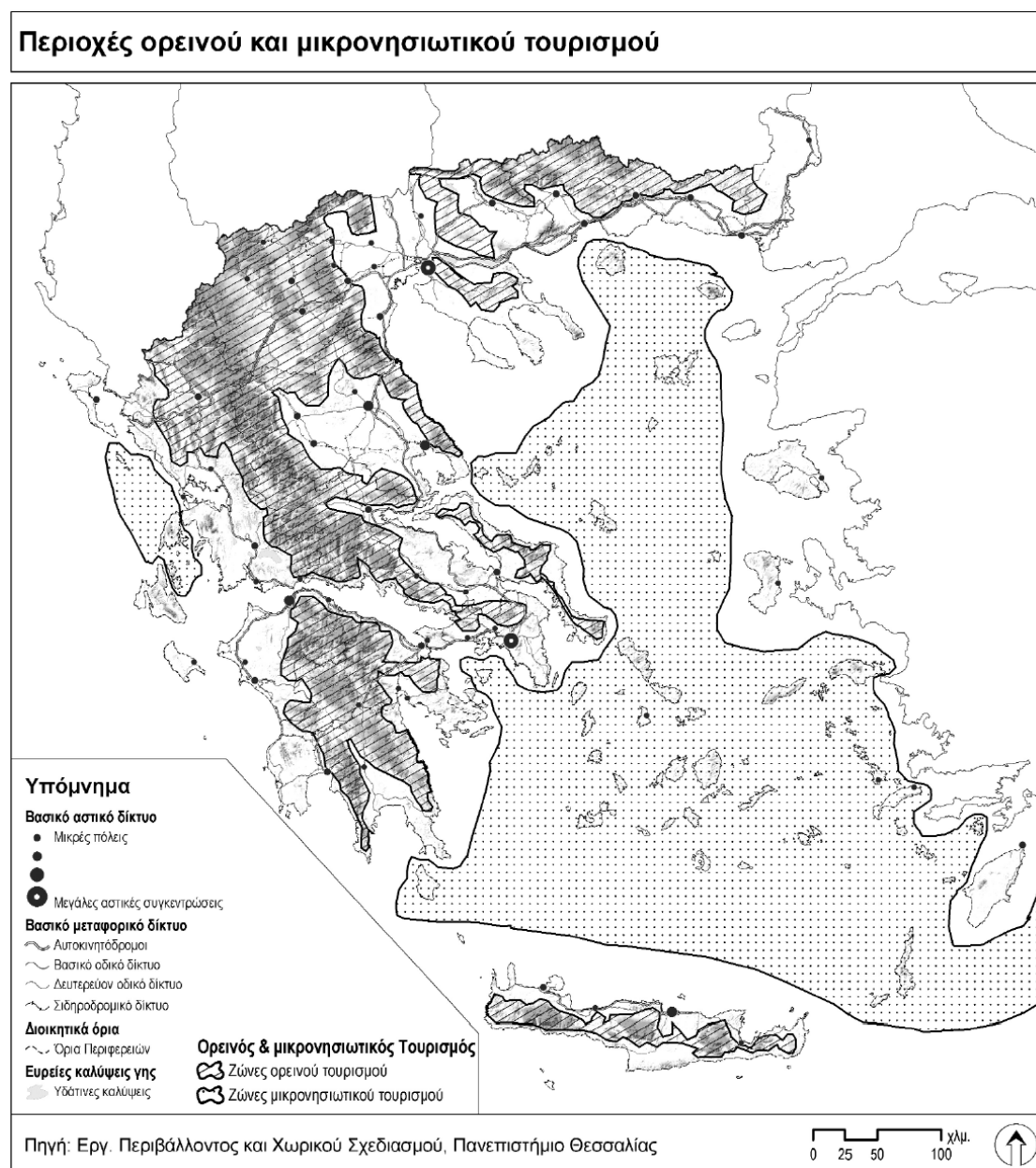
Θέση στις Αφίξεις Rank in Arrivals				Θέση στις Εισπράξεις Rank in Receipts				Θέση στην Ανταγωνιστικότητα Rank in Competitiveness			
Ισπανία	Spain		4	Ισπανία	Spain		2	Ισπανία	Spain		8
Τουρκία	Turkey		6	Τουρκία	Turkey		12	Κύπρος	Cyprus		24
Ελλάδα	Greece		17	Ελλάδα	Greece		19	Ελλάδα	Greece		29
Κροατία	Croatia		24	Αίγυπτος	Egypt		31	Κροατία	Croatia		34
Αίγυπτος	Egypt		26	Κροατία	Croatia		33	Τουρκία	Turkey		50
Κύπρος	Cyprus		>50	Κύπρος	Cyprus		>50	Αίγυπτος	Egypt		75

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού και Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του τουρισμού στις μειονεκτικές και απομονωμένες περιοχές που δεν έχουν άλλες αναπτυξιακές δυνατότητες, όπως π.χ. οι ορεινές περιοχές. Οι μειονεκτικές περιοχές στις οποίες αναπτύσσεται ο τουρισμός επωφελούνται πολλαπλά καθώς ενθαρρύνεται η δημιουργία έργων υποδομών (συγκοινωνιακού δικτύου, λιμανιών κ.α.) για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών-τουριστών, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και δίνονται κίνητρα στους ντόπιους για ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων.

Επίσης λόγω του τουρισμού, βελτιώνεται γενικότερα η ποιότητα ζωής των κατοίκων, καθώς αποκτούν πρόσβαση σε υπηρεσίες υψηλότερου επιπέδου σε σχέση με το μέγεθος του τοπικού πληθυσμού (π.χ. περισσότερα υποκαταστήματα τραπεζών, συχνότερες συγκοινωνιακές εξυπηρετήσεις κ.λπ.) Σε πολλές περιοχές της χώρας όπου αναπτύχθηκε τουριστική δραστηριότητα έχει παρατηρηθεί αναζωογόνηση της τοπικής κοινωνίας, επομένως ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην ενδυνάμωση της υπαίθρου και στην αποκέντρωση. (Κοκκώσης et al. 2011, Αραμπατζής 2006, Τζένος & Σιτάρας 2007)

Ο τουρισμός στην Ελλάδα συνέβαλλε σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της, δυστυχώς όμως αναπτύχθηκε με κύριο γνώμονα το γρήγορο οικονομικό όφελος και όχι τη βιωσιμότητα της τουριστικής δραστηριότητας, χωρίς σχεδιασμό, με αποτέλεσμα να έχει πολλές αρνητικές επιπτώσεις στους τόπους προορισμού. Η επικράτηση του μοντέλου μαζικού τουρισμού στη χώρα μας δημιούργησε σημαντικά προβλήματα που σχετίζονται με την έντονη εποχικότητα στη ζήτηση, την μη ισόρροπη χωρική κατανομή της τουριστικής ανάπτυξης με τη συσσώρευση σε συγκεκριμένες περιοχές και αντίστοιχες δυσλειτουργίες, περιβαλλοντικές και άλλες επιπτώσεις, έλλειψη κατάλληλης υποδομής και ανεπάρκεια ειδικευμένου προσωπικού σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς (Κοκκώσης et al. 2011).

Πηγή: Κοκκώσης et al. 2011

Τα παραπάνω προβλήματα καθώς και η πτωτική τάση του τουρισμού τη δεκαετία του 90' οδήγησαν στη διαπίστωση της αναγκαιότητας αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού στη χώρα μας, καθώς και στη μελέτη για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Έτσι διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα του σχεδιασμού της τουριστικής δραστηριότητας τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με απαραίτητη τη συναίνεση και τη συνεργασία ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (κρατικός μηχανισμός - τοπική κοινωνία) καθώς και η δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών και πιο βιώσιμων μορφών τουρισμού. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού άρχισαν σταδιακά να αποτελούν σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης, καθώς συνδέονται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

2. ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Η κάθε μορφή τουριστικής ανάπτυξης διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση της ζήτησης του συγκεκριμένου τουριστικού προϊόντος και της προσφοράς. Αν και είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εάν η αφετηρία αυτής της διαδικασίας είναι η ζήτηση ή η προσφορά (Κοκκώσης & Τσάρτας 1999), συνήθως θεωρείται ότι η ανάπτυξη διαφόρων μορφών τουρισμού έχει ως αφετηρία τη ζήτηση νέων, διαφορετικών τουριστικών προϊόντων (Τιόκα 2007). Το νέο τουριστικό προϊόν που προσφέρεται και τείνει να απομακρύνεται από την εικόνα του μοντέλου μαζικού τουρισμού έχει άμεση σχέση με το φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής υποδοχής, αλλά και με τη βούληση των υπευθύνων χάραξης της τουριστικής πολιτικής. Τα στάδια όσο και οι ρυθμοί ανάπτυξης στις διάφορες τουριστικές περιοχές εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα φυσικά και κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO 2000:3) αναφερόμενος στην αειφορία, δηλώνει ότι τα τουριστικά αξιοθέατα θα πρέπει να αξιοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε η επακόλουθη χρήση τους από τις επερχόμενες γενεές να μην εκτίθεται σε κίνδυνο. Ακόμη στη «Χάρτα για τον Τουρισμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» (Παράρτημα), αναφέρεται πως ο τουρισμός θα πρέπει να εναρμονίζεται με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον. Η αρμονία ανάπτυξης του τουρισμού με την σύγχρονη ανάπτυξη και ανάδειξη του φυσικού, πολιτισμικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος, αποτελεί τον πιο σημαντικό στόχο στον οποίο θα πρέπει να στηρίζεται ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης των ορεινών όγκων (Τιόκα 2007). Ο στόχος αυτός θα πρέπει να είναι απόρροια ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης, ο οποίος θα έχει ως κύρια επιδίωξή του την προστασία των

χωρικών ενοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις διαδικασίες παραγωγής και υποδοχής (Βαρβαρέσος 1999:65).

Κάθε περιοχή διαθέτει μοναδικούς ξεχωριστούς τουριστικούς πόρους οι οποίοι θα πρέπει να αναδειχθούν μέσα στα όρια της φέρουσας ικανότητας της κάθε περιοχής, μέσα από την συνεργασία των φορέων που εκπροσωπούν τον κοινωνικοοικονομικό ιστό και θεωρείται προαπαιτούμενη. Στόχος της συνεργασίας των τοπικών φορέων και προϋπόθεση ανάπτυξης είναι η διαφύλαξη των ειδικών χαρακτηριστικών του τουριστικού τόπου αφού τα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία του είναι αυτά που θα τον καταστήσουν αναγνωρίσιμο και θα δώσουν την ζητούμενη ιδιαιτερότητα στο τουριστικό προϊόν έναντι των ανταγωνιστών.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO) με τον όρο φέρουσα ικανότητα μιας τουριστικής περιοχής εννοείται ο μέγιστος δυνατός αριθμός ατόμων που μπορεί να φιλοξενήσει ταυτοχρόνως ένας τουριστικός προορισμός, χωρίς να προκαλείται καταστροφή του φυσικού, οικονομικού, κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος, αλλά και μια μη αποδεκτή μείωση στην ποιότητα της ικανοποίησης των επισκεπτών. Ο όρος αποτυπώνει τις μέγιστες δυνατότητες της κοινωνικοοικονομικής δομής και του περιβάλλοντος της περιοχής να «απορροφήσουν» συγκεκριμένο όγκο υποδομών και αριθμού τουριστών χωρίς να ασκούνται αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνία, στην οικονομία και την πολιτιστική ζωή της τουριστικής περιοχής (WTO 1993:23, Ανδριώτης 2005:67). Οι πρώτες αναφορές στην έννοια της χωρικής φέρουσας ικανότητας είχαν γίνει από τον Lowell Sumner το 1936 ο οποίος ανέφερε πως «τα πάρκα δεν μπορούν να υποδεχτούν απεριόριστο αριθμό επισκεπτών» και ότι η χρήση των φυσικών οικοσυστημάτων πρέπει να διατηρείται στα όρια της φέρουσας ικανότητάς τους

Στη φέρουσα ικανότητα θα πρέπει να συνυπολογίζονται η διατήρηση και προστασία της φύσης, η ευημερία της τοπικής κοινωνίας και η ικανοποίηση του επισκέπτη. Στόχος της, είναι να θέσει εκείνα τα όρια και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη ενός μοντέλου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την προστασία των κρίσιμων φυσικών παραμέτρων. Ο προσδιορισμός της χωρητικότητας σε φυσικές περιοχές και οι διαφοροποιήσεις στον προσδιορισμό standards, ως προς τα μεγέθη / αριθμούς επισκεπτών, συναρτώνται άμεσα με τα οικολογικά χαρακτηριστικά, τη θέση των φυσικών πόρων και τις ασκούμενες δραστηριότητες.

Κατά τον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού, η φέρουσα ικανότητα μπορεί να χρησιμεύει ως «οδηγός», να είναι δηλαδή ένας σταθερός δείκτης ανάπτυξης της περιοχής υποβοηθώντας την εκτίμηση και τον έλεγχο των τουριστών (Σπιλάνης 2000). Έτσι στην πρακτική εφαρμογή η φέρουσα ικανότητα ορίζεται άμεσα με όρους έντασης ως πυκνότητα κλινών ή πυκνότητα τουριστών ανά επιφάνεια οικοδομήσιμης έκτασης ή διαχείριση τουριστών ανά επιφάνεια ακτής (Κοκκώσης 2000).

2.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Οι ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται ως «μειονεκτικές» ή «απειλούμενες» χωρικές ενότητες, με ιδιόμορφα γεωγραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τα οποία επιδεινώνουν μια σειρά προβλημάτων και περιορισμών που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι τοπικές κοινωνίες για το μεγαλύτερο τμήμα των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων. Τα προβλήματα αυτά εντοπίζονται κυρίως στη χαμηλή αποδοτικότητα των διάφορων οικονομικών κλάδων, στις ανεπαρκείς και υψηλού κόστους υποδομές, στην πληθυσμιακή συρρίκνωση και την εγκατάλειψη αγροτικών περιοχών. (Παπαγεωργίου 2005)

Οι ορεινοί όγκοι γενικά θεωρούνται χωρικές ενότητες «υπό απειλή» λόγω της σύνθεσής των φυσικών και ανθρωπογενών τους πόρων, καθώς επίσης και της ευαισθησίας τους απέναντι σε εξωγενείς παράγοντες και ενδογενείς κρίσεις (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001). Οι ορεινοί όγκοι χαρακτηρίζονται ακόμη ως μειονεκτικές περιοχές λόγω της γεωμορφολογίας τους, η οποία καθιστά πολύ δυσχερές το πλαίσιο των συνθηκών διαβίωσης και περιορισμένους τους εκμεταλλεύσιμους πόρους. Οι ορεινοί όγκοι εμφανίζουν ένα σημαντικό αριθμό λειτουργικών δυσχερειών και περιορισμών αναφορικά με τις περισσότερες οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται. Παράλληλα, όμως, διαθέτουν αναξιοποίητους φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους, των οποίων η αξιοποίηση καθορίζεται όχι μόνο από την ίδια την ανάπτυξη των ορεινών όγκων, αλλά και των συνδεδεμένων χωρικών ενοτήτων (Παπαγεωργίου 2005).

Το κοινό χαρακτηριστικό των ορεινών περιοχών σ' όλο τον κόσμο είναι η ποικιλία και η ποικιλότητα στους τρόπους ζωής και τους πολιτισμούς που με σεβασμό διατηρούν στα διαμορφωμένα από την αλληλεπίδραση αιώνων των κατοίκων τους, με το φυσικό και πολιτισμικό τους περιβάλλον τοπία και στα φυτικά και ζωικά είδη που φιλοξενούν, γεγονός που τις διαφοροποιεί από τις πεδινές αστικές και βιομηχανικές περιοχές που χαρακτηρίζονται από πολύ μεγαλύτερη και σε πολλές περιπτώσεις ισοπεδωτική ομοιομορφία (Παπαδημάτου & Ρόκος 2001).

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές είναι: (Παπαγεωργίου 2005)

- Η χαμηλή οικονομική αποδοτικότητα των διάφορων παραγωγικών κλάδων η οποία αδυνατεί να προσεγγίσει το επίπεδο των αντιστοίχων κλάδων που είναι εγκατεστημένοι σε αστικές ή πεδινές αγροτικές ζώνες.
- Η μικρή ανταγωνιστικότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων επιδεινώνεται περαιτέρω από το πνεύμα της παγκοσμιοποίησης.
- Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά τους συνεπάγονται ανεπαρκείς και υψηλού κόστους υποδομές.

- Η όλο και πιο έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση των ορεινών περιοχών και εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών των ορεινών όγκων επιδεινώνει το πλαίσιο δραστηριοτήτων.

Παράλληλα με τα παραπάνω μειονεκτήματα, οι ορεινοί όγκοι παρουσιάζουν και ένα σημαντικό αριθμό πλεονεκτημάτων (Ιακωβίδου 2000) τα οποία μπορούν να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τη βιώσιμη αξιοποίηση και κατάλληλη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και την ανάπτυξη ενός αριθμού δραστηριοτήτων, οι οποίες ανταποκρίνονται στην ικανοποίηση των νέων αναγκών των «μεταβιομηχανικών» κοινωνιών, όπως ο ορεινός-χιονοδρομικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, τα σπορ και οι δραστηριότητες αναψυχής, κτλ. (Παπαγεωργίου 2005). Η απομόνωση προσέφερε στις ορεινές κοινότητες την επιβίωση, βασιζόμενη στην αυτάρκεια πόρων, η οποία είχε ως προϋπόθεση την άριστη γνώση του φυσικού περιβάλλοντος των ντόπιων φυτικών και ζωικών ειδών, τις ιδιότητές τους και τις χρήσεις τους (Τιόκα 2007). Ο φυσικός πλούτος των ορεινών περιοχών συμβαδίζει με τον πολιτισμικό τους πλούτο. Η ιδιαίτερη διαχείριση επί χρόνια του φυσικού περιβάλλοντος από τις έως πριν λίγο καιρό παραδοσιακές ορεινές κοινωνίες καθιστούν τις ορεινές περιοχές αφενός μεν σημαντικές εστίες βιοποικιλότητας, πανίδας και χλωρίδας και αφετέρου τις καθιστούν ιδιαίτερα ευάλωτες και εύθραυστες σε κάθε εισβολή.

Οι ορεινοί όγκοι αποτελούν πλέον δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς ιδίως για την άσκηση δραστηριοτήτων του ορεινού και χειμερινού τουρισμού. Ο ορεινός τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων της υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χώρων υποδοχής των τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τουρισμό (Ηγουμενάκης 1997).

Στον ορεινό τουρισμό υπάγεται ο χειμερινός τουρισμός ο οποίος καλύπτει το σύνολο των χειμερινών δραστηριοτήτων και χειμερινών αθλημάτων. Η ταχύτητα ανάπτυξης των μέσων μεταφοράς, η διάχυση της πληροφορίας και η «λαϊκοποίηση» του ορεινού και ιδιαίτερα του χιονοδρομικού τουρισμού ώθησαν ένα μεγάλο μέρος ορεινών χωρικών ενοτήτων να μετατραπεί σε δημοφιλείς χειμερινούς προορισμούς (Βαρβαρέσος & Σωτηριάδης 2004).

Ο ορεινός τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χώρων υποδοχής τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τουρισμό.

Στις ορεινές περιοχές, το κύριο προϊόν που προσφέρεται είναι ο τουρισμός χιονοδρομικών αθλημάτων και μάλιστα υπό συνθήκες πίεσης του περιβάλλοντος κατά τα Σαββατοκύριακα ή κατά τις διακοπές των Χριστουγέννων. Ο χιονοδρομικός τουρισμός, ως τουρισμός έντασης, δεν μπορεί να εφαρμόζεται σε όλες τις χωρικές ενότητες με την ίδια ένταση και έκταση. Τα αθλήματα χιονιού δημιουργούν πιέσεις στο περιβάλλον για την

μικρή χρονική περίοδο κατά την οποία εξασκούνται καθώς φιλοξενείται εξαιτίας τους μεγάλος αριθμός επισκεπτών σε μικρή χρονική περίοδο ιδιαίτερα τα Σαββατοκύριακα. Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του χιονοδρομικού τουρισμού εξαρτώνται από τα γεωμορφολογικά δεδομένα της περιοχής και του περιορισμού που θέτουν σε δίκτυα συγκοινωνίας, εγκαταστάσεις φιλοξενίας και εγκαταστάσεις χιονοδρομικών αθλημάτων (Τιόκα 2007). Περιορισμούς θέτουν ακόμα θεσμοθετημένα προστατευόμενες περιοχές, εθνικοί δρυμοί, καταφύγια αγρίων ζώων αλλά και κοινωνικές συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στον τοπικό πληθυσμό. Κοινός στόχος των δραστηριοτήτων του τουρισμού έντασης είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου καθώς και η άμβλυνση των ασκουμένων πιέσεων σε φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Οι ορεινοί τουριστικοί προορισμοί χαρακτηρίζονται από έντονη εποχικότητα. Η λειτουργία τους στηρίζεται στην άσκηση δραστηριοτήτων κυρίως κατά την χειμερινή περίοδο. Επειδή ορεινός τουριστικός προορισμός και χειμερινή περίοδος είναι συνυφασμένα με την έννοια του «ski», οι ορεινοί προορισμοί στον αναπτυξιακό τους σχεδιασμό θέτουν σαν στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου εμπλουτίζοντας και διαφοροποιώντας το τουριστικό προϊόν που διαθέτουν (Τιόκα 2007). Πολλοί ορεινοί προορισμοί έχουν κατορθώσει να επιμηκύνουν την τουριστική τους περίοδο με συνεχή εμπλουτισμό του τουριστικού τους προϊόντος, με συμπληρωματικά προϊόντα τα οποία μπορούν να βρουν εφαρμογή σε ορεινές περιοχές όπως ποδηλασία, πεζοπορία, αναρρίχηση, διαδρομές 4x4, υπαίθρια διαβίωση κ.ά.

Συμπληρωματικές λειτουργίες μπορούν να θεωρηθούν η δημιουργία αθλητικού προπονητικού κέντρου για την προετοιμασία αθλητικών ομάδων ή η κατασκευή προτύπων κατασκηνωτικών μονάδων, η εκμετάλλευση ιαματικών πηγών με τη δημιουργία σύγχρονων κέντρων υγείας σύμφωνα με διεθνή πρότυπα. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην τοπική ορεινή κοινότητα (π.χ. πολιτιστικές εκδηλώσεις) θεωρούνται συμπληρωματικές τουριστικές λειτουργίες εφόσον συμμετέχουν σ' αυτές οι επισκέπτες και δεν αλλοιώνουν το τοπικό κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον.

Ο ορειβατικός τουρισμός είναι μία εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας οι τουρίστες αναπτύσσουν ορειβατικές δραστηριότητες ή παρακολουθούν ορειβατικές δραστηριότητες. Η δραστηριότητα αυτή περιλαμβάνει της συνήθως δύσκολης αναρρίχησης σε ψηλά βουνά με τη χρήση των κάτω και πάνω άκρων του σώματος και συχνά με τη χρήση ειδικού εξοπλισμού. Ο ορειβατικός τουρισμός είναι μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού μικρή σε μέγεθος και προσιτή μόνο στους ορειβάτες (Παπαγεωργίου 2005). Η υποδομή που χρησιμοποιείται από τον ορειβατικό τουρισμό είναι τα ορειβατικά καταφύγια που έχουν εγκαταστήσει διάφοροι ορειβατικοί σύνδεσμοι στα βουνά των περιοχών τους που φιλοξενούν ορειβάτες. Πολλά από αυτά τα καταφύγια είναι εφοδιασμένα με συντηρημένα

τρόφιμα και νερό με εγκαταστάσεις θέρμανσης (τζάκι με ξύλα) για να μπορούν να ικανοποιούν τις ανάγκες διαμονής και διατροφής των ορειβατών. Το τουριστικό ορειβατικό προϊόν είναι ίσως μοναδικό αλλά και δυσπρόσιτο. Δυσπρόσιτο από οικονομική άποψη, μια και ο ορειβατικός εξοπλισμός καθώς και η εκπαίδευση κοστίζουν πολύ ακριβά. Παρά τις δυσκολίες όμως τα τελευταία χρόνια πληθαίνουν οι ορειβατικοί σύλλογοι και τα μέλη τους. Η τάση στροφής προς τη φύση παρακινεί πολλούς ανθρώπους να προτιμούν την απλή ορειβασία και να απολαμβάνουν μέσω αυτής τα ελληνικά βουνά.

Η στόχευση στη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος έτσι ώστε να προστατεύεται και να αναδεικνύεται μέσα από αναπτυξιακές ενέργειες, θεωρείται απαραίτητη για την ανάπτυξη των ορεινών όγκων. Οι ιδιαίτερες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στις πληθυσμιακές ενότητες των ορεινών περιοχών θέτουν ως προϋπόθεση ανάπτυξης, την εναρμόνιση της τουριστικής ανάπτυξης και των οικονομικών δραστηριοτήτων με τις υπάρχουσες συνθήκες, έτσι ώστε να μην αλλοιώνεται το κοινωνικό περιβάλλον και να αποφεύγεται η δημιουργία κλίματος δυσαρέσκειας απέναντι σε όποια αναπτυξιακή προσπάθεια (Τιόκα 2007). Η προσπάθεια διατήρησης του κοινωνικού ιστού προστατεύει συμπληρωματικά τουριστικά προϊόντα του ορεινού τουρισμού όπως η αρχιτεκτονική, λαϊκά δρώμενα, καλλιέργειες μικρής κλίμακας και παραγόμενα προϊόντα.

2.3 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

2.3.1 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δώσει η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (IUCN) (Furze et al, 1996:26) ως προστατευόμενη περιοχή εννοείται «Μια χερσαία και/ή θαλάσσια έκταση με ιδιαίτερα οικολογικά ή και τοπικά χαρακτηριστικά, αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων για την παρούσα και τις μελλοντικές γενιές, η οποία υπόκειται σε ειδικό καθεστώς διαχείρισης με νομικά μέσα ή άλλους αποτελεσματικούς τρόπους». (Πάικου 2005, Αλεξάνδρου 2010) Σαν πρώτη συντονισμένη προσπάθεια για την κατοχύρωση του θεσμού των προστατευόμενων περιοχών σε παγκόσμιο επίπεδο, θεωρείται μια πράξη του Κογκρέσου των ΗΠΑ το 1872, με την οποία μια μεγάλη έκταση στην περιοχή Yellowstone χαρακτηρίστηκε ως Εθνικό Πάρκο. (Χατζηστάθη & Ισπικούδη 1995, Μπίτος 2009)

Η θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών αναγνωρίζεται διεθνώς ως ένα αποτελεσματικό μέσο για τη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και την έμμεση στήριξη των τοπικών κοινωνιών. Οι σύγχρονοι στόχοι ίδρυσης των Προστατευόμενων Περιοχών περιλαμβάνουν:

- Προστασία των ενδιαιτημάτων
- Διατήρηση της γενετικής βιοποικιλότητας (γενετικά αποθέματα)
- Προώθηση της επιστημονικής έρευνας
- Διατήρηση των φυσικών, παραδοσιακών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών
- Προώθηση της Εκπαίδευσης σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο
- Αναψυχή και ανάπτυξη «βιώσιμου» τουρισμού και άλλων συμβατών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη της περιοχής
- Αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων

Οι προστατευόμενες περιοχές δεν είναι ομοιογενείς εκτάσεις με παρόμοια χαρακτηριστικά. Κάθε τέτοια περιοχή έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και συνεπώς, ο τρόπος διαχείρισης καθεμιάς θα πρέπει να διαφέρει. Υπάρχουν περιοχές που περιλαμβάνουν αδιατάραχτα φυσικά οικοσυστήματα και άλλα ανθρωπογενή, τοπία με ιδιαίτερη αξία ή και συνδυασμό των παραπάνω χαρακτηριστικών. Ανάλογα με τις ανάγκες της περιοχής, καθορίζονται διαφορετικοί σκοποί και με διαφορετική ένταση σε κάθε περίπτωση.

Τα βασικά γνωρίσματα των περιοχών που επιλέγονται για προστασία συνοψίζονται στα παρακάτω (Χατζηστάθη & Ισπικούδη 1995):

- είναι εκτάσεις χερσαίες ή υδάτινες,
- περιέχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (φυσικά, οικολογικά, τοπικά) και είναι πολύτιμες για τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς κάθε χώρας
- έχουν ειδική νομοθετική προστασία που κατοχυρώνει την κατάλληλη διαχείρισή τους,
- η προστασία και η κατάλληλη διαχείρισή τους κατοχυρώνεται από την πολιτεία,
- εκτός από την ιδιαίτερη οικολογική σημασία τους, εξυπηρετούν επίσης ευρύτερες κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές ανάγκες του ανθρώπου (αναψυχή, τουρισμό, παρατήρηση άγριας πανίδας κ.α.),
- αποτελούν κοινό αγαθό.

Η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης (IUCN) στον κατάλογο των Ηνωμένων Εθνών για τα Εθνικά Πάρκα και τις Προστατευόμενες Περιοχές (Furze *et al* 1996:26) ταξινομήσε τις κατηγορίες των προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα τους διαχειριστικούς σκοπούς των τοποθεσιών. Έτσι έχουμε έξι κατηγορίες διαχείρισης:

1. Αυστηρώς Φυσικό Καταφύγιο/ Περιοχή Προστασίας Άγριας Ζωής: για επιστημονικούς κυρίως σκοπούς ή σκοπούς προστασίας της Άγριας Ζωής
2. Εθνικό Πάρκο: κυρίως για την προστασία του οικοσυστήματος με ταυτόχρονη προσφορά δραστηριοτήτων αναψυχής.
3. Εθνικά Μνημεία: κυρίως για τη διατήρηση συγκεκριμένων φυσικών γνωρισμάτων
4. Ενδιαίτημα/ Περιοχή Διαχείρισης Ειδών: για τη διατήρηση με διοικητική μεσολάβηση
5. Προστατευόμενο Ηπειρωτικό/ Θαλάσσιο Τοπίο: για τη διατήρηση αλλά και την παροχή δραστηριοτήτων αναψυχής στο ηπειρωτικό/ θαλάσσιο τοπίο
6. Προστατευόμενη Περιοχή Διαχείρισης Πόρων: κυρίως για τη βιώσιμη χρήση των φυσικών οικοσυστημάτων.

Ο όρος του Εθνικού Πάρκου είναι ο πιο καθιερωμένος τύπος προστατευόμενης περιοχής και είναι και η κατηγορία που χρησιμοποιείται περισσότερο παγκοσμίως για την εξυπηρέτηση τουριστικών σκοπών (Ceballos-Lascurain 1996:32). Οι κύριες περιοχές για ανάπτυξη "τουρισμού στη φύση" είναι εκείνες που έχουν νόμιμη προστασία, καθώς μπορούν να εγγυηθούν ότι θα παρέχουν τις "υπηρεσίες" τους σε βάθος χρόνου. (Πάικου 2005)

2.3.2 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα εμφανίζεται για πρώτη φορά με το Νομοθέτημα Ν. 4173/1929 «περί προστατευτικών δασών», ενώ ακολούθησε η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας προστατευόμενης περιοχής με την έκδοση του Ν. 856/1937 το 1937, "Περί Εθνικών Δρυμών" και το 1938 ιδρύθηκε ο πρώτος Εθνικός Δρυμός στον Όλυμπο (Φουστέρη 2012, Μπίτος 2009).

Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στα πρώτα στάδια του θεσμού των προστατευόμενων περιοχών ήταν η απόλυτη προστασία φυσικών περιοχών και ο αποκλεισμός των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Στην πορεία, η προσέγγιση αυτή εγκαταλείφθηκε και έδωσε τη θέση της στην αντίληψη της ενσωμάτωσης της προστατευόμενης περιοχής στον περιβάλλοντα χώρο και της στενής σύνδεσης της προστασίας με την αειφορική χρήση των φυσικών πόρων.

Σημαντικό βήμα προς τη νέα αυτή αντίληψη αποτέλεσε ο Ν. 1650/16.10.1986, ο οποίος στο κεφάλαιο Δ' «για την προστασία της φύσης και του τοπίου» περιέχει δύο σημαντικές ρυθμίσεις στα άρθρα 18, 19, 21 και 22. Η πρώτη

αναφέρεται στην κατηγοριοποίηση των προστατευόμενων περιοχών σε πέντε υποκατηγορίες:

- περιοχή απόλυτης προστασίας της φύσης,
- περιοχή προστασίας της φύσης,
- εθνικό πάρκο,
- προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός και προστατευόμενο τοπίο και
- περιοχή οικοανάπτυξης.

Η δεύτερη ρύθμιση αφορά τον καθορισμό ειδικής διαδικασίας κήρυξης και διαχείρισης των νέων προστατευόμενων περιοχών. Ειδικότερα για την προστασία του περιβάλλοντος, στο άρθρο 24 του συγκεκριμένου νόμου στην παρ. 1, καθορίζεται ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Το Κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα προς διαφύλαξη του...». (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, ΦΕΚ 160/16.10.1986 Α΄ Τεύχος). Με τον παραπάνω νόμο προβλέπεται η σύσταση εξειδικευμένου Φορέα Διαχείρισης, ο οποίος θα έχει την ευθύνη για κάθε προστατευόμενη περιοχή (Παπακωνσταντίνου & Σμπαρούνης 2008).

Ταυτόχρονα, με την είσοδο της χώρας μας στην ΕΟΚ ενεργοποιούνται δύο σημαντικές κοινοτικές οδηγίες για την προστασία του περιβάλλοντος (Γκάσης 2003) :

- Η οδηγία 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» κ
- Η οδηγία 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».

Έτσι, ιδρύθηκαν διάφορες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, είτε μέσω του χαρακτηρισμού τους με βάση την ισχύουσα εθνική νομοθεσία, είτε με την κατοχύρωσή τους στο πλαίσιο διεθνών συμβάσεων τις οποίες έχει κυρώσει η χώρα και διεθνών ή Ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών. Φυσικά, σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται αλληλεπικάλυψη μεταξύ των προστατευόμενων περιοχών σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία (Ν. 1650/86), για την κήρυξη των περιοχών ως προστατευόμενων, προαπαιτείται η εκπόνηση -και φυσικά έπειτα η έγκριση από το αρμόδιο Υπουργείο αφού λάβει υπόψη του τις γνώμες όλων των εμπλεκόμενων φορέων, Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ). Οι μελέτες αυτές απογράφουν τις φυσικές, κοινωνικές, οικονομικές και άλλες παραμέτρους της υπό μελέτη περιοχής και προτείνουν Σχέδια Νομοθετημάτων κήρυξής τους ως προστατευόμενες, καθώς και τους γενικούς όρους και περιορισμούς όσον αφορά τις παραγωγικές και άλλες δραστηριότητες, με γνώμονα τις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων οικοτόπων και των ειδών με σημαντική παρουσία στην περιοχή μελέτης

(Φουστέρη 2012). Τα τμήματα των προστατευόμενων περιοχών με ιδιαίτερη φυσική αξία αποτελούν συνήθως κεντρικό τμήμα μιας περιοχής, στην οποία τα αναγκαία μέτρα προστασίας κλιμακώνονται κατά ζώνες.

Οι προστατευόμενες περιοχές διέπονται από κανονισμούς διοίκησης και λειτουργίας στους οποίους καθορίζονται τα αναγκαία μέτρα οργάνωσης και λειτουργίας των προστατευόμενων αντικειμένων και εξειδικεύονται οι γενικοί όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων που καθορίζονται με το νομοθέτημα κήρυξης των περιοχών. Επίσης, καταρτίζονται πενταετή σχέδια διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Με τα σχέδια αυτά προσδιορίζονται, στο πλαίσιο των γενικότερων όρων και προϋποθέσεων, που τίθενται στα νομοθετήματα κήρυξης, οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την εφαρμογή των έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση των κατά περίπτωση προστατευόμενων αντικειμένων. Τα Σχέδια Διαχείρισης συνοδεύονται από προγράμματα δράσης.

Επιπρόσθετα στην κήρυξη των περιοχών ως προστατευόμενων σε εθνικό επίπεδο, προωθείται η διαχείρισή τους και μέσω των Ειδικών Χωροταξικών Σχεδίων, των Δασικών Διαχειριστικών Σχεδίων και των σχετικών αγρο-περιβαλλοντικών μέτρων. Με υπουργική απόφαση επιβάλλεται η υποχρέωση σύνταξης μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων προκειμένου να χορηγηθεί άδεια για τη λειτουργία ενός μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων που με τη δραστηριότητα τους μπορούν να ρυπάνουν το περιβάλλον, η οποία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα νομοθετικά μέτρα που έχουν ληφθεί σε εφαρμογή του νόμου - πλαισίου για το περιβάλλον (Ευθυμιάτου – Πουλάκου 2004). Την εφαρμογή των ανωτέρω σχεδίων παρακολουθούν ειδικές υπηρεσίες όπως για παράδειγμα οι Διευθύνσεις Δασών και τα Δασαρχεία.

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000 η περιβαλλοντική αδειοδότηση πραγματοποιείται σε διοικητικό επίπεδο κατά ένα βαθμό υψηλότερο σε σχέση με το επίπεδο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των αντίστοιχων έργων εκτός των περιοχών του Δικτύου, ώστε να διασφαλίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό η αντικειμενικότητα, η μέριμνα για το φυσικό περιβάλλον και η εξέταση των συνδυαζόμενων επιπτώσεων (Ν. 3010/02, ΚΥΑ 11014/703/Φ104/03).

Με τον Ν. 3044/02 ιδρύθηκαν 25 Περιοχές Προστασίας με Φορέα Διαχείρισης (ΦΔ), πού προστέθηκαν στις δύο περιοχές πού είχαν ήδη κηρυχθεί ως προστατευόμενες, με βάση τους Ν. 1650/1986 και 2742/1999: το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου και το Εθνικό Πάρκο Σχινιά-Μαραθώνα. Το 2002, με το Νόμο 3044, ιδρύθηκαν οι εξής Φορείς Διαχείρισης: (Λάγιου 2005: 51-52)

- 1) Φ.Δ. Δέλτα Έβρου
- 2) Φ.Δ. Δάσους Δαδιάς
- 3) Φ.Δ. Λίμνης Κερκίνης
- 4) Φ.Δ. Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου

- 5) Φ.Δ. Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα
- 6) Φ.Δ. Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης
- 7) Φ.Δ. Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου – Β. Σποράδων
- 8) Φ.Δ. Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας
- 9) Φ.Δ. Όρους Πάρνωνα και υγρότοπου Μουστού
- 10) Φ.Δ. Λίμνης Παμβώτιδος Ιωαννίνων
- 11) Φ.Δ. Υγροτόπων Αμβρακικού
- 12) Φ.Δ. Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς
- 13) Φ.Δ. Εθνικών Δρυμών Βίκου – Αώου και Πίνδου
- 14) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
- 15) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Αίνου
- 16) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- 17) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς
- 18) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Παρνασσού
- 19) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας
- 20) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Οίτης
- 21) Φ.Δ. Στενών και εκβολών Καλαμά
- 22) Φ.Δ. Χελμού – Βουραϊκού
- 23) Φ.Δ. Οροσειράς Ροδόπης
- 24) Φ.Δ. Καρπάθου – Σαρίας
- 25) Φ.Δ. Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου

Σε ότι αφορά την εθνική νομοθεσία, η κήρυξη των προστατευόμενων περιοχών στις διάφορες κατηγορίες προστασίας βασίστηκε, έως το 1986, σε διατάξεις κυρίως του Δασικού Κώδικα. Οι Εθνικοί Δρυμοί, τα Αισθητικά Δάση και τα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης προβλέπονται από τον Ν. 996/1971 που αποτελεί μέρος του Ν. 86/1969 «Περί Δασικού Κώδικος». Τα Καταφύγια Άγριας Ζωής, οι Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές και τα Εκτροφεία θηραμάτων προβλέπονται από τον Ν. 177/75, όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον Ν. 2637/1998. Με τον Νόμο Πλαίσιο για το Περιβάλλον (Ν. 1650/86), ορίζονται πέντε κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών: περιοχή απόλυτης προστασίας της φύσης, περιοχή προστασίας της φύσης, εθνικό πάρκο, προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός και προστατευόμενο τοπίο, περιοχή οικοανάπτυξης.

Οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών φυσικού περιβάλλοντος, σύμφωνα με την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία, είναι οι ακόλουθες:

- Εθνικοί Δρυμοί (Ν. 996/71)
- Εθνικά Πάρκα (Ν. 1650/86)
- Αισθητικά Δάση (Ν. 996/71)
- Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης (Ν. 996/71)
- Καταφύγια Άγριας Ζωής (Ν. 177/75, όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον Ν. 2637/98)
- Ελεγχόμενες κυνηγετικές περιοχές (Ν. 177/75, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 2637/98)

- Εκτροφεία θηραμάτων (Ν. 177/75, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 2637/98)
- Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (Ν. 1650/86)
- Περιοχές Προστασίας της Φύσης (Ν. 1650/86)
- Περιοχές Οικοανάπτυξης (Ν. 1650/86)
- Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία (Ν. 1650/86)
- Δασικός Κώδικας (Ν. 996/71)

2.3.3 ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ

Η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης (I.U.C.N.) καθορίζει για τους Εθνικούς Δρυμούς τους παρακάτω σκοπούς διαχείρισης: (Μπίτος 2009)

1. Τη προστασία φυσικών και αισθητικών περιοχών, εθνικής και διεθνούς σημασίας, για την εξυπηρέτηση θρησκευτικών, επιστημονικών, εκπαιδευτικών, αναψυχικών και τουριστικών σκοπών.
2. Τη διαιώνιση μιας, όσο το δυνατόν πιο φυσικής, κατάστασης αντιπροσωπευτικών δειγμάτων φυσιογραφικών περιοχών, βιοκοινοτήτων, γενετικών πόρων και ειδών και τη παροχή οικολογικής σταθερότητας και βιολογικής ποικιλότητας.
3. Τη διαχείριση της χρήσης των περιοχών αυτών από τους επισκέπτες, για ικανοποίηση των πνευματικών, εκπαιδευτικών, πολιτιστικών και αναψυχικών αναγκών τους, σε επίπεδο που να διατηρούν τη φυσική ή την σχεδόν φυσική κατάστασή τους.
4. Τον περιορισμό και την αποτροπή φαινομένων υπερεκμετάλλευσης και άλλων δραστηριοτήτων, επιζήμιων προς τους σκοπούς ανακήρυξης τους.
5. Τη διατήρηση του σεβασμού προς τα οικολογικά, γεωμορφολογικά και αισθητικά χαρακτηριστικά, τα οποία πιστοποίησαν την ανακήρυξή τους.
6. Την εκτίμηση των αναγκών των γηγενών πληθυσμών σε συνδυασμό με την αειφορική χρήση των πόρων των περιοχών αυτών, έτσι ώστε να μην επηρεάζεται αρνητικά κάποιος από τους υπόλοιπους σκοπούς της διαχείρισης.

Οι Εθνικοί Δρυμοί ποτελούν τη σημαντικότερη κατηγορία προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα. Ο όρος «Εθνικός Δρυμός» επικράτησε στη χώρα μας αντί του «Εθνικού Πάρκου», που ισχύει διεθνώς επειδή οι περισσότεροι δρυμοί αφορούν δασικές ορεινές περιοχές (Δρυμός σημαίνει «δάσος δρυών», καθώς και «δασωμένη περιοχή, που καλύπτεται από άγρια βλάστηση») ενώ για τις θαλάσσιες περιοχές που πλέον έχουν νομοθετηθεί ως προστατευόμενες χρησιμοποιείται ο όρος Θαλάσσιο Πάρκο (Φουστέρη 2012). Ο πρώτος εθνικός δρυμός που ιδρύθηκε στη χώρα μας ήταν το 1938 στον Όλυμπο (Ν. 856/1937) και τον ίδιο χρόνο θεσμοθετήθηκε ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού. Ακολούθησαν η Πάρνηθα το 1961, το φαράγγι της Σαμαριάς και

ο Αίνος το 1962, η Πίνδος (Βάλια-Κάλντα) και η Οίτη το 1966, ο Βίκος-Αώος το 1973 και τέλος, οι Πρέσπες και το Σούνιο το 1974. Το 1969 ο νόμος 856/1937 ενσωματώθηκε στο Δασικό Κώδικα (Ν.Δ. 86/1969, άρθρα 79,80,81) και, όπως τροποποιήθηκε αργότερα με το Ν.Δ. 966/1971 (ΦΕΚ 192 Α) και ισχύει σήμερα, προβλέπει, εκτός των «Εθνικών Δρυμών», τη δυνατότητα θέσπισης δύο ακόμη κατηγοριών προστατευόμενων περιοχών, των «Αισθητικών Δασών» και των «Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης».

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 996/71 (άρθρο 3, παρ.1), «εθνικοί δρυμοί μπορούν να κηρύσσονται δασικές περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όσον αφορά τη διατήρηση της άγριας χλωρίδας και πανίδας, των γεωμορφικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της ατμόσφαιρας, των υδάτων και γενικά του φυσικού περιβάλλοντος τους και των οποίων επιβάλλεται η προστασία, η διατήρηση και η βελτίωση της σύνθεσης της μορφής και των φυσικών καλλονών τους, για αισθητική, ψυχική και υγιεινή απόλαυση και ανάπτυξη του τουρισμού, ως και για τη διενέργεια πάσης φύσεως επιστημονικών ερευνών». Το εκδιδόμενο Διάταγμα για την κήρυξη μιας περιοχής ως εθνικού δρυμού, καθορίζει επίσης και την περιφέρεια, την έκταση καθώς και τα όρια του (Φουστέρη 2012). Με κανονισμό που εκδίδεται και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ρυθμίζεται η οργάνωση, η λειτουργία και η διαχείριση εκάστου εθνικού δρυμού.

Κάθε Εθνικός Δρυμός αποτελείται (άρθρο 5 του Ν.Δ. 996/71) από την, απόλυτης προστασίας, περιοχή του πυρήνα, η οποία σε φυσιολογικές συνθήκες δεν είναι μικρότερη από 1.500 ha (εκτάρια =15.000 στρέμματα), και την περιφερειακή ζώνη, η οποία πρέπει να καταλαμβάνει επιφάνεια τουλάχιστον ίση με αυτή του πυρήνα. (Μπίτος 2009))

Στον πυρήνα η νομοθεσία επιτρέπει μόνο την επιστημονική έρευνα, η παθητική αναψυχή και η περιβαλλοντική εκπαίδευση με την απόκτηση περιβαλλοντικής γνώσης και ενημέρωσης σε πορίσματα ερευνών και μελετών, ενώ άλλες δραστηριότητες όπως η βοσκή, το κυνήγι και το ψάρεμα απαγορεύονται αυστηρά. Επίσης, οποιαδήποτε ιδιωτική περιουσία που βρίσκεται εντός των ορίων του πυρήνα υπόκειται σε αναγκαστική απαλλοτρίωση. Αναλυτικά απαγορεύεται:

- η κάθε μορφής παραχώρηση προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα και δημόσιες υπηρεσίες για σκοπό άλλον από αυτόν της ίδρυσης του εθνικού δρυμού.
- η ανόρυξη και εκμετάλλευση μεταλλείων και λατομείων, η απόληψη ορυκτών προϊόντων και γενικά η εκτέλεση συναφών εργασιών, ή η κατασκευή σχετικών εγκαταστάσεων.
- η εγκατάσταση οικισμών, οικιών, αγροικιών και παραπηγμάτων, καθώς και η κατασκευή οποιουδήποτε έργου, πλην αυτών που είναι απαραίτητα για την προστασία και λειτουργία του εθνικού δρυμού,

όπως δασικά κτίρια, επιστημονικά εργαστήρια, οδικό δίκτυο, διάνοιξη αντιπυρικών ζωνών, κ.ά.

- η υλοτομία, κοπή, εκρίζωση, καταστροφή, συλλογή ή μεταφορά φυτικών ειδών και δασικών προϊόντων.
- η τοποθέτηση διαφημιστικών πινακίδων
- οι ανασκαφές, επιχωματώσεις, δειγματοληψίες και κάθε άλλη ενέργεια που μπορεί ν' αλλοιώσει τους γεωμορφικούς σχηματισμούς και τις φυσικές καλλονές του δρυμού
- οι βιομηχανικές δραστηριότητες γενικά
- η γεωργική και δασοπονική εκμετάλλευση, κατασκευή κτισμάτων, βοσκή και η κατασκευή κτηνοτροφικών έργων (ποτίστρες, στέγαστρα), κυνήγι, η κοπή, το ξερίζωμα, η συλλογή φυτών κλπ. καθώς και η διάσχιση με, κυνηγετικό όπλο του εθνικού δρυμού, ψάρεμα, τοποθέτηση διαφημιστικών πινακίδων και αγγελιών.

Στις περιφερειακές ζώνες των εθνικών δρυμών, που είναι περιοχές περιορισμένης προστασίας, δεν υπάρχουν τόσοι περιορισμοί αλλά δίνεται η δικαιοδοσία στην αρμόδια τοπική Δασική Υπηρεσία να λάβει όποια μέτρα θεωρεί απαραίτητα για την διασφάλιση των σκοπών ίδρυσης του Δρυμού (Trakolis 2001). Αναλυτικότερα επιτρέπεται (ΥΠΕΚΑ):

- η εκτέλεση έργων που αποβλέπουν στην προστασία και στην αύξηση ή μείωση της άγριας πανίδας και χλωρίδας, καθώς και στη διατήρηση των γεωμορφικών σχηματισμών και στην προστασία των φυσικών καλλονών του δρυμού.
- η τεχνητή επέμβαση στους γεωμορφικούς σχηματισμούς και στις φυσικές καλλονές για καλύτερη εκμετάλλευση από αισθητική και τουριστική άποψη.
- η ίδρυση εκτροφείου θηραμάτων και ιχθυοτροφείων για αύξηση της άγριας πανίδας.
- η ίδρυση δασικών φυτωρίων και δασικών δεντροκήπων (arboretum).
- η κατασκευή του απαραίτητου οδικού δικτύου και χώρων σταθμεύσεως αυτοκινήτων, καθώς και των αναγκαίων δασικών κτιριακών εγκαταστάσεων, όπως δασοφυλακεία, πυροφυλάκεια και επιστημονικά εργαστήρια.
- η κατασκευή θερινών και χειμερινών εγκαταστάσεων, για την εξυπηρέτηση των κατασκηνώσεων, της ορειβασίας, του τουρισμού και του αθλητισμού γενικά.
- η τοποθέτηση πινακίδων, η υλοτομία και η βοσκή.

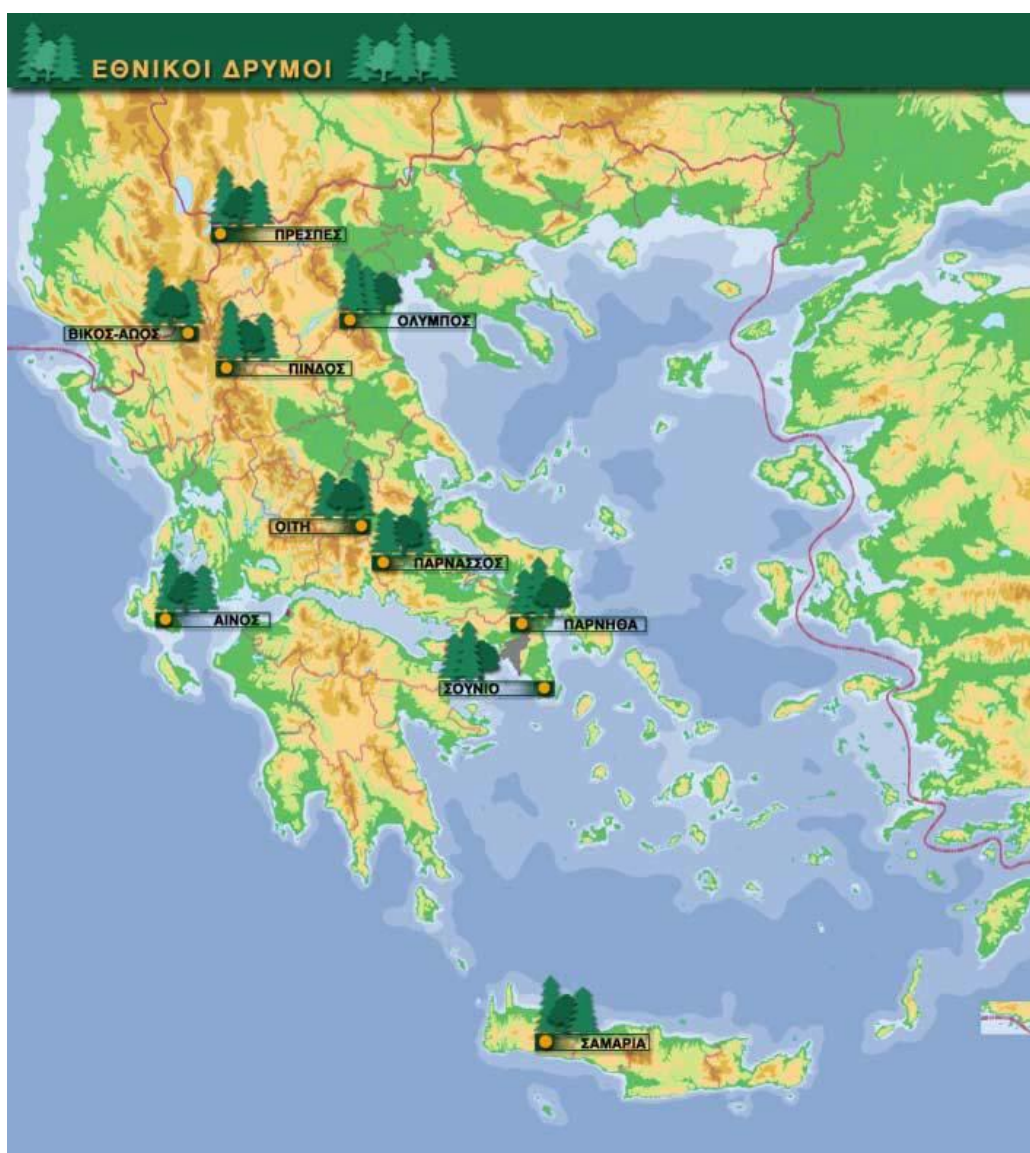
Υπεύθυνος φορέας για τη φύλαξη των εθνικών δρυμών είναι η Δασική Υπηρεσία. Οι επισκέπτες επιτρέπεται να εισέρχονται στο χώρο κάτω από ειδικές συνθήκες για επιμόρφωση, έρευνα ή αναψυχή.

Η επιλογή των περιοχών που θα ανακηρυχθούν Εθνικοί Δρυμοί δεν γίνεται τυχαία αλλά ακολουθεί κάποια κριτήρια που πρέπει να πληρούνται. Σύμφωνα με την I.U.C.N., η υποψήφια περιοχή πρέπει να περιλαμβάνει αντιπροσωπευτικό δείγμα των σπουδαιότερων περιοχών, αισθητικών τοπίων και χαρακτηριστικών του έθνους στο οποίο ανήκει, ενώ τα φυτικά και ζωικά είδη, οι οικότοποι και οι γεωμορφολογικές τοποθεσίες στο εσωτερικό της να είναι ιδιαίτερου θρησκευτικού, επιστημονικού, εκπαιδευτικού, αναψυχικού και τουριστικού ενδιαφέροντος (Μπίτος 2009). Τέλος, η περιοχή θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλη ώστε να περιλαμβάνει ένα ή περισσότερα ολοκληρωμένα οικοσυστήματα, όχι ουσιαστικά αλλοιωμένα από ανθρώπινες δραστηριότητες και εκμεταλλεύσεις.

Σήμερα στη χώρα μας υπάρχουν 10 Εθνικοί Δρυμοί βάσει του Ν. 996/1971 που αποτελεί μέρος του Ν. 86/1969 «Περί Δασικού Κώδικα», με συνολική έκταση 68.732 εκτάρια, από τα οποία τα 34.378 εκτάρια είναι οι πυρήνες. Οι Εθνικοί Δρυμοί Πρεσπών, Βίκου-Αώου, Πίνδου, Οίτης και Σουνίου περιλαμβάνουν πυρήνες και περιφερειακές ζώνες, ενώ οι υπόλοιποι περιλαμβάνουν μόνο πυρήνες.. Οι Εθνικοί Δρυμοί θεσμοθετήθηκαν μεταξύ των ετών 1938 και 1974, ύστερα από προτάσεις της Δασικής Υπηρεσίας και κάτω από την πίεση και τις υποδείξεις εγχώριων και διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων.

1. Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας
2. Εθνικός Δρυμός Σουνίου
3. Εθνικός Δρυμός Πίνδου
4. Εθνικός Δρυμός Οίτης
5. Εθνικός Δρυμός Πρεσπών
6. Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου
7. Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς (Λευκών Ορέων)
8. Εθνικός Δρυμός Παρνασσού
9. Εθνικός Δρυμός Αίνου
10. Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

Χάρτης των Εθνικών Δρυμών της Ελλάδας

Πηγή: Μπίτος 2009

Τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Εθνικοί Δρυμοί, είναι συνήθως κοινά σε όλες τις περιοχές:

- Μικροί πυρήνες
- Σε κάποιους δεν έχουν οριστεί περιφερειακές ζώνες
- Ανυπαρξία προσωπικού φύλαξης και διαχείρισης
- Λαθροϋλοτομία
- Λαθροθηρία
- Λαθραία βόσκηση
- Πυρκαγιές

Η ευθύνη για την προστασία και τη διαχείριση των εθνικών δρυμών και γενικά των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας, ανήκει στη Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Το αρμόδιο «Τμήμα Δασικού Περιβάλλοντος-Εθνικών Δρυμών και Δασικής Αναψυχής» κατευθύνει και εποπτεύει σε εθνικό επίπεδο τις τοπικές Δασικές Υπηρεσίες, οι οποίες είναι αρμόδιες για την προστασία και τη διαχείριση των εθνικών δρυμών. Κάθε εθνικός δρυμός έχει το δικό του Διαχειριστικό Σχέδιο και Ειδικό Κανονισμό του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, που κατευθύνουν τις δράσεις των αρμόδιων Αρχών.

Η δημιουργία εθνικών δρυμών αποτελεί σήμερα την πιο αποδεκτή προσέγγιση για την διασφάλιση της βιολογικής ποικιλομορφίας, των φυσικών αξιών και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι Εθνικοί δρυμοί μπορούν να καταστούν μοχλοί βιώσιμης ανάπτυξης των ορεινών κυρίως περιοχών, με τον τοπικό πληθυσμό να παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο (Μαρτίνης, 2001). Παράλληλα ένας Ε.Δ μπορεί να διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης, μαθητών, φοιτητών και κάθε πολίτη επισκέπτη του χώρου. Η προστασία της φύσης μέσω των θεσμοθετημένων αυτών περιοχών, εκτός από τη συμβολή της στην διασφάλιση των οικοσυστημάτων και των ειδών, την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχής και τουρισμού σε κατάλληλους χώρους και την προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αποτελεί επίσης και ένα ισχυρό μέσο τόνωσης του κοινωνικο-οικονομικού ιστού των ορεινών περιοχών της Ελλάδας (Παπαγεωργίου et al. 2003).

2.3.4 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Με τη ραγδαία αύξηση του μαζικού τουρισμού δημιουργήθηκε η ανάγκη για τη δημιουργία εθνικών πάρκων, με αρχικό σκοπό κυρίως την προστασία του περιβάλλοντος και όχι τη δημιουργία ενός ακόμα ταξιδιωτικού προορισμού. Η αρχική προσέγγιση υποστήριζε ότι η προστασία του περιβάλλοντος συνεπαγόταν την απομάκρυνση της ανθρώπινης παρουσίας και παρέμβασης, καθώς κυριαρχούσε η πεποίθηση ότι οποιαδήποτε δραστηριότητα θα οδηγούσε μοιραία σε αλλοίωση των φυσικών οικοτόπων, ρύπανση και υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων (Καράβελλας et al. 2003).

Η άποψη αυτή βαθμιαία μεταβλήθηκε και οδήγησε σταδιακά στην ανάγκη ενσωμάτωσης της προστατευόμενης περιοχής στον ευρύτερο οικολογικό, οικονομικό και κοινωνικό περίγυρο (Φουστέρη 2012). Προωθείται λοιπόν η "ενεργός διαχείριση" των προστατευόμενων περιοχών για την εξυπηρέτηση όλων των αξιών, λειτουργιών και δραστηριοτήτων που έχουν, χωρίς βεβαίως να παραγνωρίζεται ο πρωταρχικός τους σκοπός, η διατήρηση του φυσικού τους περιβάλλοντος.

Οι προστατευόμενες περιοχές θεωρούνται ως κατ' εξοχήν πρόσφορες περιοχές για την ανάπτυξη υποδομών αναψυχής, εκπαίδευσης, βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, βέβαια, οικοτουρισμού. Στόχος αυτών των δραστηριοτήτων είναι η τόνωση της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας και η οικονομική στήριξη της λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής. Με δεδομένο πως τα προϊόντα που σχετίζονται με την προστασία της φύσης απευθύνονται σε μια διαρκώς αναπτυσσόμενη αγορά, τέτοιας μορφής ήπιες και περιβαλλοντικά φιλικές μορφές ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα επικερδείς και μπορούν να δώσουν μια λύση στον μαρασμό μειονεκτικών περιοχών.

Η ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές, σύμφωνα με διάφορους Διεθνείς Οργανισμούς στηρίζεται μεταξύ των άλλων και στην υπόθεση ότι η επίτευξη κέρδους δεν είναι ασύμβατη με τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, αρκεί να σέβεται τον πρωταρχικό σκοπό της προστασίας και της διατήρησης των περιοχών και τα διαχειριστικά σχέδια να εμπλέκουν όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς. Όλες σχεδόν οι Διεθνείς Οργανώσεις συμφωνούν ότι ο οικοτουρισμός είναι η πιο κατάλληλη μορφή τουρισμού σε προστατευόμενες περιοχές μέσα στην ευρύτερη ιδέα του αειφόρου τουρισμού (Αμφίβιον 2001). Αντιμετωπίζεται γενικώς ως ένας αποδεκτός εναλλακτικός τρόπος δημιουργίας εισοδήματος από το φυσικό περιβάλλον. Η ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων μπορεί να παράγει αμοιβαίες ωφέλειες. Ο τουρισμός χρειάζεται τις προστατευόμενες περιοχές, καθώς αποτελούν προσοδοφόρο πόλο έλξης επισκεπτών και ταυτόχρονα οι κάτοικοι αλλά και οι οργανισμοί διαχείρισης των περιοχών αυτών χρειάζονται τα έσοδα από τον τουρισμό. Απαιτείται όμως πρωτίστως αμοιβαίος σεβασμός και η χρήση μεθόδων συμμετοχικού σχεδιασμού στη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος (Φουστέρη 2012). Επιπλέον δίνεται και η δυνατότητα στους τουρίστες να "γνωρίσουν" τη φύση και να συμβάλλουν ενεργά και αποφασιστικά στη διατήρησή της.

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν το κατ' εξοχήν πεδίο εφαρμογής δράσεων οικοτουρισμού και ως εκ τούτου ο οικοτουρισμός μπορεί να αποτελέσει σημαντική ευκαιρία για την ανάπτυξη της υπαίθρου με πολλαπλά οφέλη (Σβορώνου 2003):

- Συμβολή στην προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Στήριξη στην τοπική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη,
- Συγκράτηση πληθυσμών σε απομακρυσμένες περιοχές,
- Ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία του περιβάλλοντος

Οι αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού στις πολύ ευαίσθητες προστατευόμενες περιοχές, μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες: στις άμεσες οι οποίες προκαλούνται από την παρουσία των τουριστών και στις έμμεσες που προκύπτουν από τη δημιουργία της απαραίτητης για τις τουριστικές δραστηριότητες υποδομής (Ceballos-Lascurain 1996:55). Οι

επιπτώσεις του τουρισμού μπορούν ακόμη να διακριθούν στο φυσικό και το κτιστό περιβάλλον.

Φυσικό περιβάλλον: Η εκτεταμένη αποψίλωση των δασών για τη δημιουργία υποδομών (δρόμοι, κατοικίες, εγκαταστάσεις) έχουν σαν αποτέλεσμα τη διάβρωση του εδάφους. Αυτό αποφέρει φαινόμενα πρόκλησης χιονοστιβάδων, έντονων πλημμυρών, καταστροφή της χλωρίδας, εξαφάνιση της πανίδας και μη αναστρέψιμες βλάβες στον υδροφόρο ορίζοντα των ορεινών περιοχών. Η διάθεση μεγάλου όγκου υγρών αποβλήτων σε διερχόμενα ποτάμια χωρίς επεξεργασία σε βιολογικούς σταθμούς καθαρισμού και η απόρριψη στερεών αποβλήτων σε κάθε είδους υπαίθριες χωματερές, υποβαθμίζουν τόσο το επιφανειακό περιβάλλον όσο και τα υπόγεια ύδατα. Η αποψίλωση των δασών, η αλλαγή των τοπίων και των χρήσεων γης είναι μερικές από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η χρήση καθώς και η διέλευση κάθε τροχοφόρου οχήματος μέσα στα ευαίσθητα οικοσυστήματα των ορεινών όγκων δημιουργεί ρύπους που οδηγούν με αργούς αλλά σταθερούς ρυθμούς στην μόλυνση του περιβάλλοντος.

Δομημένο περιβάλλον: Η άνευ μέτρου αδειοδότηση δόμησης μετέφερε στα ορεινά τοπία το αστικό περιβάλλον των πόλεων. Η οικιστική εικόνα στο Λιβάδι Αράχωβας είναι παράδειγμα προς αποφυγή για την ορεινή τουριστική ανάπτυξη. Ογκώδεις κατασκευές σε δυσαρμονία με τον περιβάλλοντα χώρο και η άναρχη δόμηση σε θύλακες στις παρυφές του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, η δόμηση σε εγκαταλειμμένα πλέον αγροτικά τεμάχια δείχνουν πως για χάρη της τουριστικής ανάπτυξης πολλές φορές παρακάμπτονται οι χωροταξικοί και πολεοδομικοί κανόνες.

Για να υπάρχει σωστή διαχείριση των αρνητικών επιδράσεων του τουρισμού ώστε να αποφευχθούν πιθανές αρνητικές επιδράσεις, είναι απαραίτητη η αναγνώριση και η ανάλυσή τους. Ο σκοπός ωστόσο παραμένει να αναχθεί ο τουρισμός σε μέσο ήπιας ανάπτυξης και συμβολής στην προστασία της φύσης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας. Απευθύνεται στους φορείς που έχουν αναλάβει τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών ή συμμετέχουν σε μια τέτοια διαδικασία (Φορείς Διαχείρισης Εθνικών Πάρκων, ΟΤΑ, Αναπτυξιακές Εταιρείες, ΜΚΟ κ.α.) και αποφασίζουν να αναλάβουν συντονισμένη δράση για το σχεδιασμό και τη διαχείριση του οικότουρισμού και του τουρισμού (Παίικου 2005).

Ο τουρισμός μπορεί και έχει σημαντική επίδραση στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων που βρίσκονται κοντά σε προστατευμένες περιοχές και αυτό γιατί δημιουργεί θέσεις εργασίας, οικονομικά έσοδα, έργα υποδομής, πολιτιστική ανάπτυξη και εντέλει αύξηση της προστασίας του περιβάλλοντος. Η εισροή μεγάλων χρηματικών ποσών σε απομονωμένους οικονομικά πληθυσμούς καθώς και η ευκαιρία ανεύρεσης εργασίας στις τουριστικές εγκαταστάσεις των νεότερων σε ηλικία κατοίκων έχουν ως συνέπεια την συγκράτηση του νέου ηλικιακά πληθυσμού στο τόπο καταγωγής τους. Στις θετικές επιπτώσεις

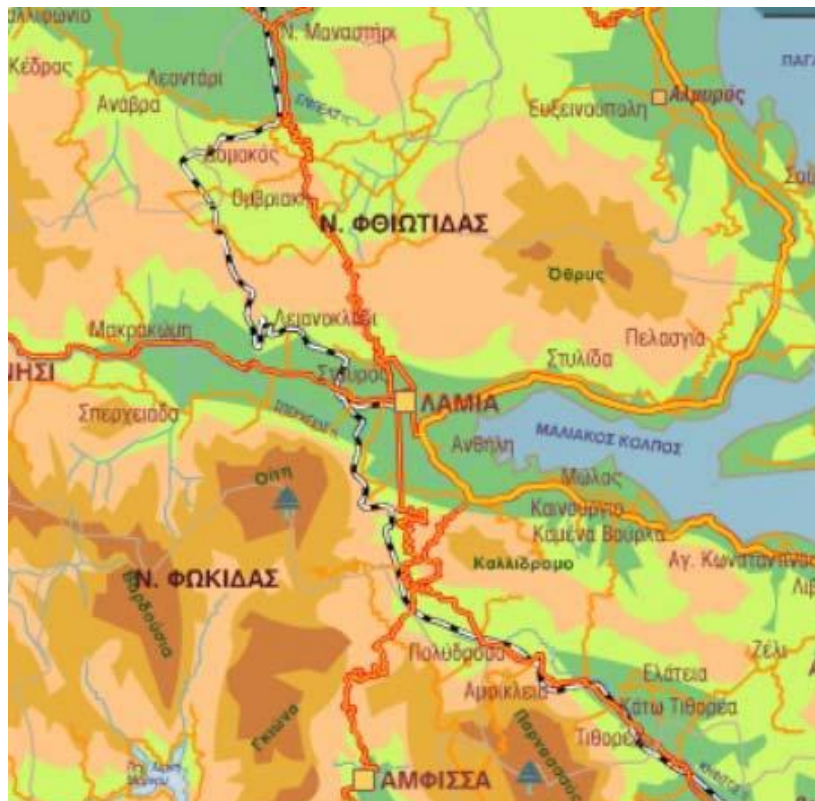
μπορούμε ακόμη να κατατάξουμε τις αναπλάσεις κοινοχρήστων χώρων, όπως πλατείες, αγροτικά τοπία, ανάδειξη και προστασία αρχαιολογικών και ιστορικών τόπων, ανακαινίσεις κτηρίων σε παραδοσιακούς οικισμούς η επιβολή διατήρησης της τοπικής αρχιτεκτονικής. Η διατήρηση και ανάδειξη της τοπικής αρχιτεκτονικής ως τουριστικού πόρου συνήθως επιφέρει την άνοδο της τιμής γης (Αράχωβα, Πήλιο) (Τιόκα 2007). Συχνά βέβαια, τα οφέλη που προκύπτουν από μια προστατευόμενη περιοχή δεν αναγνωρίζονται στο σύνολό τους, με αποτέλεσμα η πλήρης σχέση κόστους-οφέλους να μην καθίσταται πάντα κατανοητή στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Πολλά από τα κοινωνικά και οικονομικά πλεονεκτήματα των προστατευόμενων περιοχών δεν είναι πάντα δυνατό να αποτιμηθούν με βάση τους υφιστάμενους νόμους της αγοράς. Οι φορείς διαχείρισης τοπικά και κεντρικά μπορούν να παίξουν εδώ σημαντικό ρόλο (Καράβελλας et al. 2003, Πάικου 2005)

B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

3. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η περιοχή μελέτης αποτελείται από τον Εθνικό Δρυμό Παρνασσού και τη ζώνη των ορεινών περιοχών της Βοιωτίας, της Φθιώτιδος και της Φωκίδας που γειτνιάζουν με τον ορεινό όγκο του Παρνασσού (Χάρτης). Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι διαμορφώνονται από ορεινούς κατά βάση οικισμούς, η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των οποίων καθορίζεται από την ύπαρξη του ορεινού όγκου του Παρνασσού, καθώς επίσης και ένα τμήμα ημιορεινών και πεδινών περιοχών. Διοικητικά, η περιοχή περιλαμβάνει τους Δήμους Γραβιάς, Παρνασσού, Δελφών και Άμφισσας (Δ.Δ. Δροσοχωρίου) οι οποίοι ανήκουν στη Ν.Α. Φωκίδας, τους Δήμους Δαύλειας, Χαιρώνειας, Διστόμου και Αράχωβας της Ν.Α. Βοιωτίας και τους Δήμους Αμφίκλειας, Τιθορέας και Ελάτειας που ανήκουν στη Ν.Α. Φθιώτιδας. (Παπαγεωργίου 2005) Η περιοχή, σύμφωνα με την οικονομική ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, μπορεί να διακριθεί σε δύο ζώνες. (Μαρτίνης 2001) Την «άναρχα» αναπτυσσόμενη και κορεσμένη ζώνη του νότου και τη βόρεια ζώνη, η οποία δεν διαφέρει από την υπόλοιπη ελλαδική ορεινή ζώνη.

Η περιοχή μελέτης ανήκει στη διοικητική Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, η οποία αποτελείται από τους Νομούς Βοιωτίας, Εύβοιας, Φθιώτιδας, Φωκίδας και Ευρυτανίας. Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας χωροθετείται στο κέντρο της ενδοχώρας και κατατάσσεται στις πλέον ορεινές της χώρας.

Διοικητική διαίρεση της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας Πρόγραμμα Καλλικράτης				
Π.Ε. Βοιωτίας	Π.Ε. Φθιώτιδας	Π.Ε. Φωκίδας	Π.Ε. Ευρυτανίας	Π.Ε. Εύβοιας
Αλιάρτου	Αμφίκλειας-Ελάτειας	Δελφών	Αγράφων	Διρφύων-Μεσσαπίων
Διστόμου-Αράχοβας-Αντίκυρας	Δομοκού	Δωρίδος	Καρπενησίου	Ερέτριας
Θηβαίων	Λαμιέων			Ιστιαίας-Αιδηψού
Λεβαδέων	Λοκρών			Καρύστου
Ορχομενού	Μακρακώμης			Κύμης-Αλιβερίου
Τανάγρας	Μώλου-Αγίου Κωνσταντίνου			Μαντουδίου-Λίμνης-Αγ. Άννας
	Στυλίδας			Σκύρου
				Χαλκιδέων

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας έχει συνολική έκταση 15.549 km² και καταλαμβάνει το 12% της συνολικής επιφάνειας της χώρας. Σύμφωνα με τις κατηγορίες της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας αποτελείται από 7.358.000 στρέμματα ορεινής ζώνης (47% της συνολικής έκτασης), 4.971.000 στρέμματα ημιορεινής ζώνης (32% της συνολικής έκτασης) και 3.222.000 στρέμματα πεδινής ζώνης (21% της συνολικής έκτασης). Ο συνολικός πληθυσμός σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ 2011 (Πίνακας) ανέρχεται σε 546.870 κατοίκους, (605.329 το 20015, 5% του συνολικού πληθυσμού). Η περιφέρεια απολαμβάνει σχετικά υψηλού επιπέδου ευημερίας, με υψηλότερο του μέσου όρου της χώρας στο κατά κεφαλή εισόδημα. Θα πρέπει, βέβαια να ληφθούν υπόψη οι ανισότητες ανάπτυξης μεταξύ των νομών, που αντανakλούν και τις διαφορές στη διάρθρωση της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας (Τιόκα 2007). Η Εύβοια και η Βοιωτία με σημαντική παρουσία της μεταποίησης και του δευτερογενούς τομέα παραγωγής, διαμορφώνουν σαφώς υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, ενώ η ορεινή Ευρυτανία και Φωκίδα εμφανίζει ένα από τα χαμηλότερα της χώρας.

Πίνακας 1: Προσωρινά αποτελέσματα του Μόνιμου Πληθυσμού της Ελλάδος Απογραφή 2011				
Διοικητική διαίρεση	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τετρ. χιλιόμετρο
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	546.870	278.160	268.710	35,17
Περιφερειακή ενότητα Φθιώτιδας	158.220	79.240	78.980	35,63
Δήμος Λαμιέων	74.720	37.130	37.590	78,90
Δήμος Αμφίκλειας - Ελάτειας	10.940	5.540	5.400	20,51
Δήμος Δομοκού	11.670	6.000	5.670	16,48
Δήμος Λοκρών	19.710	9.810	9.900	32,06
Δήμος Μακρακώμης	16.130	8.140	7.990	19,28
Δήμος Μώλου - Αγίου Κωνσταντίνου	12.170	6.000	6.170	36,08
Δήμος Στυλίδος	12.880	6.620	6.260	27,77
Περιφερειακή ενότητα Βοιωτίας	117.730	61.400	56.330	39,89
Δήμος Λεβαδέων	31.230	15.560	15.670	45,00
Δήμος Αλιάρτου	10.850	5.600	5.250	42,30
Δήμος Διστόμου - Αράχοβας - Αντίκυρας	8.200	4.160	4.040	27,89
Δήμος Θηβαίων	36.540	19.600	16.940	44,02
Δήμος Ορχομενού	11.570	5.890	5.680	27,82
Δήμος Τανάγρας	19.340	10.590	8.750	41,95
Περιφερειακή ενότητα Ευβοίας	210.210	106.870	103.340	50,44
Δήμος Χαλκιδέων	102.420	52.010	50.410	241,12
Δήμος Διρφύων - Μεσσapiών	18.780	9.920	8.860	24,16
Δήμος Ερέτριας	13.160	6.690	6.470	78,07
Δήμος Ιστιαίας - Αιδηψού	20.990	10.410	10.580	41,22
Δήμος Καρύστου	11.770	5.920	5.850	17,45
Δήμος Κύμης - Αλιβερίου	28.440	14.430	14.010	35,33
Δήμος Μαντουδίου - Λίμνης - Αγίας Άννας	11.690	5.880	5.810	19,99
Δήμος Σκύρου	2.960	1.610	1.350	13,27
Περιφερειακή ενότητα Ευρυτανίας	20.280	10.310	9.970	10,85
Δήμος Καρπενησίου	13.500	6.780	6.720	14,23
Δήμος Αγράφων	6.780	3.530	3.250	7,37
Περιφερειακή ενότητα Φωκίδας	40.430	20.340	20.090	19,07
Δήμος Δελφών	26.700	13.250	13.450	23,80
Δήμος Δωρίδος	13.730	7.090	6.640	13,75

3.2 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Σημαντικό ποσοστό της Περιφέρειας είναι ορεινό με αλπικά χαρακτηριστικά στις υψηλότερες περιοχές. Οι ορεινοί όγκοι καλύπτουν το δυτικό και βόρειο τμήμα της Περιφέρειας με πολύ περιορισμένες πεδινές εκτάσεις που για μια σειρά από λόγους είναι δύσκολα καλλιεργήσιμοι (μονοκαλλιέργεια ελιάς). Ταυτόχρονα σημαντικότερες πεδιάδες καλύπτουν το ανατολικότερο τμήμα της Περιφέρειας και το κεντρικό τμήμα της νήσου Εύβοιας γεγονός που έχει σαν συνέπεια οι περιοχές αυτές να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού των οικισμών και των δραστηριοτήτων. Οι ορεινοί όγκοι της Στερεάς Ελλάδας ανήκουν στους ίδιους σχηματισμούς και συγκεντρώνονται στο νομό Ευρυτανίας, στα δυτικά του νομού Φθιώτιδας, στο νομό Φωκίδας και σε μικρό τμήμα στα δυτικά του νομού Βοιωτίας (Τιόκα, 2007:79)

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τους ορεινούς όγκους της περιοχής μελέτης ανά Νομό καθώς και το υψόμετρο τους. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι εντός των γεωγραφικών ορίων του Νομού Ευρυτανίας συγκεντρώνεται ένας μεγάλος αριθμός ορεινών όγκων όπως τα όρη Γκιώνα, Παρνασσός και Βαρδούσια των οποίων οι κορυφές φθάνουν τα 2.510μ. τα 2.457μ. και τα 2.286μ., αντίστοιχα.

Πίνακας: Ορεινοί Όγκοι Περιοχής Μελέτης

Βουνό	Υψόμετρο	Νομός
Παρνασσός δυτ.	2.457	Φωκίδας
Ελικώνας	1.748	Βοιωτίας
Κιθαιρώνας	1.409	Βοιωτίας
Όθρη	1.726	Φθιώτιδας
Οίτη	1.704	Φθιώτιδας/ Φωκίδας
Βαρδούσια	2.286	Φωκίδας
Κοκκινάρι	1.911	Φωκίδας
Όρη Λιδορική	1.549	Φωκίδας
Καλλίδρομο	1.399	Φθιώτιδας
Γκιώνα	2.510	Φωκίδας

Πηγή :EDP S.A. (1998) Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

Ο Παρνασσός, ένα από τα υψηλότερα βουνά της Ελλάδας, βρίσκεται στην κεντρική Ελλάδα στους νομούς Βοιωτίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας και αποτελεί μέρος της οροσειράς της Πίνδου, η οποία αρχίζει από τα βόρεια σύνορα και καταλήγει στο νότιο μέρος της κεντρικής Ελλάδας. Η συνολική έκταση του όρους είναι περίπου 48.000 ha, αλλά η κεντρική ζώνη, ή ζώνη απόλυτης προστασίας του Εθνικού Δρυμού δεν καλύπτει παρά μόνον 3.600 ha. Ο Παρνασσός έχει πολλές κορυφές με υψηλότερες την Λιάκουρα (2.457 μ.) και το Γεροντόβραχο (2.435 μ.). Είναι ένα από τα ομορφότερα βουνά της Ελλάδας, κατάφυτο από Κεφαλλονίτικα έλατα με πυκνή βλάστηση και σπάνια φυσική ομορφιά που γοητεύει τον επισκέπτη όλο το χρόνο.

Ο Παρνασσός είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ελληνική ιστορία και μυθολογία. Το όνομά του το πήρε από το γιο της νύμφης Κλεοδώρας ο οποίος είχε χτίσει στο βουνό μια πόλη. Στα ιερά χώματα του ήταν χτισμένο το σπουδαιότερο μαντείο της Αρχαίας Ελλάδας, το μαντείο των Δελφών. Μέχρι και σήμερα, οι Δελφοί, ο ομφαλός της γης, αποτελούν πόλο έλξης χιλιάδων τουριστών από ολόκληρο τον κόσμο.

Η γεωμορφολογία καθώς και η γεωλογική δομή κυρίως του βορειοδυτικού τμήματος της Περιφέρειας, την τροφοδοτεί με πλούσιο υδάτινο δυναμικό και λεκάνες απορροής σημαντικής τροφοδοτικής ικανότητας, τόσο για τη γεωργία όσο, και την ύδρευση των οικιστικών μονάδων και συνόλων, όχι μόνο σε τοπικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο. Οι λεκάνες αυτές είναι του Σπερχειού ποταμού (που εκβάλλει στο Μαλλιακό κόλπο), του Βοιωτικού Κηφισού (που εκβάλλει στη λίμνη Υλίκη, δημιουργώντας τη μεγάλη Κωπαϊδική πεδιάδα και τις αντίστοιχες πεδιάδες). Οι πλαγιές της περιφέρειας είναι δασωμένες με πλούσια χλωρίδα και καταγράφεται μεγάλη ποικιλία και ποσότητα υδάτινων κατακρημνίσεων, επιφανειακών υδάτων, φυσικών και τεχνητών υδατοταμιευτήρων καθώς και πλούσιος υπόγειος υδροφόρος ορίζοντας. (Τιόκα 2007:74)

3.3 ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Οι κλιματολογικές συνθήκες της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας φαίνεται να μην παρουσιάζουν μια ενιαία μορφή. Το κλίμα είναι μάλλον ξηρό στο εσωτερικό της περιφέρειας και αρκετά εύκρατο και υγρό κατά μήκος των ακτών. Η κλιματολογική εικόνα της Περιφέρειας παρουσιάζει δύο βασικά χαρακτηριστικά. (Τιόκα 2007)

- Οι ορεινοί όγκοι Παρνασσού-Γκιώνας-Βαρδουσίων-Οίτης καθώς και ο νομός Ευρυτανίας παρουσιάζουν ένα τυπικό ηπειρωτικό κλίμα με έντονα ψυχρό χειμώνα και ένα ήπιο θέρος, ενώ στις κορυφές των βουνών πλέον των 2.300 μ. το κλίμα γίνεται υποξηρικό-ψυχρό.
- Οι παραθαλάσσιες περιοχές της περιφέρειας παρουσιάζουν ένα εύκρατο κλίμα με σχετικά ήπιους χειμώνες και πολύ θερμά καλοκαίρια, ενώ οι ημιορεινές περιοχές παρουσιάζουν μια ενδιάμεση εικόνα.

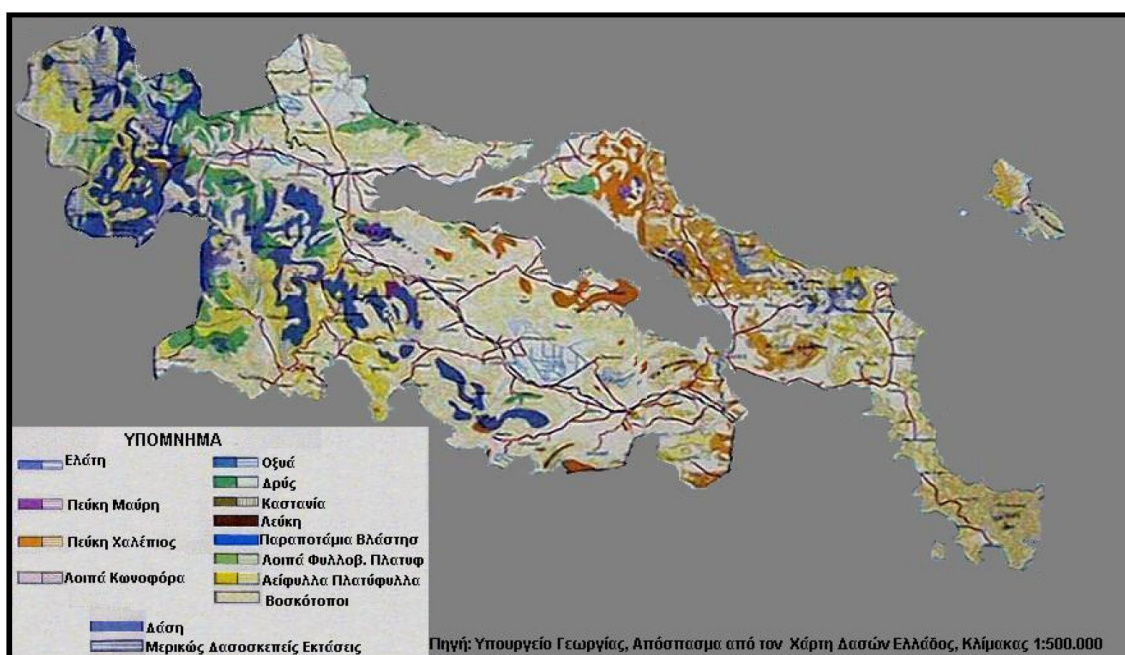
Διακρίνονται έτσι δύο διαφορετικές κλιματολογικές ζώνες: α) στην πεδινή ζώνη το κύριο γεωγραφικό τμήμα της περιφέρειας παρουσιάζει μεσογειακό κλίμα με μέση ετήσια θερμοκρασία τους 17,5 βαθμούς ενώ στο νοτιο-ανατολικό άκρο της Καρυστιαίας η μέση ετήσια θερμοκρασία φθάνει στους 18,3 βαθμούς; β) στην ορεινή ζώνη της Περιφέρειας, κυρίως στις περιοχές άνω των 800μ. το κλίμα χαρακτηρίζεται ψυχρό με μέση ετήσια θερμοκρασία τους 12 -14 βαθμούς. Κατά τους θερινούς μήνες, βάσει μετρήσεων σε επιλεγμένους σταθμούς της Περιφέρειας, οι υψηλότερες τιμές της θερμοκρασίας κυμαίνονται μεταξύ 23,7 και 26 βαθμούς. (Παπαγεωργίου 2005)

Η υγρή περίοδος του έτους στις περιοχές της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας είναι η περίοδος των χειμερινών μηνών. Αντίστοιχα, η ξηρή περίοδος της Περιφέρειας διαπιστώνεται κατά τον μήνα Ιούλιο παρά την όποια διαφοροποίηση κατά περιοχές. Τις περισσότερες βροχοπτώσεις παρουσιάζει η ορεινή ζώνη των δυτικών περιοχών της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας όπου παρατηρούνται βροχοπτώσεις 1200-1500χλ.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία οι βροχοπτώσεις είναι λιγότερες στα χαμηλά σημεία των ορεινών όγκων, ενώ αυξάνουν ιδιαίτερα στο κεντρικό τμήμα. Το χιόνι συνήθως πέφτει στις υψηλές κορυφές αρχές Δεκεμβρίου και κρατά ως τον Μάρτιο. Αυτή κατά μέσο όρο είναι και η περίοδος λειτουργίας των χιονοδρομικών κέντρων χωρίς να αποκλείεται η λειτουργία τους έως το τέλος Απριλίου (Τιόκα 2007). Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι για όλο το ορεινό συγκρότημα Παρνασσού-Γκιώνας-Βαρδουσιών-Οίτης περίπου στους 17οC με σημαντική απόκλιση για τις νότιες υπώρειες που φτάνει περίπου τους 19οC ενώ για το κεντρικό ορεινό τμήμα είναι περίπου 15οC. Το χειμώνα στα υψηλά σημεία το θερμόμετρο κατεβαίνει συχνά κάτω από τους 0οC. Στη βόρεια πλευρά των ορεινών όγκων οι επικρατούντες άνεμοι είναι οι βόρειοι, βορειοδυτικοί έως βορειοανατολικοί ενώ στη νότια πλευρά επικρατούντες άνεμοι είναι οι νοτιοδυτικοί, νοτιοανατολικοί λόγω επηρεασμού από τον δίαυλο του Κορινθιακού κόλπου.

3.4 ΧΛΩΡΙΔΑ – ΒΛΑΣΤΗΣΗ

Με βάση τα στοιχεία της Εθνικής απογραφής δασών (Υπουργείο Γεωργίας, 1992) η δασική βλάστηση στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας καλύπτει έκταση 991.527 ha, ποσοστό 67 % της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

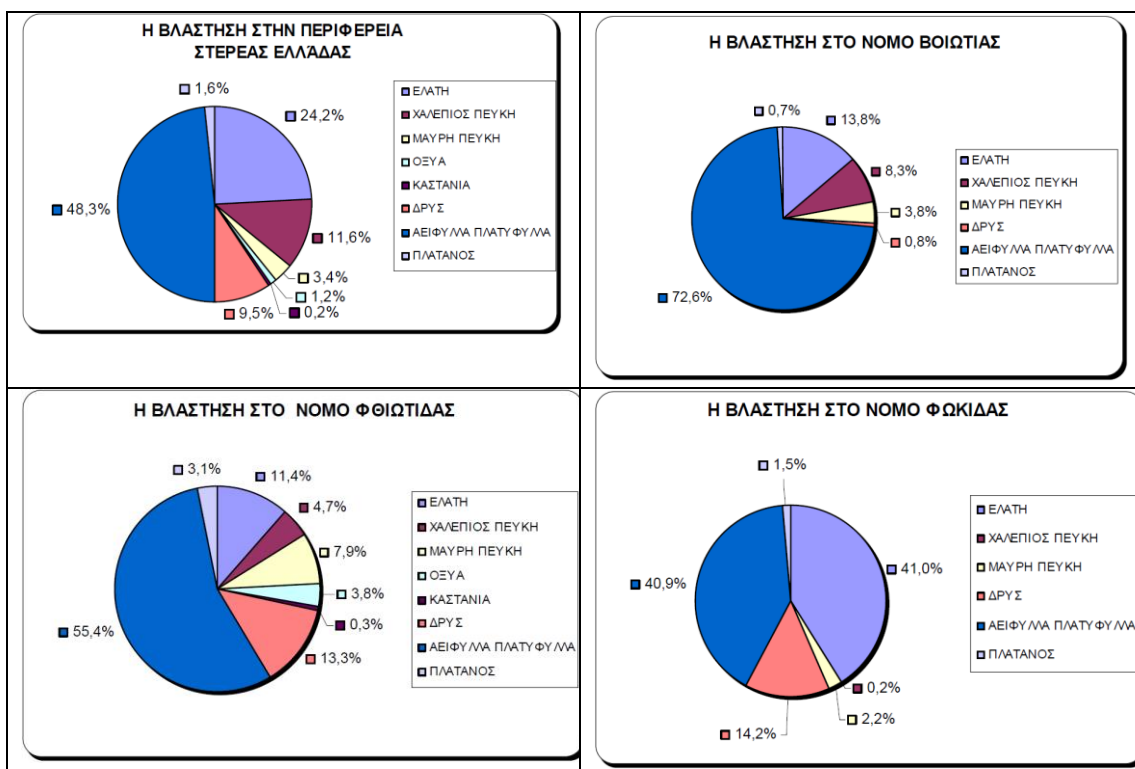

ΔΑΣΙΚΗ ΒΛΑΣΤΗΣΗ – Έκταση (Ha)									
ΝΟΜΟΙ.	Ελάτη	Χαλέπιος πεύκη	Μαύρη πεύκη	Οξυά	Καστα νιά	Δρυς	Αείφυλ λα πλατύφ υλλα	Πλάτ ανος	Σύνολο
ΒΟΙΩΤΙΑ	18350	11095	5035	0	0	1024	96786	938	133228
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	34247	14168	23557	11436	1024	39772	165918	9132	299254
ΦΩΚΙΔΑ	77802	426	4180	0	0	26946	77506	2814	189674
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	94206	0	0	449	112	20906	30113	1124	146910
ΕΥΒΟΙΑ	14899	89346	879	0	759	5717	108585	2276	222461
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙ Α	239504	115035	33651	11885	1895	94365	478908	1628 4	991.527

Στο σύνολό της η έκταση της Περιφέρειας καλύπτεται από δάση κατά 25% (3.946 στρέμματα), όταν η αντίστοιχη δασοκάλυψη της χώρας ανέρχεται σε 22%, αποτελώντας το 13% συνολικής δασικής κάλυψης της χώρας, ενώ το 2% (295.000 στρέμματα) της συνολικής έκτασης καλύπτεται από νερά (Παπαγεωργίου 2005). Επιπρόσθετα, μελετώντας την δασική έκταση της Περιφέρειας σε σχέση με την υψομετρική ζώνη στην οποία βρίσκεται προκύπτει ότι το 36% των δασών της Περιφέρειας βρίσκεται στην ορεινή ζώνη, το 21% βρίσκεται σε ημιορεινή ενώ το 8% της δασικής έκτασης βρίσκεται στην πεδινή ζώνη της Περιφέρειας.

Το μεγαλύτερο ποσοστό συνολικής δασικής κάλυψης συγκεντρώνεται στο Νομό Εύβοιας (1.190 χιλ. στρεμ.) ήτοι το 30% της συνολικής δασικής κάλυψης της Περιφέρειας. Ακολουθούν ο Νομός Φθιώτιδας με 1.017 χιλ.στρεμ. δασικής κάλυψης (το 26% της συνολικής Περιφερειακής δασικής κάλυψης), ο Νομός Ευρυτανίας με 831 χιλ. στρεμ. (το 21% της συνολικής Περιφερειακής δασικής κάλυψης), ο Νομός Φωκίδας με 548 χιλ.στρεμ. (το 14% της συνολικής Περιφερειακής δασικής κάλυψης) και ο Νομός Βοιωτίας με 360χιλ.στρεμ. (το 9% της συνολικής Περιφερειακής δασικής κάλυψης).

Αναλύοντας ειδικότερα την δασική κάλυψη των τριών νομών της περιοχής μελέτης ξεχωριστά (Παπαγεωργίου 2005) προκύπτει ότι ο Νομός Φωκίδας καλύπτεται από δάση στο 26% της συνολικής του έκτασης (548 χιλ. στρεμ. από το σύνολο των 2.121 χιλ. στρεμ.) και ο Νομός Φθιώτιδας με το 23% της συνολικής έκτασης και ο Νομός Βοιωτίας με το 12% της συνολικής έκτασης.

3.5 ΕΔΑΦΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Οι χρήσεις γης της Περιφέρειας με βάση τη χωρική κατανομή τους, εντοπίζονται κυρίως σε: (Τιόκα, 2007:77)

- Φυσικούς πόρους και κυρίως δάση, υδάτινα αποθέματα, μεταλλεύματα ορυκτά, κλπ.
- Αστική δόμηση-Κατοικία στους επιμέρους ΟΤΑ.
- Γεωργία που αφορά γεωργικές καλλιέργειες και αγροναπαύσεις.
- Βοσκότοπους (δημόσιους και ιδιωτικούς)-Κτηνοτροφία.
- Παραδοσιακή βιοτεχνία.
- Τουριστικές εγκαταστάσεις-Αναψυχή.
- Λοιπές χρήσεις που αφορούν κυρίως την περιοχή μελέτης.
- Χρήσεις γης ειδικού ενδιαφέροντος που αφορούν κυρίως σε χιονοδρομικά κέντρα, ξενοδοχειακά συγκροτήματα-καταλύματα, καταφύγια, γεωργικές εκμεταλλεύσεις μεγάλης έκτασης, κλπ.

Τα παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά της υπαίθρου της περιφέρειας έχουν διαμορφώσει την οργάνωση των χρήσεων γης αλλά και τις υποδομές της. Συγκεκριμένα ο υψηλός ορεινός αγροτικός χώρος εμφανίζει τα ακόλουθα δομικά χαρακτηριστικά:

- Στους βόρειους & βορειοδυτικούς ορεινούς όγκους στο νομό Ευρυτανίας κυριαρχεί η δασική χρήση.
- Στους ορεινούς όγκους της Φωκίδας & Φθιώτιδας όπως και στις ορεινές περιοχές της Ευβοίας κυριαρχεί η κτηνοτροφία. Στον ορεινό όγκο του Δυτικού Παρνασσού, της Γκιώνας και της Κεντρικής και Βόρειας Ευβοίας και της Καρυστιαίας λόγω του πλούσιου υπεδάφους σε ορυκτά, κυριαρχεί η έρευνα και κύρια η αξιοποίηση των ορυκτών αυτών κυρίως βωξίτη, νικελιούχων μεταλλευμάτων και μαγνησίτη με την λειτουργία σημαντικότεων μεταλλευτικών κέντρων και βιομηχανιών.
- Στο Παρνασσό (Αράχωβα) και Τυμφρηστό (Καρπενήσι) κυριαρχεί ο χειμερινός χιονοδρομικός κυρίως τουρισμός.
- Στα ορεινά της Ευρυτανίας, την Οίτη και τη ίφρυ Ευβοίας έχει αρχίσει τελευταία να αναπτύσσεται ο αγροτουρισμός και ο οικολογικός τουρισμός.

Οι κλιματολογικές συνθήκες ευνοούν τη γεωργική δραστηριότητα στις υπώρειες των ορεινών συγκροτημάτων, κύρια στις νότιες περιοχές με βασική καλλιέργεια την ελιά Διαπιστώνεται ότι οι καλλιεργούμενες εκτάσεις της Περιφέρειας καταλαμβάνουν το 26% της συνολικής έκτασης ενώ το 43% χρησιμοποιείται σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Μόλις το 3% της συνολικής έκτασης χρησιμοποιείται οικιστικά. Στα υψηλότερα τμήματα λόγω του ψυχρού χειμώνα η βλαστική περίοδος περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες και κυρίως ευνοείται η κτηνοτροφία. Παράλληλα στις ίδιες περιοχές με το υπάρχον φυσικό κάλος σε συνδυασμό με το μεγάλο υψόμετρο και την κατάλληλη γεωμορφολογία ευνοείται ο χειμερινός τουρισμός και ο αγροτουρισμός, στοιχεία που ήδη υπάρχουν αλλά χρειάζονται περισσότερη ανάπτυξη υψηλών προδιαγραφών και με σεβασμό στο περιβάλλον. (Τιόκα, 2007:77)

Ειδικότερα, ο Νομός Βοιωτίας καταλαμβάνοντας 2.952.000 στρέμματα και αποτελώντας το 19% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, κατά το 42% ανήκει στην πεδινή ζώνη (το μεγαλύτερο ποσοστό της Περιφέρειας) ενώ κατά το 37% και το 21% ανήκει σε ημιορεινή και ορεινή ζώνη αντίστοιχα (Παπαγεωργίου 2005). Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής, το 43%, απασχολείται σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες (δημοτικοί και ιδιωτικοί βοσκότοποι) ενώ το 39% αποτελεί καλλιεργούμενη έκταση. Το ποσοστό δασοκάλυψης του Νομού ανέρχεται σε 12% ενώ οι οικισμοί του Νομού Βοιωτίας καταλαμβάνουν το 4%.

Την μεγαλύτερη έκταση ως Νομός της Περιφέρειας καταλαμβάνει ο Νομός Φθιώτιδας η οποία και ανέρχεται σε 4.422.000 στρέμματα (το 29% του συνόλου). Στον Νομό Φθιώτιδας συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο ποσοστό έκτασης το οποίο ανήκει σε ημιορεινή ζώνη. Συγκεκριμένα, το 43% της συνολικής έκτασης ανήκει σε ημιορεινή ζώνη ενώ το 38% και το 20% ανήκουν

σε ορεινή και πεδινή ζώνη, αντίστοιχα. Αναλύοντας τις χρήσεις γης στον Νομό Φθιώτιδας διαπιστώνεται ότι το 37% απασχολείται σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες, το 34% αποτελεί καλλιεργούμενη έκταση ενώ το 3% χρησιμοποιείται οικιστικά. Το ποσοστό δασοκάλυψης ανέρχεται σε 23% και το 2% της συνολικής έκτασης καλύπτεται από νερά

Μελετώντας την εδαφική οργάνωση του Νομού Φωκίδας, ο οποίος καταλαμβάνει το 14% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, ήτοι 2.121.000 στρέμματα, παρατηρείται ότι κατά 79% η έκταση του Νομού ανήκει στην ορεινή ζώνη. Ακολουθεί το 21% της συνολικής έκτασης το οποίο ανήκει στην πεδινή ζώνη και το 19% το οποίο ανήκει στην ημιορεινή. Όσον αφορά στις χρήσεις γης στον Νομό Φωκίδας διαπιστώνεται ότι ένα σημαντικό ποσοστό αυτής, το 60%, το υψηλότερο της Περιφέρειας, απασχολείται σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες, μόλις το 9% της συνολικής έκτασης αποτελεί καλλιεργούμενη γη ενώ το 2% χρησιμοποιείται οικιστικά. Ιδιαίτερα υψηλό είναι το ποσοστό δασοκάλυψης του Νομού το οποίο ανέρχεται σε 26% της συνολικής έκτασης.

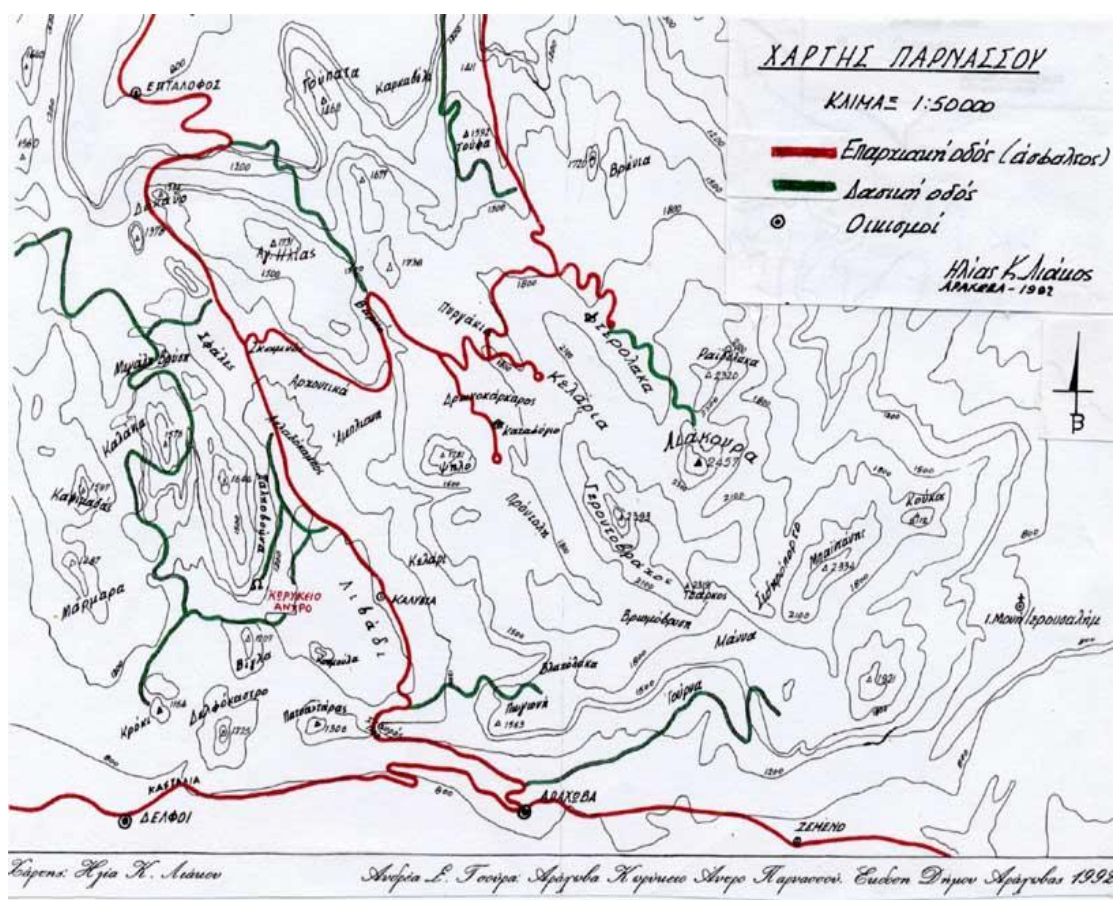
Μέσω της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» στοχεύεται η διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων και της τοπικής χλωρίδας και πανίδας μέσω δικτύου ειδικών ζωνών διατήρησης «Natura 2000» (Τιόκα 2007). Οι ζώνες προστασίας που έχουν ενταχθεί στον Εθνικό Κατάλογο για την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας είναι ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού στους νομούς Βοιωτίας και Φωκίδας που ανήκει στην κατηγορία Α, το άσος Τιθορέας, τα Βαρδούσια Όρη και το όρος Γκιώνα στο νομό Φωκίδας που ανήκουν στην κατηγορία Α, το όρος Τυμφρηστός στην Ευρυτανία που ανήκει ομοίως στην κατηγορία Α.

3.5.1 Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

Ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού βρίσκεται στην καρδιά του Παρνασσού σε έκταση 36.295,7 στρεμμάτων. Το δυτικό τμήμα του Δρυμού εμπίπτει στο νομό Φωκίδας, ενώ το ανατολικό στο νομό Βοιωτίας, μεταξύ Αράχωβας, Δελφών και Επτάλοφου. Αναλυτικότερα, η έκταση του Δρυμού αρχίζει από το ύψος της διασταύρωσης προς χιονοδρομικά, συνεχίζει εκατέρωθεν του δρόμου προς Κελάρια, Βαρκό, φτάνοντας ως τα 2.427μ ενώ καλύπτει την υπάρχουσα έκταση του χιονοδρομικού των Κελαριών, φτάνοντας έως την κορφή «Αρνόβρυση» βόρεια όπου σταματάει. Στη δυτική πλευρά καλύπτει την περιοχή της Παλιοβούνας (περιοχή Κωρύκειου Άντρου) (Χάρτης) (Φουστέρη 2012).

Η πρόσβαση στο Δρυμό γίνεται από τους επαρχιακούς ασφαλτόδρομους που ενώνουν την Αράχωβα και την Αμφίκλεια, καθώς και από την μεριά της Γραβιάς προς τον Επτάλοφο. Από τους δρόμους αυτούς ξεκινούν πολλοί δασικοί δρόμοι - μονοπάτια που προσεγγίζουν σχεδόν κάθε γωνιά του. (Χάρτης)

Είναι ο δεύτερος Εθνικός Δρυμός που ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 1938, με το από 25-7-1938 Β.Δ. (ΦΕΚ Α' αριθ.286) με πρώτο αυτόν του Ολύμπου και ένας από τους πρώτους δρυμούς που ιδρύθηκαν στην Ευρώπη. Ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού αποτελεί ένα μέρος μοναδικό με ετερόκλητη βλάστηση, που διακρίνεται για τους φυσικούς και γεωμορφολογικούς σχηματισμούς με ιδιαίτερη οικολογική, αισθητική και αρχαιολογική αξία, όπως ενδημική χλωρίδα και πανίδα, καταρράκτες, πηγές, φαράγγια, σπηλιές, βράχους κλπ. (Φουστέρη 2012)

Στην περιοχή δεσπόζει η Αράχωβα, από τα δημοφιλέστερα χειμερινά θέρετρα της πρωτεύουσας, ενώ πολύ κοντά βρίσκεται η Αμφίκλεια, η Τιθορέα, το Δίστομο και οι Δελφοί. Ο χώρος των Δελφών έχει χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικός χώρος και ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φ.Ε.Κ. 384 Β/72). Επίσης η ευρύτερη περιοχή των Δελφών έχει κηρυχθεί ως προστατευτέα περιοχή (Φ.Ε.Κ. 551 Β/81). Το κλίμα που επικρατεί είναι ηπειρωτικό, με σχετικά δροσερό αλλά ξηρό καλοκαίρι, βροχερό φθινόπωρο και βαρύ χειμώνα, ο οποίος και διαρκεί πολλούς μήνες. Το υψηλότερο ποσοστό βροχόπτωσης παρατηρείται το Νοέμβριο, ενώ ο ξηρότερος μήνας είναι ο Αύγουστος. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχόπτωσης είναι περίπου 1.000 mm. Υπάρχει υψηλή συχνότητα καταιγίδων από χαλάζι, που προκαλούν ζημιές στις καλλιέργειες και στα εκτρεφόμενα ζώα. Επί δύο τουλάχιστον μήνες τον χρόνο οι ψηλές κορυφές του Παρνασσού και μέρος του Εθνικού Δρυμού καλύπτονται από χιόνι που μπορεί να φτάσει έως και τέσσερα μέτρα πάνω από το έδαφος.

Ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού έχει πυρήνα εκτάσεως 3.513 εκταρίων (περίπου το 20% της περιοχής) και δεν περιλαμβάνει τις υψηλότερες κορυφές του βουνού (π.χ. Λιάκουρα, Γεροντόβραχο) που όμως έχουν συμπεριληφθεί στην περιοχή. Το παγκοσμίου φήμης μαντείο των Δελφών, οριοθετεί το Δυτικό άκρο του πυρήνα του Εθνικού Δρυμού.

Η ασβεστολιθική δομή του βουνού παρουσιάζει πολλούς γεωλογικούς σχηματισμούς όπως εντυπωσιακές καταβόθρες (Επτάστομο, Δρακοκάρκαρος), σπήλαια και βραχώδεις κορυφές στο χώρο του δρυμού και στη γύρω περιοχή (Κωρύνειο Άνδρο). Οι πολυάριθμες κορυφές όπως: Λιάκουρα 2.457 μ., Γεροντόβραχος 2.431 μ., Αρνόβρυση 2.257 μ., Πυργάκια 1.931 μ., κ.α, οι κλειστές κοιλάδες (Λιβιάδι) ή ανοικτές κοιλάδες με δασωμένα πρανή, αλλά και απόκρημνα βράχια και βαθιά φαράγγια (Ρέμα Κεραμιδίου, Ξεριά, Μυλόρρεμα, Αγοριανίτη, Αρκουδόρεμα, Λιποκεσόρεμα, κ.α.) σε συνδυασμό με την κυριαρχία των σκληρών ασβεστολιθικών πετρωμάτων και των ισχυρών, πολλές φορές, κλίσεων, προσδίδουν στο τοπίο έντονο ορεινό χαρακτήρα, εξαιρετικής επιβλητικής ομορφιάς.

Η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος έγκειται στην οικολογική και αισθητική αξία των φυσικών στοιχείων της περιοχής, κυρίως στη βιοποικιλότητά της, καθώς και στην πολιτιστική αξία των αρχαιολογικών και ιστορικών της

μνημείων. Από οικολογική σκοπιά, διατηρούνται πολλοί τύποι βλάστησης με εξαιρετική δομή, μεταξύ των οποίων και ορισμένοι τύποι οικοτόπων προτεραιότητας. Ξεκινώντας από το χαμηλότερο υψόμετρο της περιοχής (500 m) και φθάνοντας μέχρι τα 800 m, διαπιστώνεται η επικράτηση διαπλάσεων αείφυλλων πλατύφυλλων. Όσο αυξάνει το υψόμετρο, παρατηρείται μια μετάβαση προς κωνοφόρα των ορέων. Σε αυτά τα υψίπεδα το επικρατέστερο δασικό είδος είναι η κεφαλονίτικη ελάτη (*Abies cephalonica*), το οποίο διαμορφώνει εκτεταμένες αμιγείς συστάδες. Υπάρχουν αλπικά λιβάδια σε μεγάλα υψόμετρα, γυμνοί βράχοι και λιθώνες και εντυπωσιακά δάση, κυρίως δάση δρυός και ενδημικής κεφαλληνιακής ελάτης.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με την ενδιαφέρουσα γεωμορφολογία της, καθιστούν την περιοχή ιδιαίτερα πλούσια σε χλωρίδα και πανίδα.

Η χλωρίδα της περιοχής αποτελείται από 619 είδη και 153 υποείδη στα οποία περιλαμβάνονται περίπου 10 τοπικά ενδημικά είδη και 25 ενδημικά της Ελλάδας. Τα κατώτερα όρια αυτής αρχίζουν από τα 600μ. περίπου ενώ τα ανώτερα όριά της φθάνουν μέχρι και τα 1800 μ. Παρά την ομοιομορφία της δασικής βλάστησης κυριαρχεί η κεφαλληνιακή ελάτη (*Abies cephalonica*), η οποία διαμορφώνει εκτεταμένες αμιγείς συστάδες σε συνολική έκταση 3.000 εκτ. (30.000 στρεμμάτων). Ο Δρυμός φιλοξενεί επίσης σημαντικό αριθμό φυτών, τα περισσότερα των οποίων βρίσκονται στις ψηλότερες κορυφές του Παρνασσού. Στα υποαλπικά λιβάδια κυριαρχούν είδη φεστούκας και τριφυλλιών κ.α.. Στα ελατοδάση συναντά κανείς πολλά είδη αγριοκορομηλιάς, κέδρων, κράταιγου και αρκεύθου, μεμονωμένα ή σε μικρές ομάδες, ενώ στη Β.Α πλευρά του βουνού υπάρχουν συστάδες από μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*). Σε μερικά σημεία το δάσος διακόπτεται από μικρότερα ή μεγαλύτερα διάκενα που καλύπτονται από θάμνους.

Η πανίδα του Παρνασσού αποτελείται από ζώα κοινά στον Ελληνικό χώρο, όπως η αλεπού, ο ασβός, ο λαγός, η νυφίτσα, ο σκίουρος και άλλα είδη τρωκτικών καθώς και εντομοφάγα. Το τσακάλι, το αγριογούρουνο και το κουνάβι είναι σπάνια και ακόμα σπανιότερος είναι ο λύκος, που κατεβαίνει κατά τις βαρυχειμωνιές από την Πίνδο, καθώς και το ζαρκάδι το οποίο έχει σχεδόν εξαφανιστεί. Δασόβια είδη κυριαρχούν στην πτηνοπανίδα του Δρυμού, όπως πέρδικες, δρυοκολάπτες που τελούν υπό προστασία, μαυροτσικλιτάρες, χιονότσιχλες, χιονοψάλτες, όρνια, αετούς, γυπαετούς, γεράκια, χρυσαετούς, κοράκια, καρακάξες, κοτσύφια, τσίχλες, νυχτερίδες, καλιακούδες στις ψηλές κορφές και άλλα είδη ερπετά όπως: η μεσογειακή χελώνα, η αγριόσαυρα, η οχιά, και αμφίβια όπως ο βάτραχος. Έξω από τα πυκνά δάση οι γύπες, αετοί και μικρότερα αρπακτικά διατηρούν ακόμη σημαντικούς αν και μικρούς πληθυσμούς, που περιλαμβάνουν: Όρνια, μπούφους, γυπαετούς (1989, 35 ζεύγη σε όλη την Ελλάδα), χρυσαετούς και περιστασιακά σπιζαετούς και γεράκια (1983, 150 ζευγάρια σε όλη την

Ελλάδα). Τα περισσότερα από αυτά είναι είδη υπό προστασία. Ερπετά και έντομα εκπροσωπούνται επίσης ικανοποιητικά.

Ο πυρήνας του Δρυμού συμπίπτει με τη Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ για τα πουλιά. Η περιοχή είναι πολύ σημαντική για αρπακτικά πτηνά, δρυοκολάπτες και άλλα πουλιά. Το παγκοσμίως γνωστό Μαντείο των Δελφών έχει περιληφθεί στην προτεινόμενη περιοχή, όχι μόνο λόγω της αρχαιολογικής του σημασίας, αλλά επειδή έχει μελετηθεί διεξοδικά ως προς τα είδη φυτών και ζώων που απαντούν εκεί και περιλαμβάνει μερικά από τα σπουδαιότερα είδη που έχουν αναφερθεί στην Ελλάδα. Αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση της «Απολλώνιας Παρνασσιακής» πεταλούδας, η οποία πρωτοερευνηθήκε επιστημονικά στην περιοχή του Δρυμού και συνεχίζεται η έρευνά της μέχρι σήμερα κυρίως από Ευρωπαϊκά ινστιτούτα και οργανισμούς.

Στον άμεσο περίγυρο του Δρυμού υπάρχουν τα χιονοδρομικά κέντρα του Ε.Ο.Τ. (Φτερόλακκα, Κοντόκεδρο, Γεροντόβραχος και Κελλάρια) και αυτό του Αθηναϊκού Ομίλου Σκι στη θέση Σαραντάρι, κοντά στο καταφύγιο του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου Αθηνών. Επίσης στην περιοχή υπάρχουν αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι όπως το Κωρύκειο Άντρο.

Τέλος υπάρχουν πολλές ορειβατικές διαδρομές διάσπαρτες σε όλο τον ορεινό όγκο, πολλοί δασικοί δρόμοι βατοί, με αφετηρία το Λιβάδι Αράχωβας κυρίως αλλά και περιπατητικά μονοπάτια -όπως το Ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών, γνωστό ως E4, αλλά και το E3 και άλλα στα οποία μπορεί κανείς να περπατήσει και να χαρεί τις άφθονες ομορφιές της φύσης. Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.

Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, σε συνεργασία με τα αρμόδια Δασαρχεία Λιβαδειάς και Άμφισσας, είναι υπεύθυνοι για την τήρηση του κανονισμού λειτουργίας του Δρυμού αλλά και γενικότερα για τη συνολική του προστασία (165596/2994/85 απόφαση Υπ. Γεωργίας, ΦΕΚ 458/Β/85). Συνοπτικά ο κανονισμός λειτουργίας του Δρυμού ορίζει: (Φουστέρη 2012)

- A. Η παραμονή στο Δρυμό, επιτρέπεται από την ανατολή μέχρι και τη δύση του ήλιου.
- B. Το ελεύθερο παιχνίδι επιτρέπεται μόνο στους χώρους που έχουν διαμορφωθεί για το σκοπό αυτό.
- C. Λόγω των διάφορων κινδύνων, που υπάρχουν στην περιοχή (ρέματα, γκρεμοί) οι επισκέπτες, για τη δική τους ασφάλεια, δεν πρέπει να απομακρύνονται από τους καθορισμένους χώρους αναψυχής και από τα ειδικά διαμορφωμένα μονοπάτια. Παιδιά κάτω των 12 ετών, πρέπει να συνοδεύονται.
- D. Κατά την παραμονή μέσα στο Δρυμό, δεν επιτρέπεται:
 - 1. Η κυκλοφορία κάθε είδους τροχοφόρων, στους δρόμους όπου υπάρχουν εμπόδια και απαγορευτικά σήματα.

2. Η στάθμευση σε χώρους άλλους από τους ειδικούς χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων.
3. Η χρησιμοποίηση του δικτύου δρόμων για κάθε είδους δοκιμές και αγώνες αυτοκινήτων και δικύκλων καθώς και η ανάπτυξη υπερβολικής ταχύτητας και εκκωφαντικών θορύβων.
4. Η καταστροφή ή απομάκρυνση τεχνικών έργων και υλικών του Δρυμού.
5. Η μεταφορά κοπτικών εργαλείων, η κοπή δένδρων και θάμνων, το ξερίζωμα και η συλλογή φυτών και γενικά κάθε φθορά της βλάστησης.
6. Η συλλογή και η μεταφορά φυτοχώματος και καυσοξύλων.
7. Το άναμμα φωτιάς, παρά μόνο στους ειδικά διαμορφωμένους χώρους (ψησταριές), ύστερα από συνεννόηση με την τοπική Δασική Αρχή.
8. Η κατασκήνωση με οποιαδήποτε μορφή (τροχόσπιτα, σκηνές)
9. Η ελεύθερη κυκλοφορία ζώων που συνοδεύουν επισκέπτες.
10. Η επίδειξη ή τοποθέτηση οποιωνδήποτε πινακίδων και σημάτων.
11. Η πώληση τροφίμων και άλλων αντικειμένων, καθώς και η, κατά οποιονδήποτε τρόπο, έκθεση και διανομή αυτών.
12. Το κυνήγι κάθε ζώου, με οποιοδήποτε μέσο, σε όλη τη διάρκεια του έτους στον πυρήνα του Δρυμού, καθώς και σε απόσταση μέχρι 1000 μέτρα από τους χώρους αναψυχής περιμετρικά και από τον άξονα του δρόμου «Ασπρόχωμα – Παλιοπαναγιά».
13. Η αφαίρεση ή καταστροφή φωλιών, αυγών ή νεοσσών των πουλιών και γενικά η ενόχληση και καταστροφή ειδών πανίδας.
14. Η, κατά οποιονδήποτε τρόπο, ενόχληση των άλλων επισκεπτών.
15. Η τοποθέτηση σκουπιδιών σε χώρους άλλους από τα δοχεία απορριμμάτων και η ρύπανση του χώρου γενικά.
16. Η πρόκληση ζημιών σε γεωλογικούς σχηματισμούς.
17. Η φωτογράφιση των επισκεπτών για εμπορικούς σκοπούς.
18. Η βοσκή κάθε ζώου, στον πυρήνα του Δρυμού, και σε απόσταση μέχρι 500 μέτρα από τους χώρους αναψυχής περιμετρικά και μέχρι 200 μέτρα από τον άξονα του δρόμου «Ασπρόχωμα – Παλιοπαναγιά».
19. Η εγκατάσταση κυψελών μελισσοσμηνών, χωρίς άδεια της υπηρεσίας.

4. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

4.1 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Οι απαρχές της κατοίκησης των περιοχών της Περιοχής Μελέτης όπως τα αρχαιολογικά μνημεία προδίδουν ανάγονται στην αρχαιότητα. Σημαντικότερες πόλεις οι οποίες ήκμασαν κατά την αρχαιότητα και οι οποίες βρίσκονται στα γεωγραφικά όρια της εξεταζόμενης Περιφέρειας είναι η Θήβα, ο Ορχομενός, οι Θεσπιές, η Χαλκίδα, η Οίχαλία και η Ερέτρια. (Παπαγεωργίου 2005) Στον Πίνακα καταγράφονται οι αρχαιολογικοί χώροι και τα αρχαιολογικά μνημεία που βρίσκονται στους Νομούς της περιοχή μελέτης και τα οποία αποτελούν σήμερα σημαντικούς πόλους τουριστικής έλξης. Η παράθεση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων προσδιορίζεται γεωγραφικά σε επίπεδο Νομού. Σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία στο Νομό Βοιωτίας είναι ο Ορχομενός, η Χαιρώνεια, το Καβίρειο, οι Πλαταιές η Κοιλάδα των Μουσών (στις Θεσπιές). Στο Νομό Φθιώτιδας ξεχωρίζουν ως σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία η Αρχαία Λάρυμνα, ο Ναός Αθηνάς Κραναίας και ο Αδριάντας του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες. Δεσπόζουσα θέση στους αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία όχι μόνο του Νομού Φωκίδας αλλά και όλης της Περιφέρειας κατέχουν οι αρχαιολογικοί χώροι των Δελφών. Άλλα μνημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος που βρίσκονται στο Νομό Φωκίδας αποτελούν η Αρχαία Λιλαία και η Οχύρωση της Αρχαίας Άμφισσας.

Πίνακας : Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία της περιοχής μελέτης

α/α	Αρχαιολογικοί Χώροι & Μνημεία	Νομός
1.	Ορχομενός	Βοιωτίας
2.	Ακρόπολη Αρχαίας Κρεύσιδος	Βοιωτίας
3.	Γλάς (Μυκηναϊκή Ακρόπολη)	οιωτίας
4.	Ακρόπολη Αρχαίων Κορσίων	Βοιωτίας
5.	Ακραίφνιο – Πτώων	Βοιωτίας
6.	Χαιρώνεια	Βοιωτίας
7.	Ακρόπολη Αρχαίων Σιφών	Βοιωτίας
8.	Καδμείον	Βοιωτίας
9.	Πλαταιές	Βοιωτίας
10.	Ακρόπολη Πανοπέως	Βοιωτίας
11.	Κοιλάδα των Μουσών (Θεσπιές)	Βοιωτίας
12.	Θίσβη	Βοιωτίας
13.	Καβίρειο (Θήβα)	Βοιωτίας
14.	Μυκηναϊκό Ανάκτορο (Θήβα)	Βοιωτίας
15.	Ναός Ισμηνίου Απόλλωνος (Θήβα)	Βοιωτίας
16.	Πύλες (Θήβα)	Βοιωτίας
17.	Ναός Αρτέμιδος	Βοιωτίας
18.	Τρόπαιο της μάχης των Λεύκτρων	Βοιωτίας
19.	Σπήλαιο Νύμφης Κορώνειας (Αγία	Βοιωτίας
20.	Λάρυμνα	Φθιώτιδας
21.	Ανδριάντας Λεωνίδα (Θερμοπύλες)	Φθιώτιδας

22.	Κάστρο Αχινού (Έχινος)	Φθιώτιδας
23.	Κάστρο Λαμίας	Φθιώτιδας
24.	Φανός (Κάστρο, Γλύφα)	Φθιώτιδας
25.	Κάστρο Μενδενίτσας	Φθιώτιδας
26.	Κάστρο Υπάτης	Φθιώτιδας
27.	Αρχαιολογικός χώρος Πυρά	Φθιώτιδας
28.	Θολωτός τάφος Βαρδάτων	Φθιώτιδας
29.	Κάστρο Δρυμαίας	Φθιώτιδας
30.	Κάστρο Λιμογαρδίου	Φθιώτιδας
31.	Κάστρο Πελασγίας	Φθιώτιδας
32.	Ελάτεια	Φθιώτιδας
33.	Άγιος Ιωάννης Θεολόγος (αρχαίες	Φθιώτιδας
34.	Γυναικόκαστρο (Ν. Μοναστήρι	Φθιώτιδας
35.	Ναός Αθηνάς Κραναίας	Φθιώτιδας
36.	Δελφοί (Γυμνάσιο)	Φωκίδας
37.	Δελφοί (Παλαίστρα)	Φωκίδας
38.	Δελφοί (Στάδιο)	Φωκίδας
39.	Δελφοί (Ιερό Απόλλωνος)	Φωκίδας
40.	Δελφοί (Ιερό Αθηνάς Προναίας)	Φωκίδας
41.	Αρχαία Λιλαία	Φωκίδας
42.	Οχύρωση αρχαίας Άμφισσας	Φωκίδας
43.	Πυρά Ηρακλέους (Ξεροβούνι	Φωκίδας

4.2 BYZANTINA MNHMEIA & IEPES MONES

Η περιοχή έχει να επιδείξει ιδιαίτερο πλούτο σε Βυζαντινά μνημεία και Ιερές Μονές τα περισσότερα εκ των οποίων προσελκύουν πλήθος επισκεπτών και αποτελούν σημαντικούς πόλους πολιτιστικής και θρησκευτικής τουριστικής έλξης. Από τα σημαντικότερα Βυζαντινά μνημεία και Ιερές Μονές του Νομού Βοιωτίας αποτελούν η Ι. Μ. Οσίου Λουκά, η Ι.Μ. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Σκριπούς, το Κάστρο Λιβαδειάς, η Ι.Μ. Αγ. Θεοδώρων κ.α, ενώ στους Νομούς Φθιώτιδας και Φωκίδας βρίσκονται η Ι.Μ. Αγάθωνος, η Ι.Μ. Δαμάστας, ο Ι. Ναός Αγ. Σοφίας και η Ι.Μ. Βαρνάκοβας, ο Ι. Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου (Παναγία η Πολυπορτού) και η Ι.Μ. Κόκκινου αντίστοιχα, τα οποία και συγκαταλέγονται στα μνημεία Βυζαντινής παράδοσης της Περιφέρειας (Παπαγεωργίου 2005). Ο παρακάτω Πίνακας παρουσιάζει την σειρά των Βυζαντινών μνημείων και των Ιερών Μονών, κατά νομό,

Πίνακας . Βυζαντινά Μνημεία & Ιερές Μονές

α/α	Βυζαντινά Μνημεία & Ιερές Μονές	Νομός
1.	Ι.Μ. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Σκριπούς	Βοιωτίας
2.	Κάστρο Λιβαδειάς	Βοιωτίας
3.	Ι. Μ. Οσίου Λουκά	Βοιωτίας
4.	Ι.Μ. Αγ. Βλασίου	Βοιωτίας
5.	Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας Ζαγαρά	Βοιωτίας
6.	Ι.Μ. Ταξιάρχων	Βοιωτίας

7.	Ι.Μ. Σαγματά	Βοιωτίας
8.	Ι.Μ. Παναγίας της Μύρου	Βοιωτίας
9.	Ι.Μ. Δομβούς- Οσίου Σεραφείμ	Βοιωτίας
10.	Ι.Μ. Αγ. Νικολάου του εν Βουνένοις	Βοιωτίας
11.	Ι.Μ. Αγ. Πέτρου	Βοιωτίας
12.	Ι.Μ. Αγ. Παρασκευής	Βοιωτίας
13.	Ι.Ναός Παναγίας Φανερωμένης	Βοιωτίας
14.	Ι.Μ. Αγ. Θεοδώρων	Βοιωτίας
15.	Ι.Μ.Παναγίας Μακαριώτισσας	Βοιωτίας
16.	Ι.Μ. Βαρνάκοβας	Φωκίδας
17.	Ι.Μ. Κόκκινου	Φωκίδας
18.	Ι.Μ. Παναγίας της Κουτσουριώτισσας	Φωκίδας
19.	Ι.Μ. Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου Αρτολίνας	Φωκίδας
20.	Ι.Μ. Προφήτη Ηλίου	Φωκίδας
21.	Ι. Ασκητήριο Αγ. Δημητρίου Συκιάς	Φωκίδας
22.	Ι. Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου (Πολυπορτού)	Φωκίδας
23.	Ι.Μ. Δαμάστας	Φθιώτιδας
24.	Ι.Μ. Αγάθωνος	Φθιώτιδας
25.	Ι. Ναός Αγ. Σοφίας	Φθιώτιδας
26.	Ι. Ναός Αγ. Νικολάου	Φθιώτιδας
27.	Ι.Ναός Αγ. Γεωργίου	Φθιώτιδας
28.	Ι.Ναός Μεταμορφώσεως Σωτήρος Αλεπόσπιτων	Φθιώτιδας
29.	Ι.Ναός Αγ. Παρασκευής Κομποτάδων	Φθιώτιδας
30.	Ι.Ναός Παναγίας Προύσσης	Φθιώτιδας
31.	Ι.Ναός Αγ. Χαραλάμπους	Φθιώτιδας

4.3 ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στα Μουσεία της περιοχής (Πίνακας) συγκαταλέγονται σημαντικά αρχαιολογικά μουσεία όπως αυτό των Θηβών, της Χαιρώνειας, του Γαλαξειδίου, των Δελφών και της Ερέτριας· Βυζαντινά μουσεία όπως αυτό της Ι.Μ. Οσίου Λουκά καθώς και λαογραφικά μουσεία όπως αυτό της Χαλκίδας, της Αμαρύνθου, του Θεολόγου, της Καλοσκοπής. (Παπαγεωργίου 2005)

Πίνακας. Μουσεία της Περιοχής Μελέτης

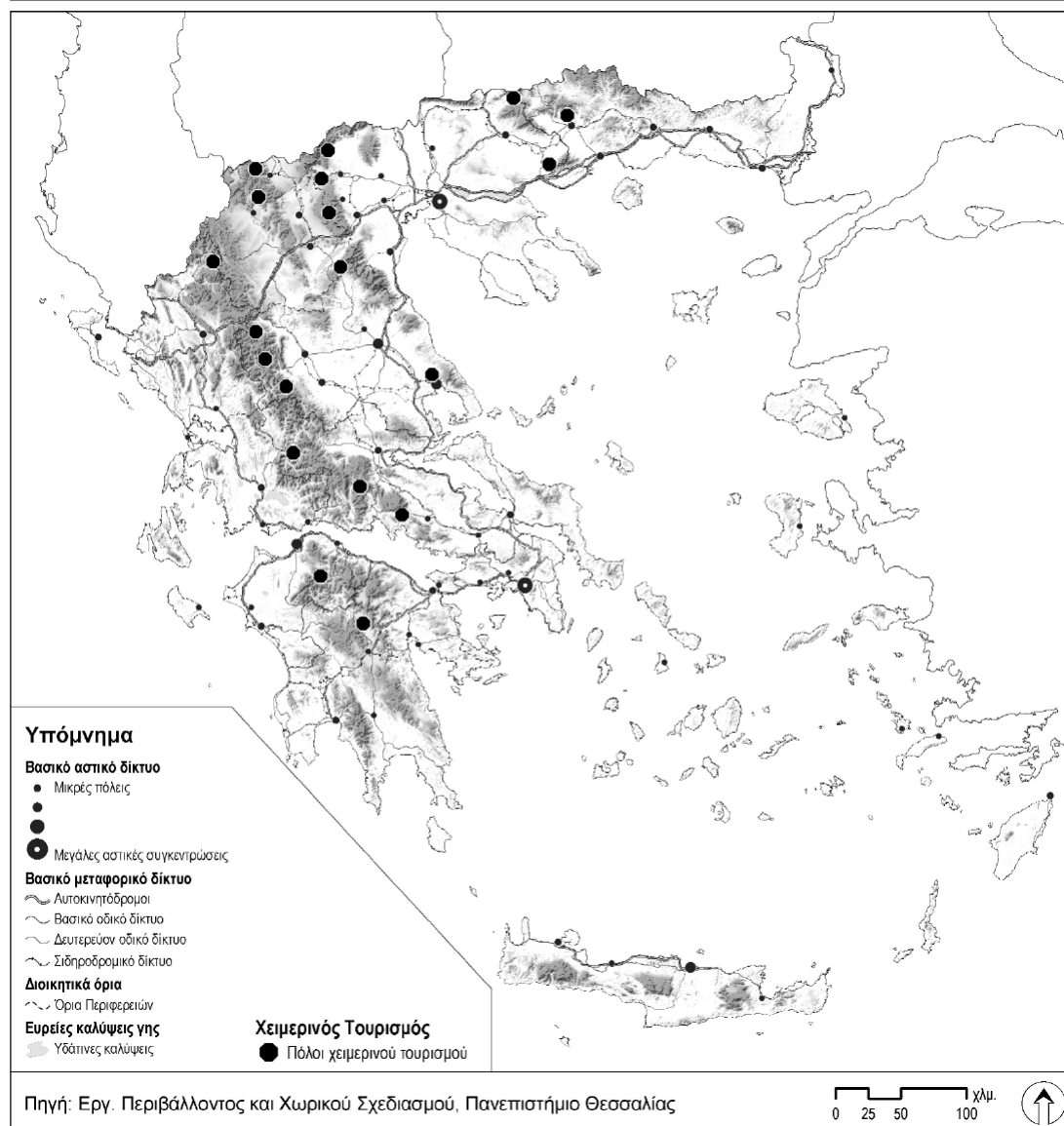
1.	Αρχαιολογικό Μουσείο Θηβών	Βοιωτίας
2.	Αρχαιολογικό Μουσείο Χαιρώνειας	Βοιωτίας
3.	Αρχαιολογική Συλλογή Διστόμου	Βοιωτίας
4.	Μουσείο Ιεράς Μονής Οσίου Λουκά	Βοιωτίας
5.	Αρχαιολογικό Μουσείο Λαμίας	Φθιώτιδας
6.	Μουσείο Αταλάντης	Φθιώτιδας
7.	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Ι.Μ. Αγάθωνος	Φθιώτιδας
8.	Λαογραφικό Μουσείο Καλοσκοπής	Φθιώτιδας
9.	Μουσείο Εθνικού Δρυμού Οίτης	Φθιώτιδας
10.	Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών	Φωκίδας
11.	Αρχαιολογικό Μουσείο Λιδωρικίου	Φωκίδας
12.	Αρχαιολογικό Μουσείο Γαλαξειδίου	Φωκίδας

5. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

5.1 ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Η εξεταζόμενη Περιφέρεια αποτελεί αναμφισβήτητα την περιοχή με την σημαντικότερη παρουσία στον χιονοδρομικό τουρισμό. Συγκεκριμένα, λειτουργούν δύο σημαντικά χιονοδρομικά κέντρα αυτά του Παρνασσού και του Τυμφρηστού (Βελούχι).

Πλέγμα κέντρων χειμερινού τουρισμού

Πηγή: Κοκκώσης et al. 2011

Σε υψόμετρο 1.600 - 2.200 μέτρα, στις τοποθεσίες Κελάρια και Φτερόλακα, λειτουργεί από Δεκέμβριο μέχρι αρχές Μαΐου το Χ/Κ Παρνασσού, το μεγαλύτερο και αρτιότερα οργανωμένο από τα 19 χιονοδρομικά κέντρα της χώρας. Η κατασκευή του ξεκίνησε το 1975 και ολοκληρώθηκε το 1976, οπότε και άρχισαν να λειτουργούν οι εγκαταστάσεις της Φτερόλακας. Το 1981

ολοκληρώθηκε η κατασκευή των εγκαταστάσεων και στα Κελάρια, ενώ το 1987-1988 μπήκε σε λειτουργία ο «Ερμής», ο συνδετικός αναβατήρας μεταξύ της Φτερόλακας και των Κελαριών (Τιόκα 2007). Το 1993 προστέθηκε ο πρώτος εναέριος τετραθέσιος αναβατήρας αποσυμπλεκόμενης τεχνολογίας στη Ελλάδα, ο σύγχρονος «Ηρακλής», στη θέση Κελάρια σε υψόμετρο 1.950.

Το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού έχει την μεγαλύτερη δυναμικότητα, 6.000 σκιέρ ανά ώρα ενώ διαθέτει συνολικά 17 ski-lifts. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι και οι κορυφές του Παρνασσού όπως ο Γεροντόβραχος και η Φτερόλακκα των οποίων το υψόμετρο φθάνει τα 1800μ. καθώς και η κορυφή Κελλάρια της οποίας το υψόμετρο φθάνει τα 1.750μ. (Παπαγεωργίου 2005) Συνολικά οι κύριοι αναβατήρες που λειτουργούν είναι 13. Έξι εναέριοι, έξι συρόμενοι και μία τετραθέσια τηλεκαμπίνα. Για τους αρχάριους, διατίθενται και 2 baby lifts εκμάθησης, που βοηθούν αποτελεσματικά τον κάθε χιονοδρόμο στα πρώτα του βήματα. Το Κέντρο διαθέτει 18 πίστες συνολικού μήκους 22 χιλιομέτρων. Οι πίστες είναι μήκους κατάβασης από 320 μ. έως 4 χλμ. για αρχάριους, μέσους και καλούς χιονοδρόμους. Για τους λάτρεις της περιπέτειας, υπάρχουν 12 εκτός πίστας «μαύρες» διαδρομές μεγάλης δυσκολίας. Το Χ/Κ διακρίνεται για τα υψηλά επίπεδα ασφαλείας στις εγκαταστάσεις, τα μηχανήματα και την καλή λειτουργία του.

Το Χιονοδρομικό Κέντρο Παρνασσού, πρωταγωνιστεί στις προτιμήσεις των χιονοδρόμων, καθώς βρίσκεται πολύ κοντά στην Αθήνα, την Λαμία και την Πάτρα και οι εγκαταστάσεις του επιτρέπουν την εξυπηρέτηση μεγάλου αριθμού επισκεπτών και χιονοδρόμων. Στο Κέντρο λειτουργούν δύο καφετέριες-chalet και εστιατόριο, σχολές εκμάθησης σκι και snowboard, καταστήματα ενοικίασης χιονοδρομικού εξοπλισμού, καθώς και υπηρεσία φύλαξης με παιδικά χαρά για τους μικρούς επισκέπτες. Λειτουργεί επίσης στη θέση Κελάρια 1750, κατάστημα συντήρησης για σκι και snowboard, με τα πλέον εξελιγμένα τεχνολογικά μηχανήματα (Τιόκα 2007).

Στη θέση «Γεροντόβραχος» του Παρνασσού λειτουργεί το χιονοδρομικό κέντρο του Αθηναϊκού Ομίλου Φίλων του Σκι. Το χιονοδρομικό αυτό κέντρο βρίσκεται σε υψόμετρο 1.800 μέτρων, διαθέτει 3 συρόμενους αναβατήρες και 4 πίστες. Παιδική πίστα 200 μ., σλάλομ 800 μ., γιγαντιαίο σλάλομ 1.800 μ., και σλάλομ δύσκολη 500 μ. Στο κέντρο αυτό λειτουργούν σχολή εκμάθησης σκι, παιδική χαρά (80x50 μέτρα), ενοικιάσεις σκι, κατάστημα πώλησης εξαρτημάτων σκι και chalet φαγητού (ΕΟΤ 1991).

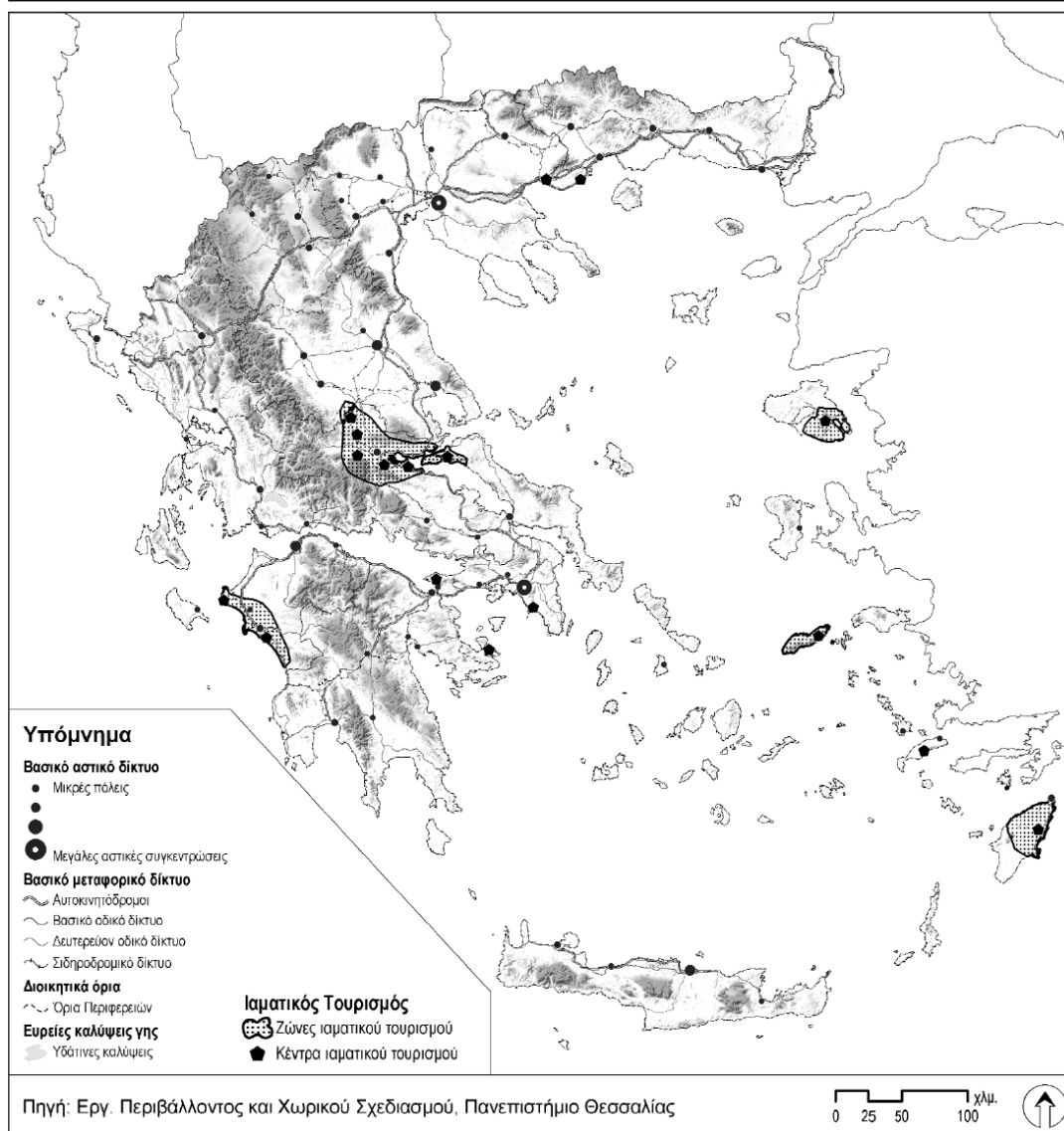
5.2 ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν έξι κύριες ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας και τρεις τοπικής σημασίας (Πίνακας). Η πλειονότητα των πηγών τουριστικής σημασίας βρίσκεται στο Νομό Φθιώτιδας (τέσσερις) ενώ μία βρίσκεται στον Νομό Εύβοιας και μία στον Νομό Φωκίδας. (Παπαγεωργίου 2005)

Πίνακας : Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας

α/α	Ονομασία	Νομός	Εγκαταστάσεις
1.	Θερμοπύλες	Φθιώτιδας	1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 18 ατομικούς λουτήρες και μια δεξαμενή
2.	Καμένα Βούρλα	Φθιώτιδας	2 υδροθεραπευτήρια του ΕΟΤ με 127 ατομικούς λουτήρες και μια δεξαμενή
3.	Πλατύστομο	Φθιώτιδας	1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 30 ατομικούς λουτήρες και μια δεξαμενή (δεν λειτουργεί)
4.	Υπάτη	Φθιώτιδας	1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 112 ατομικούς λουτήρες και μια κοινή εσωτερική δεξαμενή
5.	Κίρρας	Φωκίδας	Δεν λειτουργεί

Πόλοι και ζώνες ιαματικού τουρισμού

Πηγή: Κοκκώσης et al. 2011

5.3 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Στην Περιφέρεια λειτουργούν 14 συνεδριακά κέντρα τα οποία διαθέτουν συνολικά 38 αίθουσες και έχουν 4.849 ως μέγιστη συνολική δυναμικότητα σε συνέδρους. Ειδικότερα διαπιστώνεται ότι στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται μόλις το 4,8% των συνεδριακών κέντρων της χώρας το οποίο μεταφράζεται σε 4,1% του συνολικού αριθμού των αιθουσών και σε 2,7% της μέγιστης σωρευτικής δυναμικότητας σε συνέδρους του συνόλου της χώρας. (Παπαγεωργίου 2005) Η κύρια εκπροσώπηση της Περιφέρειας στον Συνεδριακό τουρισμό του συνόλου της χώρας πραγματοποιείται από τα συνεδριακά κέντρα τα οποία λειτουργούν στους Νομούς Εύβοιας και Φωκίδας. Συγκεκριμένα, στον Νομό Φωκίδας λειτουργούν 5 Συνεδριακά Κέντρα εκ των οποίων τα 4 ανήκουν σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και μόλις ένα σε αποκλειστικό συνεδριακό χώρο το οποίο είναι και το μοναδικό στην Περιφέρεια.

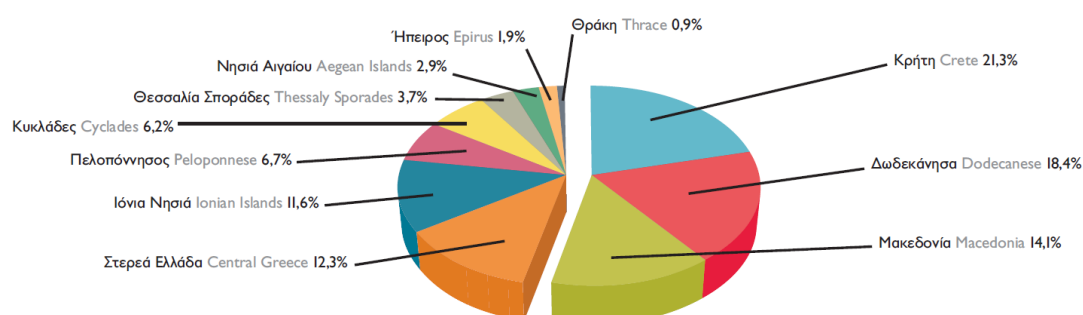
5.4 ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η βασική οδός του διεθνούς οδικού δικτύου της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας η οποία και αποτελεί το βασικό οδικό δίκτυο της περιοχής είναι η οδός από Οινόφυτα έως Πελασγία οδό η οποία αποτελεί και τμήμα του διευρωπαϊκού οδικού άξονα Π.Α.Θ.Ε. (Παπαγεωργίου 2005) Οι σημαντικότεροι οδοί του διαπεριφερειακού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, βάσει διαπεριφερειακών μετακινήσεων είναι οι ακόλουθοι: Εθνική Οδός Νο 48 από Ιτέα μέχρι Ναύπακτο, Εθνική Οδός Νο 3 τμήμα οδού Λαμίας-Δομοκού Μοναστηρίου προς Καρδίτσα και Φάρσαλα-Βόλο κ.α

6. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Η περιφέρεια διαθέτει καλά οργανωμένες ξενοδοχειακές μονάδες όλων των κατηγοριών, καθώς και ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και studios τα οποία μπορούν να καλύψουν τις διαφορετικές προτιμήσεις και τα εισοδηματικά κλίμακα των επισκεπτών.

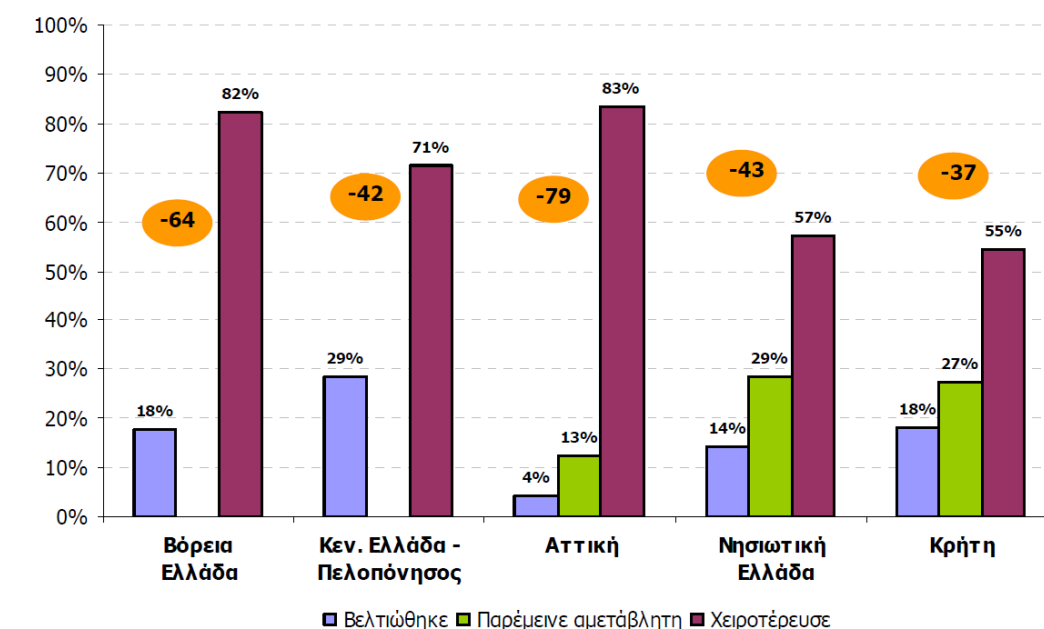
Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών ανά Περιφέρεια, 2011
Percentage Distribution of Hotel Beds by Prefecture, 2011

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος

Τα αποτελέσματα της Έρευνας Οικονομικής Συγκυρίας στις Ξενοδοχειακές και Τουριστικές (πλην των ξενοδοχειακών) επιχειρήσεις Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2011 (IOBE-ΣΕΤΕ, 2012) σε επίπεδο χωρικών ενοτήτων έδειξαν ότι οι περισσότερες αρνητικές εκτιμήσεις (τέσσερις στις πέντε επιχειρήσεις) καταγράφονται στα ξενοδοχεία της Αττικής (Κέντρο, Πειραιάς, Υπόλοιπο Αττικής) με το ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -79 μονάδες, γεγονός που συνδέεται άμεσα με το πλήγμα που έχει υποστεί η πρωτεύουσα, την τελευταία διετία τουλάχιστον, από τη γενικότερη υποβάθμιση της εικόνας της (εγκληματικότητα, επεισόδια, ναρκωτικά κα). Σε αντίστοιχο επίπεδο κυμαίνεται η αναλογία αρνητικών απαντήσεων και για τα ξενοδοχεία της Βόρειας Ελλάδας, με το ισοζύγιο όμως να κυμαίνεται σε ελαφρώς χαμηλότερο επίπεδο, καθώς σχεδόν δύο στις πέντε επιχειρήσεις αναφέρουν ότι η κατάστασή τους έχει βελτιωθεί. Λιγότερο δυσχερησμένες εμφανίζονται οι ξενοδοχειακές μονάδες στην Κρήτη και στην λοιπή Νησιωτική Ελλάδα (Ιόνια Νησιά, Νότιο και Βόρειο Αιγαίο), υπό την έννοια ότι το ποσοστό των επιχειρήσεων που αξιολογούν αρνητικά την οικονομική τους κατάσταση υποχωρεί στο 57%. Το σχετικό ισοζύγιο για τις ξενοδοχειακές μονάδες της Κεντρικής Ελλάδας και της Πελοποννήσου, συμπεριλαμβανομένης και της Εύβοιας διαμορφώνεται σε αντίστοιχο σχεδόν επίπεδο (-42 μονάδες).

Εκτίμηση της κατάστασης στις Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κατά το τελευταίο τρίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2011 σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό ανά γεωγραφική περιοχή*

Σχετικό ισοζύγιο ποσοστών θετικών / αρνητικών απαντήσεων. Ομοίως και στα υπόλοιπα Διαγράμματα

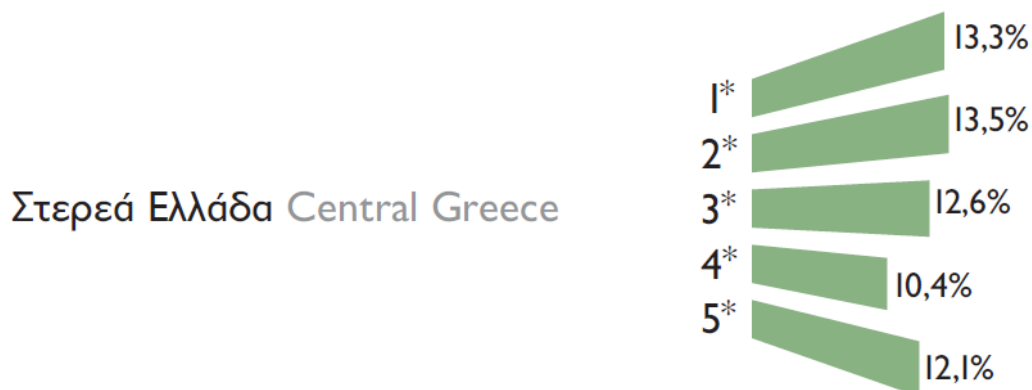
***Βόρεια Ελλάδα:** Δυτική, Κεντρική, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη **Κεντρική Ελλάδα:** Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Δυτική Ελλάδα, Εύβοια **Νησιωτική Ελλάδα:** Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα

Πηγή: IOBE-ΣΕΤΕ Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2011 ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ							
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ		5*****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	Μονάδες	52	167	248	498	76	1.041
	Δωμάτια	11.798	28.989	13.717	16.500	1.348	72.352
	Κλίνες	24.289	56.257	26.393	30.914	2.603	140.456
ΗΠΕΙΡΟΣ	Μονάδες	6	58	129	146	32	371
	Δωμάτια	599	1.027	2.478	2.723	535	7.362
	Κλίνες	1.224	2.115	4.898	5.200	1.021	14.458
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Μονάδες	25	108	125	239	84	581
	Δωμάτια	1.187	2.691	3.644	5.510	1.531	14.563
	Κλίνες	2.385	5.356	7.083	10.473	3.009	28.306
ΘΡΑΚΗ	Μονάδες	5	10	40	38	16	109
	Δωμάτια	500	521	1.363	991	280	3.655
	Κλίνες	1.006	1.063	2.634	1.838	537	7.078
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Μονάδες	38	135	287	611	221	1.292
	Δωμάτια	6.848	10.661	12.189	16.394	3.853	49.945
	Κλίνες	13.149	20.138	22.713	30.486	7.297	93.783
ΚΡΗΤΗ	Μονάδες	82	232	332	674	208	1.528
	Δωμάτια	16.439	24.605	15.378	24.028	5.521	85.971
	Κλίνες	32.905	47.523	29.011	43.188	10.135	162.762
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	Μονάδες	35	174	192	443	167	1.011
	Δωμάτια	1.608	5.623	5.157	9.676	2.434	24.498
	Κλίνες	3.224	10.732	9.954	18.605	4.763	47.278
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Μονάδες	44	114	375	573	494	1.600
	Δωμάτια	6.611	9.645	14.694	14.307	9.746	55.003
	Κλίνες	13.465	18.946	28.925	27.720	18.728	107.784
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	Μονάδες	6	33	125	183	46	393
	Δωμάτια	768	1.621	4.281	4.229	657	11.556
	Κλίνες	1.558	2.969	8.134	7.997	1.260	21.918
ΝΗΣΙΑ ΙΟΝΙΟΥ	Μονάδες	23	96	203	514	78	914
	Δωμάτια	3.681	9.735	13.802	17.483	1.608	46.309
	Κλίνες	7.203	18.492	26.541	33.467	3.090	88.793
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	Μονάδες	18	107	233	355	95	808
	Δωμάτια	3.847	4.958	7.322	8.771	1.210	26.108
	Κλίνες	8.144	9.790	14.079	16.651	2.388	51.052
ΣΥΝΟΛΟ	Μονάδες	334	1.234	2.289	4.274	1.517	9.648
	Δωμάτια	53.886	100.076	94.025	120.612	28.723	397.322
	Κλίνες	108.552	193.381	180.365	226.539	54.831	763.668

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2011.

Ποσοστό των Ξενοδοχειακών Κλινών της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας ανά
Κατηγορία ως προς το Σύνολο της Χώρας, 2011

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2011 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΝΟΜΟΣ		5*****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	Μονάδες		4	32	27	13	76
	Δωμάτια		127	1.026	544	151	1.848
	Κλίνες		232	1.942	1.007	288	3.469
ΑΤΤΙΚΗ	Μονάδες	28	95	140	279	121	663
	Δωμάτια	6.182	7.773	7.249	8.617	2.275	32.096
	Κλίνες	11.677	14.574	13.359	15.847	4.317	59.774
ΑΤΤΙΚΗ - ΑΘΗΝΑ	Μονάδες	14	40	48	81	50	233
	Δωμάτια	4.119	4.237	3.396	2.827	1.102	15.681
	Κλίνες	7.743	7.762	6.083	5.122	2.022	28.732
ΑΤΤΙΚΗ - ΝΗΣΙΑ ΑΡΓΩΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	Μονάδες	1	15	28	67	45	156
	Δωμάτια	55	265	1.050	1.507	679	3.556
	Κλίνες	113	525	1.988	2.841	1.357	6.824
ΑΤΤΙΚΗ - ΝΗΣΙΑ ΛΑΚΩΝΙΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ	Μονάδες		6	18	16	2	42
	Δωμάτια		79	225	196	22	522
	Κλίνες		162	437	377	36	1.012
ΑΤΤΙΚΗ - ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	Μονάδες	12	33	38	94	18	195
	Δωμάτια	1.931	3.169	2.098	3.328	357	10.883
	Κλίνες	3.696	6.080	3.991	6.162	661	20.590
ΑΤΤΙΚΗ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ	Μονάδες	1	1	8	21	6	37
	Δωμάτια	77	23	480	759	115	1.454
	Κλίνες	125	45	860	1.345	241	2.616
ΒΟΙΩΤΙΑ	Μονάδες	3	3	10	13	7	36
	Δωμάτια	69	150	254	297	86	856
	Κλίνες	151	285	473	561	157	1.627
ΕΥΒΟΙΑ	Μονάδες	3	14	50	156	29	252
	Δωμάτια	228	1.605	2.236	4.135	570	8.774
	Κλίνες	459	3.120	4.313	7.827	1.081	16.800
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	Μονάδες	3	1	14	14	2	34
	Δωμάτια	197	20	164	387	42	810
	Κλίνες	494	44	305	711	75	1.629
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	Μονάδες	1	5	9	92	39	146
	Δωμάτια	172	295	425	1.864	639	3.395
	Κλίνες	368	600	801	3.486	1.200	6.455
ΦΩΚΙΔΑ	Μονάδες		13	32	30	10	85
	Δωμάτια		691	835	550	90	2.166
	Κλίνες		1.283	1.520	1.047	179	4.029
ΣΥΝΟΛΟ	Μονάδες	38	135	287	611	221	1.292
	Δωμάτια	6.848	10.661	12.189	16.394	3.853	49.945
	Κλίνες	13.149	20.138	22.713	30.486	7.297	93.783

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2011.

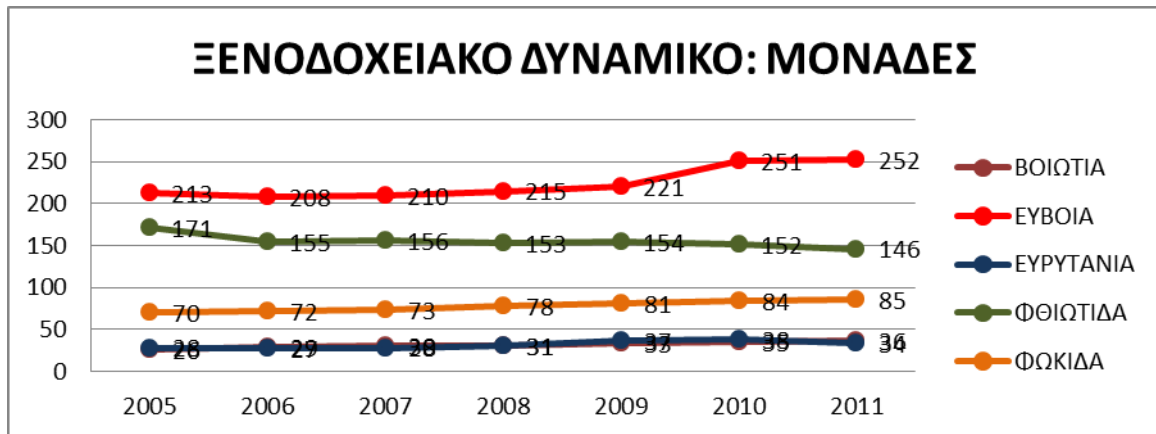
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΛΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1990-2011

HOTEL BEDS BY PREFECTURE, 1990-2011

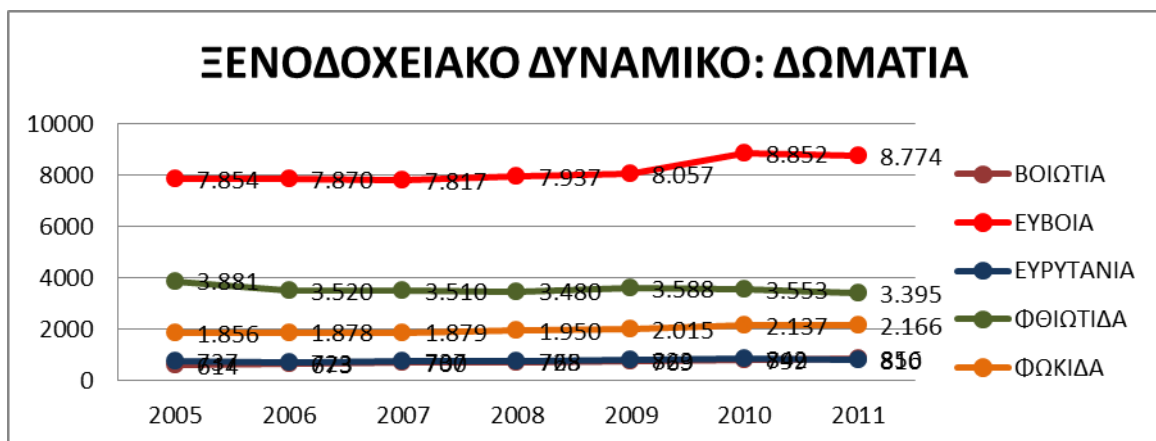
Έτος	Περιφέρεια											
Year	Prefecture											
	Στερεά Ελλάδα	Πελοπόννησος	Ιόνια Νησιά	Ήπαιρος	Νησιά Αιγαίου	Κρήτη	Δωδεκάνησα	Κυκλάδες	Θεσσαλία	Μακεδονία	Θράκη	Σύνολο
	Stere a Ellada	Peloponnese	Ionian Islands	Epirus	Aegean Islands	Crete	Dodecanese	Cyclades	Thessaly	Macedonia	Thrace	Total
1990	95.509	36.335	40.403	6.818	12.679	76.095	69.829	21.845	17.700	42.596	3.851	423.660
Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ
2000	93.325	41.524	66.488	9.643	20.948	116.513	105.036	36.397	23.730	75.637	4.749	593.990
Δ 1990-2000	-2,29%	14,28%	64,56%	41,43%	65,22%	53,12%	50,42%	66,61%	34,07%	77,57%	23,32%	40,20%
2001	90.055	43.516	69.622	9.758	21.017	119.863	107.510	38.023	24.943	78.584	5.223	608.114
2002	91.692	44.260	72.762	10.222	21.702	124.403	109.907	38.031	25.668	83.010	5.257	626.914
2003	92.419	43.804	75.971	10.419	21.815	131.713	112.332	38.126	26.066	86.494	5.739	644.898
2004	93.163	44.418	78.964	10.530	21.835	138.062	112.838	39.024	26.461	90.167	5.517	660.979
2005	94.107	45.247	81.959	10.933	21.743	143.480	115.471	40.635	27.093	95.279	6.103	682.050
2006	92.498	47.169	82.991	10.880	21.546	146.073	120.156	41.612	27.328	96.761	6.238	693.252
2007	93.816	47.377	85.111	11.286	20.967	146.955	120.527	42.316	27.195	98.882	6.501	700.933
2008	94.856	48.477	86.120	12.773	21.077	151.677	122.787	42.911	28.055	100.669	6.455	715.857
2009	95.373	49.796	86.981	13.457	21.683	155.322	128.282	43.598	28.437	102.564	6.786	732.279
2010	96.773	53.048	88.477	14.594	22.142	161.578	137.158	46.185	29.149	107.413	6.890	763.407
2011	93.783	51.052	88.793	14.458	21.918	162.762	140.456	47.278	28.306	107.784	7.078	763.668
Δ 2000-2011	0,49%	22,95%	33,55%	49,93%	4,63%	39,69%	33,72%	29,90%	19,28%	42,50%	49,04%	28,57%

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος

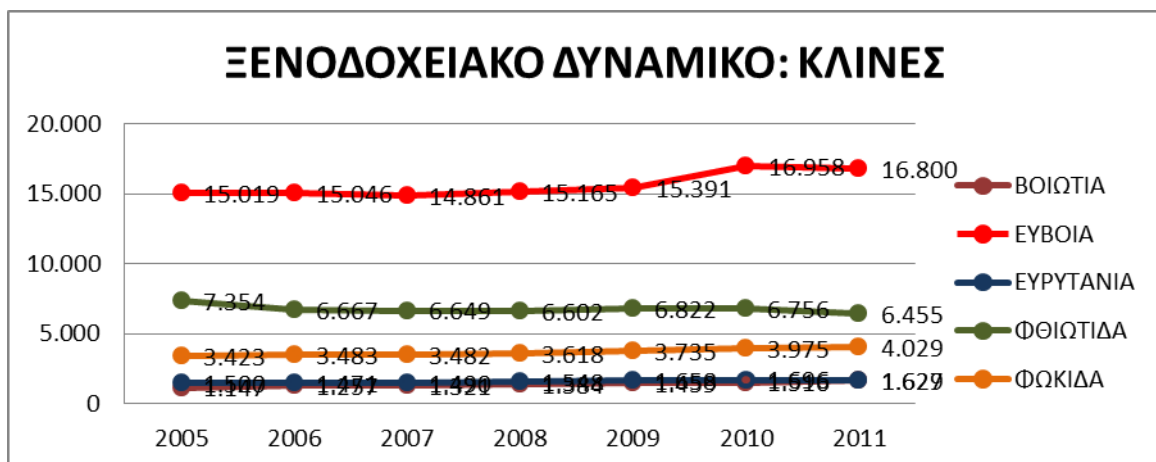
Source: SETE, based on data provided by the Hellenic Chamber of Hotels

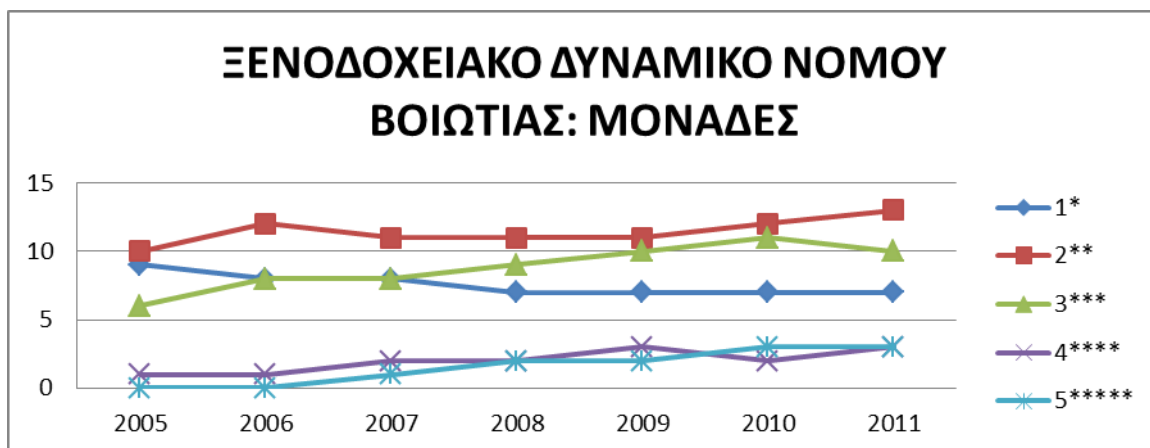
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

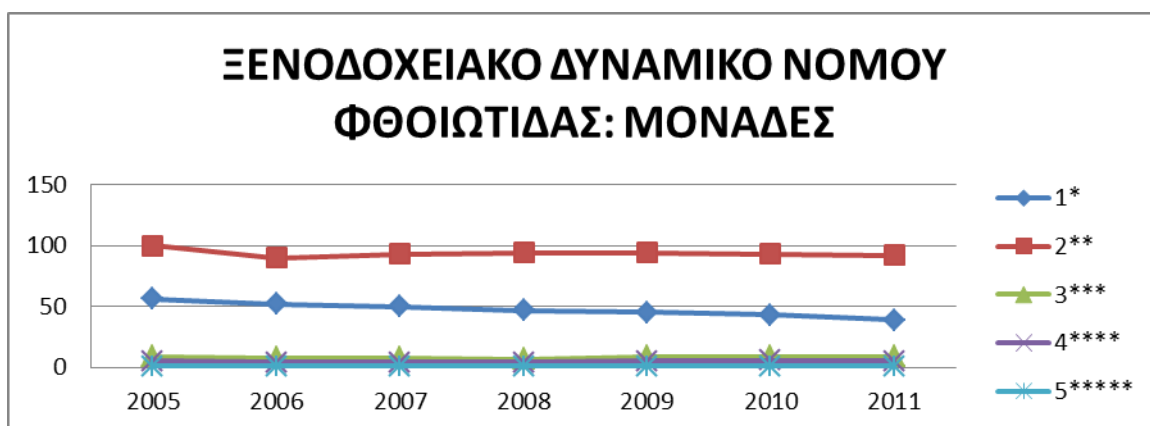
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

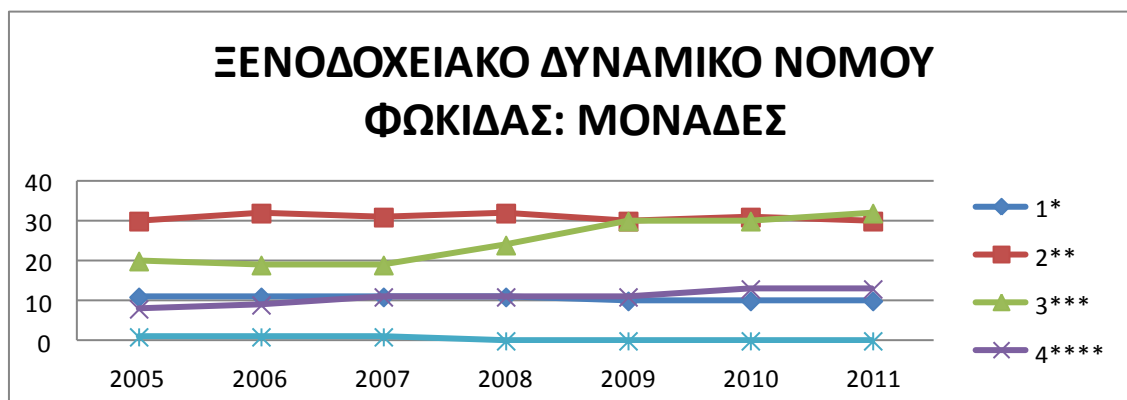
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

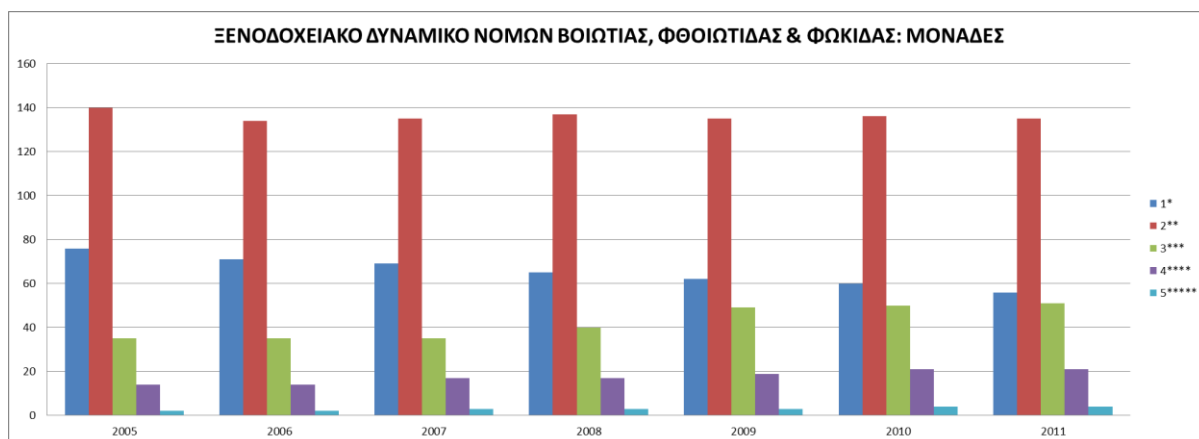
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

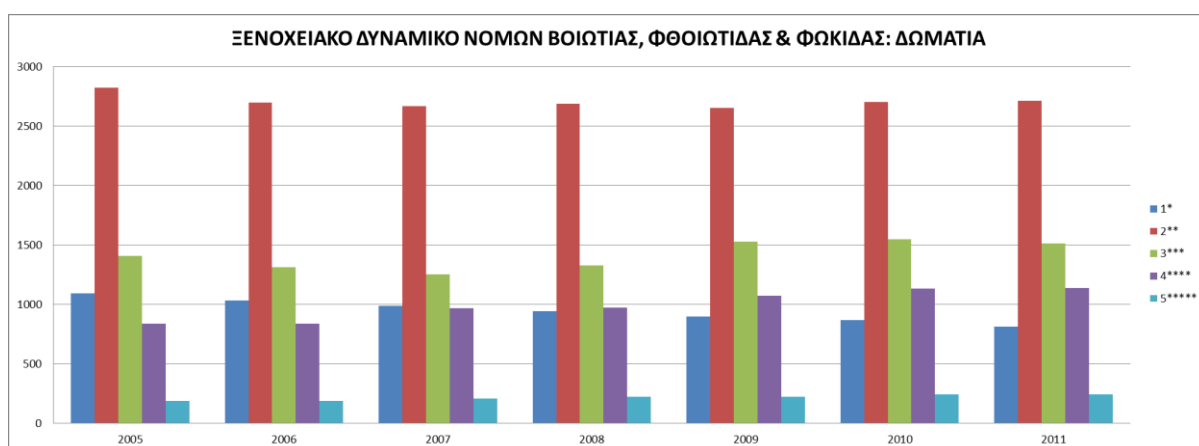
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

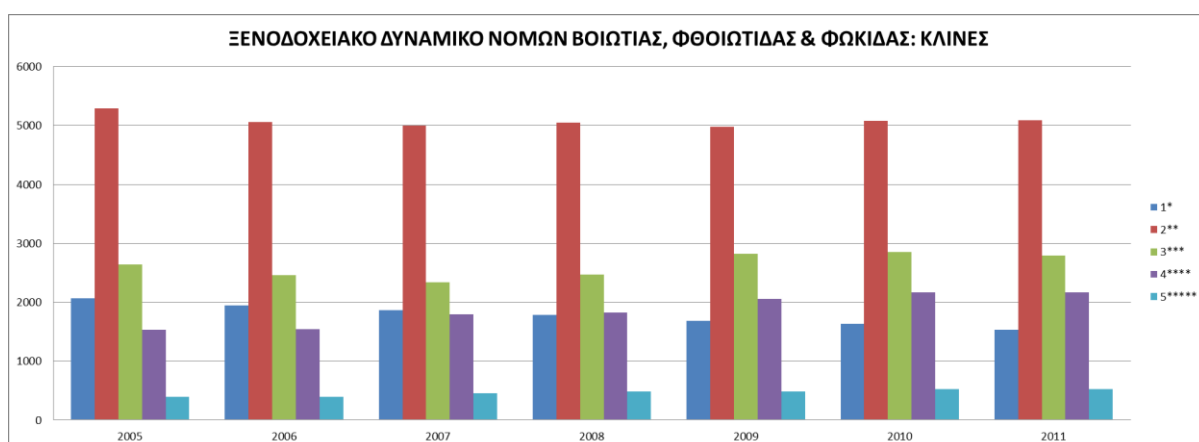
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία συγγραφέων

Ξενοδοχειακό δυναμικό της περιοχής μελέτης

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Zaggos Apartments	Αμφίκλεια,	8	26	4 κλειδιών
Ξενώνας & Studio Κυριακή	Αμφίκλεια	13	26	4
Ξενώνας Δαδί Αρχοντικό	Αμφίκλεια	8	24	5
Οφιτεία	Αμφίκλεια	14	28	4
Πανόραμα	Αμφίκλεια	14	28	3
Alpen House	Αράχωβα	24	60	4
Anemolia	Αράχωβα	8	17	4
Apollon Inn	Αράχωβα	13	27	2
Arachova Houses	Λιβάδι Αράχωβας	3 διαμ/τα	14	4
Arahova Inn	Αράχωβα	42	108	2
Astero Hotel	Αράχωβα	12	32	1
Celena Suites	Αράχωβα	6	12	4
Club Hotel Parnassia	Αράχωβα	20	44	4
Dio Studios	Αράχωβα	6	30	3 κλειδιών
Parnassos Hotel	Αράχωβα	6	12	1
Santa Marina Arachova	Καλανάκι Αράχωβας	20	48	5
Villa Filoxenia	Αράχωβα	6	14	2
Αίγλη Resort & Spa	Αράχωβα	26	58	5
Άμπολις	Αράχωβα	5	10	4
Απόλλων	Αράχωβα	21	41	1
Αράχωβης Μέλαθρον	Αράχωβα	5	20	2
Αριάδνη	Αράχωβα	8	22	3
Αστέρω	Αράχωβα	12	32	1
Αφανός	Αράχωβα	10	20	5
Γκενεράλη	Αράχωβα	13	40	3
Δώμα	Αράχωβα	5	10	3 κλειδιών
Ειρεσιώνη	Αράχωβα	19	46	4
Ελπαρ	Αράχωβα	6	16	1
Εν Οίκω Βίλλα	Αράχωβα	8	20	3
Eu Zην Studios & Σουίτες	Αράχωβα	5	16	4
Καταφύγιο	Αράχωβα	7	18	4
Λυκώρεια	Αράχωβα	29	72	4
Μυλωνά	Αράχωβα	7	20	4 κλειδιών
Ξενώνας Νεφέλες	Αράχωβα	10	26	3
Ξενώνας Ξένιος Ζευς	Αράχωβα	12	20	4

Ξενώνας Οντάς	Αράχωβα	8	16	4 κλειδιών
Ξενώνας Πέτρινο	Αράχωβα	8	20	2
Ξενώνας Πύρρα	Αράχωβα	6	12	2
Ξενώνας Ρω	Αράχωβα	6	20	2
Πανσιόν Εγκάρσιος	Αράχωβα	8	20	3
Πανσιόν Νόστος	Αράχωβα	14	28	4 κλειδιών
Πανωραία Studios	Αράχωβα	6	16	2
Πατρικό	Αράχωβα	6	30	4 κλειδιών
Κτήμα Κλέτσα	Γραβιά	6	30	4
Μετόχι	Γραβιά	10	26	3
Amalia	Δελφοί	185	334	4
Delphi Palace	Δελφοί	44	96	4
Delphi Panorama	Δελφοί	18	41	2
Dolphin	Δελφοί	12	25	1
King Iniohos	Δελφοί	60	116	4
Lefas	Δελφοί	18	34	2
Olympic	Δελφοί	15	36	3
Oracle	Δελφοί	20	44	2
Pythia Art	Δελφοί	27	50	2
Sibylla	Δελφοί	7	13	1
Stadion	Δελφοί	23	45	2
Sun View Pension	Δελφοί	7	18	3
Varonos	Δελφοί	9	18	3
Villa C & C	Δελφοί	11	26	4
Vouzas	Δελφοί	58	111	4
Αθηνά	Δελφοί	12	26	1
Αίολος	Δελφοί	25	41	2
ΑΚΡΟΠΟΛ	Δελφοί	42	104	3
Απόλλων	Δελφοί	18	36	3
Απολλώνια	Δελφοί	35	84	4
Αρίων	Δελφοί	23	52	2
Άρτεμις	Δελφοί	17	38	2
Βίλλα Απολλωνία	Δελφοί	12	28	3
Ζεϋς	Δελφοί	34	65	3
Hermes	Δελφοί	40	80	3
Ηνίοχος	Δελφοί	21	48	3
Θόλος	Δελφοί	17	34	2
Κασταλία	Δελφοί	25	58	4

Καστρί	Δελφοί	24	47	2
Κούρος	Δελφοί	10	19	2
Λητώ	Δελφοί	22	42	2
Οδυσσεύς	Δελφοί	8	15	1
Ορφέας	Δελφοί	19	29	2
Παν	Δελφοί	14	25	3
Πυθώ	Δελφοί	16	34	3
Φαέθων	Δελφοί	19	35	2
ΦΑΙΔΡΙΑΔΕΣ	Δελφοί	24	48	3
Parnassos Delphi Hotel	Δελφοί	30	65	3
Μπραούζος Ιωάννης	Δελφοί	12	28	4 κλειδιών
Elatos Resort & Health Club	Επτάλοφος	39	124	4
Teresa Country Lodge	Επτάλοφος	4	8	5
Αγνάντιο	Επτάλοφος	8	16	1
Ασημίνα	Επτάλοφος	12	26	3 κλειδιών
Λίθος	Επτάλοφος	4	12	4
Ξενώνας Μαυροδήμος	Επτάλοφος	14	38	3
Το μπαλκόνι της Αγοριανής	Επτάλοφος	25	70	4
Το Χαγιάτι	Επτάλοφος	12	26	2
Πανόραμα	Ιτέα	16	38	3
Ανρα	Ιτέα	8	20	2
Nafsika Palace	Ιτέα	85	166	4
Γαλήνη	Ιτέα	30	68	3
Καλαφάτη	Ιτέα	40	88	3
Argyriou Wine Tasting Guest House	Πολύδροσσο	6	16	4
NAIADES VILLAGE	Πολύδροσσο	5 κατοικίες	26	3
Ερωχός suites hotel	Πολύδροσσο	8	16	4
Ξενώνας Δρυάς	Πολύδροσσο	7	26	4
Ξενώνας Καραχάλιου	Πολύδροσσο	6	12	3 κλειδιών
Σοφιανός	Πολύδροσσο	10	24	2
Σχολαρχείο	Πολύδροσσο	4	11	2

Πηγή: Φουστέρη 2012

**Διανυκτερεύσεις σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ,
κατά Περιφέρεια, για τα έτη 2008-2009 (*)**

	2008				2009				% μεταβολής συνόλου διαν/σεων 2009/2008
	Σύνολο	Καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου	Κάμπινγκ επί του συνόλου	%	Σύνολο	Καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου	Κάμπινγκ επί του συνόλου	%	
Γενικό Σύνολο	65.624.563	64.073.727	1.550.836	100,0	66.022.270	64.292.443	1.729.827	100,0	0,6
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1.759.226	1.657.990	101.236	2,7	1.754.483	1.639.206	115.277	2,7	-0,3
Κεντρική Μακεδονία	7.891.536	7.362.945	528.591	12,0	7.891.793	7.225.027	666.766	12,0	0,0
Δυτική Μακεδονία	392.241	392.241	0	0,6	383.269	383.269	0	0,6	-2,3
Θεσσαλία	1.983.379	1.928.092	55.287	3,0	2.111.634	2.052.607	59.027	3,2	6,5
Ήπειρος	900.065	827.169	72.896	1,4	1.015.199	932.473	82.726	1,5	12,8
Ιόνια νησιά	7.381.425	7.260.101	121.324	11,2	7.457.180	7.340.122	117.058	11,3	1,0
Δυτική Ελλάδα	1.860.051	1.730.591	129.460	2,8	1.861.313	1.712.279	149.034	2,8	0,1
Στερεά Ελλάδα	1.643.172	1.531.378	111.794	2,5	1.767.856	1.656.654	111.202	2,7	7,6
Πελοπόννησος	2.569.268	2.329.673	239.595	3,9	2.830.581	2.571.654	258.927	4,3	10,2
Αττική	7.315.351	7.272.015	43.336	11,1	7.055.609	7.005.670	49.939	10,7	-3,6
Βόρειο Αιγαίο	1.653.390	1.653.390	0	2,5	1.635.463	1.635.463	0	2,5	-1,1
Νότιο Αιγαίο	14.546.143	14.427.203	118.940	22,2	14.636.435	14.543.738	92.697	22,2	0,6
Κρήτη	15.729.316	15.700.939	28.377	24,0	15.621.455	15.594.281	27.174	23,7	-0,7

**Πληρότητα λειτουργουσών κλινών σε καταλύματα ξενοδοχειακού
τύπου, κατά Περιφέρεια, για τα έτη 2008 – 2009 (*)**

Περιφέρεια	Πληρότητα κλινών %	
	2008	2009
Ετήσια Πληρότητα	56,7	51,1
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	44,3	40,0
Κεντρική Μακεδονία	54,2	48,7
Δυτική Μακεδονία	30,6	26,6
Θεσσαλία	38,9	36,2
Ήπειρος	38,3	37,2
Ιόνια νησιά	70,0	63,2
Δυτική Ελλάδα	41,4	38,4
Στερεά Ελλάδα	34,7	33,3
Πελοπόννησος	36,5	34,6
Αττική	47,9	42,8
Βόρειο Αιγαίο	51,1	45,6
Νότιο Αιγαίο	68,4	61,9
Κρήτη	69,9	61,4

(*) Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου και κάμπινγκ: έτους 2009 Πειραιάς, 21 Σεπτεμβρίου 2010

ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΛΙΝΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΝΑ ΝΟΜΟ, 2008-2010 (ΦΘΙΝΟΥΣΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗ)

USE OF BEDS IN HOTELS AND SIMILAR ESTABLISHMENTS BY PREFECTURE, 2008-2010 (DESCENDING ORDER)

Νομός;	Prefecture	Πληρότητα Κλινών %		
		Use of beds %		
		2008	2009	2010
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	ZAKYNTHOS	73,3%	68,5%	62,0%
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	RETHYMNO	72,6%	61,9%	60,3%
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	IRAKLEIO	72,6%	64,4%	62,9%
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	DODEKANISOS	71,9%	65,2%	64,9%
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	KERKYRA	71,8%	64,5%	61,3%
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	CHANIA	66,4%	58,9%	55,7%
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	CHALKIDIKI	64,4%	57,9%	55,0%
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	LASITHI	63,5%	56,5%	52,7%
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	KEFALLINIA	60,8%	49,8%	43,7%
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	SAMOS	57,0%	51,0%	44,9%
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	KAVALA	53,6%	47,0%	39,0%
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	PIERIA	53,2%	42,6%	37,5%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	ATHENS	52,4%	47,3%	44,9%
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	LEFKADA	51,1%	47,7%	42,6%
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	KYKLADES	50,1%	46,3%	42,5%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	WEST ATTICA	50,0%	43,8%	37,1%
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	LESVOS	48,6%	44,5%	34,7%
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	THESSALONIKI	46,8%	45,2%	39,6%
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	ILEIA	44,7%	38,9%	36,6%
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	RODOPI	43,3%	42,2%	31,0%
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	CHIOS	43,2%	34,7%	32,2%
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ARGOLIDA	42,7%	42,9%	35,5%
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	ACHAIA	42,4%	40,2%	36,8%
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	MAGNISIA	41,7%	39,8%	34,5%
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	KASTORIA	41,7%	36,1%	30,5%
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	ARTA	41,4%	42,0%	31,4%
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	PREVEZA	40,6%	40,3%	34,8%
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	EVOIA	39,8%	38,3%	36,0%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	EAST ATTICA	39,3%	33,7%	28,1%
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	XANTHI	38,9%	35,7%	27,4%
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	KORINTHIA	38,4%	33,7%	32,5%
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	IOANNINA	37,0%	36,5%	32,5%
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	MESSINIA	36,7%	34,4%	30,8%
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	EVROS	36,5%	33,9%	33,4%
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	KARDITSA	36,2%	32,2%	27,7%
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	LARISA	36,2%	34,7%	30,8%
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	THESPROTIA	35,3%	30,1%	30,1%
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	TRIKALA	34,1%	28,4%	25,9%
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	AITOLOAKARNANIA	33,7%	34,4%	31,2%
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	FOKIDA	33,3%	32,1%	28,0%
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	SERRES	33,2%	28,2%	24,7%
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	VOIOTIA	32,6%	32,8%	26,5%
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	IMATHIA	32,6%	28,3%	25,2%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	PIREAS	31,9%	29,4%	27,7%
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	KOZANI	29,3%	26,8%	23,4%
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	FTHIOTIDA	28,9%	24,8%	21,8%
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	DRAMA	28,8%	24,4%	23,0%
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	LAKONIA	28,4%	26,9%	24,6%
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	PELLA	27,6%	27,8%	23,4%
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ARKADIA	26,2%	24,6%	20,2%
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	FLORINA	25,9%	22,1%	22,0%
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	EVRYTANIA	25,4%	27,1%	24,6%
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	GREVENA	23,3%	19,2%	14,1%
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	KILKIS	18,8%	18,7%	13,2%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	GREECE (TOTAL)	56,7%	51,1%	48,1%

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής

Source: SETE, based on data provided by the Hellenic Statistical Authority

7. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας αποτελεί έναν ιδανικό και εξαίρετο προορισμό διακοπών για τους επισκέπτες απ' όλο τον κόσμο χάρη στις φυσικές ομορφιές, την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, τη ζωντανή τοπική παράδοση, τη φιλοξενία των κατοίκων, τη γαστρονομία και τις παραδοσιακές συνταγές. Γενικά η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας προσφέρει στους επισκέπτες της φυσικές ομορφιές, πολιτιστικά μνημεία, πλήθος μονών και εκκλησιών, δασικά χωριά, υδροβιότοπους, φαράγγια, ορειβατικά καταφύγια, πεζοπορικές και αναρριχητικές διαδρομές, πίστες ορεινής ποδηλασίας, υποβρύχιες δραστηριότητες, ιππασία, κρυστάλλινες παραλίες, μοναδική χλωρίδα και πανίδα, νόστιμες λιχουδιές, ποικιλία διασκέδασης και πάνω από όλα τη ζωντανή παράδοση, τις παραδοσιακές συνταγές, την ανθρώπινη ζεστασιά και φιλοξενία. (Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας) Οι πλέον αξιόλογοι τουριστικοί πόροι της χωρικής ενότητας του Παρνασσού θεωρούνται τα δίκτυα των ορεινών όγκων/ βουνών, τα σπήλαια, τα φαράγγια, οι παράκτιες ζώνες, οι ακτές και οι παραλίες, οι ιαματικές πηγές και γενικότερα οι πόροι ιαματικού τουρισμού, οι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, τα βυζαντινά/ μεσαιωνικά μνημεία, οι παραδοσιακοί οικισμοί, το δίκτυο των υδροτόπων καθώς και τα υφιστάμενα συνεδριακά κέντρα των ξενοδοχείων.

7.1 ΠΟΙΚΙΛΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ – ΕΛΚΥΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Βασικό πλεονέκτημα αποτελεί η ύπαρξη πολλών και ποικίλων περιβαλλοντικών πόρων με μεγάλη χωρική κάλυψη και σε σημαντικό βαθμό αναξιοποίητων. Πόροι οι οποίοι αποτελούν αναπτυξιακές δυναμικές για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού π.χ. ορεινού, χειμερινού. Τα μαγευτικά τοπία, τα καταπράσινα βουνά, τα γραφικά χωριουδάκια, οι ορεινές και πεζοπορικές διαδρομές στα πανέμορφα βουνά μας και σκι στο οργανωμένο κέντρο του Παρνασσού και του Τυμφρηστού.

Η μεγάλη ποικιλία του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής καλύπτει το σύνολο των τυπολογιών των τουριστών εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ωστόσο, οι περισσότεροι ξένοι τουρίστες κατά τη διάρκεια τουλάχιστον των καλοκαιρινών μηνών επιζητούν κυρίως τις παραθαλάσσιες τοποθεσίες και συνεπώς πολλοί πόροι του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής δεν έχουν αξιοποιηθεί κατάλληλα. Αυτό ισχύει και για αρκετούς πόρους της ευρύτερης περιοχής που δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς, για παράδειγμα διεθνή χειμερινά θέρετρα, κέντρα ιαματικού τουρισμού, οικολογικά προστατευμένες περιοχές για ήπιες μορφές τουρισμού με μονοπάτια για πεζοπορία, μέρη για ορειβασία, κλπ.

Η αξιοποίηση του τουριστικού αναπτυξιακού δυναμικού της περιοχής και ευρύτερα της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας μπορεί να στηριχθεί σ' έναν ορθολογικό σχεδιασμό που να συνδυάζει: α) ελκυστικό πλέγμα ορεινών όγκων και εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς ορεινών περιοχών, β) καθαρές ακτές

και θαλάσσιους χώρους αλιείας γ) υδάτινους πόρους όπως λίμνες, ποτάμια, υγρά τοπους και κυρίως ιαματικές πηγές και δ) ένα πλέγμα ανθρωπογενών / παραδοσιακών / πολιτιστικών πόρων.

Οι ιαματικές πηγές με θεραπευτικές ιδιότητες των Καμένων Βούρλων, Θερμοπυλών, Αιδηψού, Υπάτης, Πλατυστόμου, κλπ. Οι εκθέσεις των ειδικών υδρολόγων γιατρών, αλλά και άλλων επιστημόνων, συμφωνούν ότι τα ιαματικά νερά ενδείκνυνται για παθήσεις όπως: Αρθροπάθειες, Ρευματοπάθειες, Οσφυαλγίες, Ισχιαλγίες, Αγγειοπάθειες, Παθήσεις του ενδοκρινολογικού κύκλου κλπ.

Θα πρέπει επίσης να υπογραμμισθεί η σημασία των τοπικών αγροτικών προϊόντων για την προσέλκυση γαστρονομικού τουρισμού. Η γεωργία συμπορεύεται με την ιστορία και με την πολιτιστική κληρονομιά που ανάγεται σε ένα αγροδιατροφικό πρότυπο, που έχει σαν βάση τη Μεσογειακή Διατροφή. Τα τοπικά αγροτικά προϊόντα αντανakλούν τον μοναδικό συνδυασμό των τοπικών φυσικών πόρων (κλίμα, έδαφος, τοπικές ποικιλίες και εκτροφές, παραδοσιακός εξοπλισμός, κ.λ.π.) και του πολιτισμικού κεφαλαίου της περιφέρειας μας (παραδόσεις, τεχνογνωσία, δεξιότητες και πρακτικές, που συχνά περνούν από γενιά σε γενιά). Μερικά από τα τοπικά ποιοτικά προϊόντα είναι:

Ελιές επιτραπέζιες: Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας παράγεται η μεγαλύτερη ποσότητα επιτραπέζιων ελιών στη χώρα μας (περίπου 95.000 τον). Παράγονται επιτραπέζιες ελιές ονομασίας προέλευσης, πιστοποιημένες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως οι ελιές Άμφισσας, η κονσερβολιά Στυλίδας, η κονσερβολιά Αταλάντης, η κονσερβολιά Ροβιών (διατίθενται στο εμπόριο ως πράσινες, ξανθές ή μαύρες), καθώς επίσης οι μαύρες ελιές ποικιλίας Καλαμών των περιοχών Φθιώτιδας (Λιβανάτες) και Βόρειας Εύβοιας.

Ελαιόλαδο: το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο της Ελληνικής Μεσογειακής Διατροφής, με θαυμάσια οργανοληπτικά χαρακτηριστικά και υψηλής διαιτητικής αξίας. Η χώρα μας, η οποία έρχεται τρίτη στον κόσμο σε παραγωγή ελαιόλαδου καλύπτοντας περίπου το 16% της παγκόσμιας παραγωγής, παρουσιάζει τη μεγαλύτερη κατανάλωση, σε διεθνές επίπεδο.

Ποικιλία ποιοτικών κρασιών: που αντικατοπτρίζουν την ιστορία και την παράδοση του τόπου. Το κρασί ως ένα δημοφιλές ποτό που συνοδεύει και ενισχύει ένα ευρύ φάσμα ευρωπαϊκών και μεσογειακών γεύσεων, αποτελεί σημαντικό γεωργικό προϊόν που αντικατοπτρίζει την ποικιλία του εδάφους και το κλίμα ενός τόπου. Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας βρίσκει κανείς κρασιά προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης, όπως : Εύβοιας, Ριτσώνας, Ληλάντιου Πεδίου, Κάρυστους, Θήβας, Πολύδροσου Φωκίδας κ.α, καθώς και κρασιά ονομασίας κατά παράδοση, όπως η ρετσίνα Εύβοιας, ρετσίνα Γιάλτρων Βόρειας Εύβοιας, κ.ά. Η παραγωγή οίνου στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας ανέρχεται σε περίπου 572.000 HL (περίοδος 2006/2007) και

υποστηρίζεται από ένα πλούσιο ποικιλιακό δυναμικό με τις πλέον διαδεδομένες το Σαββατιανό και τον Ροδίτη. Η παραγωγή αυτή αποτελεί το 14% περίπου της εγχώριας παραγωγής κρασιού.

Αλιεύματα: Στις πολύ καθαρές θάλασσες της Περιφέρειας παράγονται περίπου 35.000 τόνοι ψαριών από ιχθυοκαλλιέργεια περίπου το 34% της συνολικής εγχώριας παραγωγής.

Μέλι και μελισσοκομικά προϊόντα: Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας με τη μελισσοκομία ασχολούνται περίπου 520 επαγγελματίες παραγωγοί (οι περισσότεροι είναι οργανωμένοι στους 14 πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς) που διατηρούν 76.000 κυψέλες και παράγουν ετησίως 2.280 τόνους μέλι και αρκετοί μικρότεροι.

Τυρί – Φέτα: εξαιρετικό προϊόν από αιγοπρόβειο γάλα της ελληνικής αλλά και της τοπικής κτηνοτροφίας, με πιστοποιημένη ονομασία προέλευσης από την Ε.Ε. Πρόκειται για τα προϊόντα «Κατίκι Δομοκού», «Φέτα Παρνασσού», και «Φορμαέλα Αράχοβας»

7.2 ΗΠΙΟ ΚΛΙΜΑ

Το ιδιαίτερα ήπιο κλίμα της περιοχής αλλά και της ευρύτερης Περιφέρειας, επιτρέπει τόσο μια παρατεταμένη καλοκαιρινή περίοδο διακοπών όσο και χειμερινές διακοπές. Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας στο κέντρο της χώρας έχει ως αποτέλεσμα να μην σημειώνονται υπερβολικά υψηλές θερμοκρασίες και υψηλά ποσοστά υγρασίας κατά την καλοκαιρινή περίοδο όπως συμβαίνει σε νοτιότερα τμήματα της χώρας ή σε ανταγωνιστικές τουριστικά χώρες, όπου το κλίμα δυσκολεύει τους αλλοδαπούς επισκέπτες των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών. Επίσης, το κλίμα ευνοεί την ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας. Το υψόμετρο των ορεινών όγκων -Παρνασσός, Οίτη- συμβάλει σε μια μεγάλη χειμερινή περίοδο και συνεπώς σε μεγάλη διάρκεια των χειμερινών διακοπών. Πολλές φορές που σημειώνονται χιονοπτώσεις τον Μάρτιο σε περιοχές με υψόμετρο πάνω από τα 1.300-1.500 μέτρα. Έτσι το κλίμα ευνοεί την ανάπτυξη του ήπιου τουρισμού ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές της περιοχής.

7.3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Η περιοχή μελέτης και γενικά η Στερεά Ελλάδα έχει ένα πλούσιο ιστορικό και πολιτιστικό υπόβαθρο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να τη διαφοροποιήσει από άλλους προορισμούς που προσφέρουν ήλιο και θάλασσα. Ιδιαίτερα οι περιοχές μελέτης έχουν να παρουσιάσουν αξιόλογα σημεία πολιτιστικής κληρονομιάς με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού. Το παγκοσμίου φήμης Μαντείο των Δελφών με το Αρχαίο Θέατρο, το Στάδιο και το Μουσείο. Στην Αρχαιότητα θεωρούνταν το Κέντρο της Γης. Πρόκειται για το

δεύτερο σε επισκεψιμότητα προορισμό πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα. Επίσης οι αρχαιολογικοί χώροι των Θερμοπυλών, Χαιρώνειας, Πλαταιών, Θήβας, Ερέτριας με το αρχαίο θέατρο, και τα διάσπαρτα μεσαιωνικά κάστρα. Τα αρχαιολογικά, λαογραφικά και ναυτικά μουσεία με κυριότερα των Δελφών, Θήβας, Χαλκίδας, Ερέτριας, Γαλαξιδίου κλπ. Τα θρησκευτικά μνημεία με κυριότερα: το σκήνωμα του οσίου Ιωάννη Ρώσου στο Προκόπι της Εύβοιας (ο Ιωάννης ήταν Ρώσος στρατιώτης), οι μονές του Οσίου Λουκά στη Βοιωτία, Αγάθωνος στη Φθιώτιδα, Προυσσού στην Ευρυτανία και πολλές άλλες. Η Πυρά Ηρακλέους στην Οίτη, κοντά στον οικισμό Πυρά, τα παραδοσιακά γεφύρια του οικισμού Στρώμης σε συνδυασμό με τον οικισμό του αρχαίου Κάλλιου στην λίμνη του Μόρνου είναι μερικά σημεία που αποτελούν έναν επιπλέον πόλο έλξης για τους τουρίστες με ιδιαίτερα ενδιαφέροντα για την κουλτούρα της χώρας. Ιδιαίτερο τουριστικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι παραδοσιακοί εορτασμοί και τα λαϊκά πανηγύρια.

7.4 ΕΥΚΟΛΗ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η γεωγραφική θέση της περιοχής στο κέντρο του ελλαδικού χώρου, με μικρές σχετικά χιλιομετρικές αποστάσεις από μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως η γειτνίαση με την Πρωτεύουσα, αποτελούν σημαντικό πλεονέκτημα κυρίως για την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού. Η ΠΣΤΕ βρίσκεται πολύ κοντά στο διεθνές αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» στην Αθήνα και το πλήρως ανακαινισμένο αεροδρόμιο της Αγχιάλου στο Βόλο με συνέπεια την εύκολη και γρήγορη πρόσβαση με Ι.Χ., πούλμαν, τραίνο και πλοίο. Η αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του αστικού πληθυσμού σε συνδυασμό με την ποικιλία των πόρων της Περιφέρειας αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στην αυξανόμενη ζήτηση για εναλλακτικές μορφές τουρισμού και στη ζήτηση που θα καλύπτει ισόρροπα τόσο χρονικά με τουριστικής κίνηση κατά τους θερινούς και τους χειμερινούς μήνες, όσο και χωρικά με γεωγραφική κάλυψη τόσο των περιοχών χειμερινών σπορ όσο και των περιοχών του Εθνικού Δρυμού και πέριξ αυτού.

7.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Χαμηλοί δείκτες κορεσμού

Η περιοχή μελέτης παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης, σε αντίθεση με άλλες τουριστικές περιοχές της χώρας (κυρίως νησιωτικές) στις οποίες παρατηρείται κορεσμός. Εκτός από τις περιοχές με υψηλούς Δείκτες Τουριστικής Λειτουργίας (Δ.Τ.Λ.) -Δελφοί, Αράχωβα, Γαλαξίδι- οι οποίοι χαρακτηρίζονται από έντονη ανάπτυξη διερχόμενου ή ημεδαπού τουρισμού του Σαββατο/Κύριακου, οι ορεινού όγκοι –Παρνασσός, Γκιώνα, Βαρδούσια, Οίτη- παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης και προσφέρονται για ορθολογικά σχεδιασμένη τουριστική

ανάπτυξη κυρίως εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ορεινός, χειμερινός, κ.α.) με στόχο την αειφορία και προστασία του ελκυστικού περιβάλλοντος.

Διεποικιότητα – Τουρισμός όλων των εποχών

Η περιοχή μελέτης λόγω της χωρικής κατανομής των τουριστικών πόρων αλλά και των κλιματολογικών συνθηκών παρουσιάζει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και άσκησης τουριστικών δραστηριοτήτων όλες τις εποχές του χρόνου (Τιόκα 2007). Οι δραστηριότητες αυτές καλύπτουν πολλές από τις μορφές του χειμερινού και ορεινού τουρισμού όπως δραστηριότητες χειμερινών σπόρ. Επίσης παρουσιάζει αυξημένες δυνατότητες περιηγητικού τουρισμού με δραστηριότητες που καλύπτουν κυρίως:

- δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής αθλητικού χαρακτήρα ή φυσιολατρικού, προσανατολισμού, αναρρίχηση, ορειβασία, πεζοπορία, ιππασία, αθλητικές κατασκηνώσεις (κατά την θερινή περίοδο).
- δραστηριότητες πολιτιστικού, ενημερωτικού, επιμορφωτικού, εκπαιδευτικού/ επιστημονικού χαρακτήρα. Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία, υδροβιότοπους, συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, λαϊκά πανηγύρια ιδιαίτερα κατά την περίοδο του καλοκαιριού.
- Τέλος μπορούν να προταθούν και θαλάσσιες δραστηριότητες αφού οι ακτές π.χ. της Φωκίδας απέχουν από την ορεινή υπό εξέταση περιοχή 60-80 χλμ.

Ανταγωνιστικές τιμές

Η περιοχή μελέτης προς το παρόν θεωρείται ως ένας προσιτός από άποψη τιμών προορισμός καλοκαιρινών διακοπών για επισκέπτες από τις περισσότερες αγορές - πηγές. Ο επισκέπτης μπορεί να βρει καταλύματα τα οποία του παρέχουν άνετες διακοπές. Η ικανοποιητική σχέση ποιότητας / τιμής βρίσκει την εφαρμογή της τόσο στα προϊόντα διαμονής όσο και διατροφής. Σύμφωνα με τη μελέτη του ΙΤΕΠ με τίτλο «Περιφερειακή Ανάλυση των Ελληνικών Ξενοδοχείων», η Στερεά Ελλάδα, θεωρείται ότι προσφέρει “λογικές” τιμές ή καλή «σχέση ποιότητας/ τιμής ("value for money")”, ιδιαίτερα για τα σημαντικά «προϊόντα» της διαμονής και διατροφής. Το ίδιο βέβαια δεν ισχύει για τα χειμερινά θέρετρα της όπου τα επίπεδα τιμών θεωρούνται πολύ υψηλά έως απρόσιτα για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της χώρας.

Ικανοποιητικό επίπεδο επαναλαμβανόμενου τουρισμού

Είναι γνωστό πως είναι ιδιαίτερα σημαντικό για μια περιοχή να έχει έναν «σκληρό» πυρήνα τακτικών επαναλαμβανόμενων τουριστών που αγοράζουν το τουριστικό προϊόν που διαθέτει π.χ. ήπιες μορφές τουρισμού σε Εθνικό Δρυμό ή σπορ στα χιονοδρομικά κέντρα. Αυτό σημαίνει ότι η περιοχή είναι ικανή να παράγει ένα σημαντικό «όγκο πωλήσεων», και δεν έχει μεγάλη

ανάγκη να ψάχνει για καινούριους αγοραστές (επισκέπτες) κάθε χρόνο με μεγάλες και υψηλού κόστους προωθητικές ενέργειες. Σχετικές μελέτες αναφέρουν ότι είναι πέντε φορές δυσκολότερο να προσελκύσεις έναν νέο επισκέπτη σε έναν προορισμό από το να ξαναφέρεις έναν τουρίστα σε περιοχή που έχει επισκεφτεί. Η περιοχή μελέτης εμφανίζεται αρκετά ελκυστική σαν τουριστικός προορισμός για να ελκύει ένα καλό ποσοστό επαναλαμβανόμενων επισκεπτών. Οι μόνιμοι κάτοικοι των περιφερειακών αστικών κέντρων και της πρωτεύουσας που έλκουν την καταγωγή τους από τους ορεινούς οικισμούς της περιοχής επαναλαμβάνουν τις επισκέψεις τους σε ορισμένα τακτά διαστήματα φέρνοντας συγγενείς και φίλους τους οποίους καταστούν κοινωνούς της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής (Τιόκα 2007).

Ικανοποιητική δυνητική ζήτηση από τις κύριες αγορές - στόχους

Όπως προκύπτει από μελέτες **που έχουν γίνει**, στις βασικές αγορές - πηγές της Περιφέρειας υπάρχουν μεγάλα τμήματα του πληθυσμού που δεν έχουν επισκεφθεί τη Στερεά Ελλάδα, αλλά θα ενδιαφέρονταν να το κάνουν. Αυτό σημαίνει ότι και η περιοχή μελέτης έχει ένα μεγάλο ποσοστό δυνητικής ζήτησης τόσο στις ξένες αγορές – στόχους όσο και στις εγχώριες αγορές - πηγές και επομένως υπάρχουν μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης.

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα ερευνών πεδίου που διενεργήθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία στην ευρύτερη περιοχή του Παρνασσού καταλήγουν σε χρήσιμα συμπεράσματα για την τουριστική κίνηση αλλά και τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.

Η μεγάλη πλειοψηφία των επισκεπτών του Παρνασσού είναι κυρίως από την Αθήνα και ακολουθούν τα άλλα αστικά κέντρα. Αυτό δείχνει τη μεγάλη ανάγκη του αστικού πληθυσμού να βρεθεί κοντά στη φύση. Η συντριπτική πλειοψηφία των επισκεπτών, 71%, εισέρχεται από την είσοδο της Αράχοβας, παρά το γεγονός ότι η απόσταση από την Αθήνα είναι η ίδια με αυτή της βόρειας ζώνης (Μαρτίνης 2001). Οι επισκέπτες έρχονται κυρίως με ιδιωτικό αυτοκίνητο (80%) και οι βασικοί πόλοι έλξης κατά τη χειμερινή περίοδο είναι το χιονοδρομικό κέντρο και ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών. Κατά τη θερινή περίοδο, οι επισκέπτες του ορεινού όγκου είναι ελάχιστοι.

Τα τελευταία τρία χρόνια ο ημεδαπός τουρισμός της Περιφέρειας ενώ εμφανίζει αυξημένη κίνηση ελαττώνει τον μέσο όρο παραμονής του στα πάσης φύσης καταλύματα. Η τουριστική πελατεία είναι μάλλον μέσης ποιότητας η οποία πραγματοποιεί διακοπές σύντομου χρόνου παραμονής (Παπαγεωργίου 2005). Κατά την ίδια περίοδο, ο αλλοδαπός τουρισμός στην

Περιφέρεια είναι ελαφρά ποιοτικότερος από τον ημεδαπό με την παραδοχή ότι υπάρχει άμεση αντιστοιχία της τάσης των τουριστών για κατανάλωση με την προτίμησή τους σε κάποια κατηγορία καταλύματος. Ο αλλοδαπός τουρισμός όπως και ο ημεδαπός παρουσιάζουν οριακά αυξανόμενη παρουσία στην υπό εξέταση περιοχή, ενώ παρατηρείται έντονα ανοδική τάση για νέες μορφές τουρισμού.

Διαπιστώνεται έντονη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας τόσο στο χώρο όσο και στο χρόνο. Το τουριστικό προϊόν της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται έντονα εποχιακό συγκεντρώνοντας το 50% περίπου της τουριστικής παρουσίας το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου (17% τον Ιούλιο, 20% τον Αύγουστο και 12% το Σεπτέμβριο). Περισσότεροι από τους μισούς αλλοδαπούς που δείχνουν ενδιαφέρον για την περιοχή πραγματοποιούν τις μετακινήσεις τους κατά την διάρκεια της χαμηλής περιόδου, από το Νοέμβριο μέχρι τα μέσα Μαρτίου. Με τη μαζική προσέλκυση επισκεπτών κατά τη χειμερινή περίοδο λόγω της ύπαρξης των χιονοδρομικών κέντρων και τις ημερήσιες κατά κύριο λόγο εκδρομές επισκεπτών στον Αρχαιολογικό χώρο των Δελφών, σε έναν προορισμό με τη δυνατότητα προσφοράς πολλαπλών ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού όλο το χρόνο. Επιπρόσθετα, παρατηρείται έντονη συγκέντρωση κατά κύριο λόγο στα τουριστικά θέρετρα της Αράχωβας, με αποτέλεσμα τα οφέλη που προκύπτουν από την τουριστική δραστηριότητα να μη διαχέονται σε όλη την περιοχή στον επιθυμητό βαθμό.

Ο ημεδαπός τουρισμός αποτελεί μία μεγάλη ευκαιρία για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου της Περιφέρειας αφού το Πάσχα και τα Χριστούγεννα είναι οι χρονικές περίοδοι κατά τις οποίες οι Έλληνες πραγματοποιούν τα περισσότερα ταξίδια αναψυχής, πέραν αυτών των καλοκαιρινών διακοπών (Παπαγεωργίου 2005). Επίσης, οι υψηλές πληρότητες των χειμερινών προορισμών της Περιφέρειας επιτυγχάνονται από Έλληνες τουρίστες – κατοίκους των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας κυρίως. Η περιοχή μελέτης λόγω μεγεθών, ποικιλίας και χωρικής κατανομής των τουριστικών πόρων εμφανίζει δυνατότητες διεποχικής τουριστικής ανάπτυξης και πραγματοποίησης τουριστικών δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου την χειμερινή περίοδο η τουριστική δραστηριότητα επικεντρώνεται κατ' εξοχήν στον χιονοδρομικό τουρισμό, τουρισμό weekends ενώ κατά την θερινή μπορεί να ενεργοποιηθεί στον περιηγητικό τουρισμό και πιο συγκεκριμένα σε δραστηριότητες που αφορούν: α) Υπαίθρια αναψυχή, φυσιολατρικού ή αθλητικού χαρακτήρα (αναρρίχηση, ορειβασία, πεζοπορία, κ.τ.λ.) β) Πολιτισμό, ενημέρωση, εκπαίδευση, επιστήμη (επισκέψεις μνημείων, μουσείων, πολιτιστικές εκδηλώσεις, συνέδρια). γ) Παράκτια / θαλάσσια αναψυχή, εποχικού χαρακτήρα (κολύμβηση, ιστιοπλοΐα, θαλάσσιο σκι.).

Η περιοχή μελέτης δεν φαίνεται να έχει εκμεταλλευτεί πλήρως τις τουριστικές δυνατότητές της. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής δεν αξιοποιούνται και δεν αναδεικνύονται στον απαιτούμενο βαθμό. Δεν διαθέτει τουριστικό

προφίλ, με την έννοια ότι δεν είναι καταξιωμένη στην τουριστική συνείδηση της εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς και δεν έχει εκμεταλλευθεί στο έπακρο τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, ενώ παράλληλα πάσχει από την έλλειψη τουριστικών υποδομών στην πλειοψηφία των Δημοτικών Διαμερισμάτων της (Παπαγεωργίου 2005). Τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με την απουσία συντονισμού των διαφόρων δράσεων και συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων που εμπλέκονται σε θέματα τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής και της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας γενικότερα, αποτελούν τα βασικότερα προβλήματα για την περαιτέρω τουριστική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής (Φουστέρη 2012).

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη συμβολή του εθνικού δρυμού στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, ενώ έχει μεγάλες δυνατότητες προσέλκυσης τουριστών, η επίπτωσή του στην τοπική οικονομία είναι περιορισμένη και δεν φαίνεται να παίζει τον ρόλο που θα μπορούσε να έχει για την τοπική κοινωνία. Μεγάλο μέρος των επισκεπτών αγνοεί την ύπαρξή του, και η ενημέρωσή τους δεν είναι ικανοποιητική. Οι επισκέπτες του Εθνικού Δρυμού πιστεύουν ότι ο ρόλος του είναι πολύ σημαντικός για την προστασία της φύσης και ότι μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ευκαιρία για ήπια και αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής. Σε έρευνα που διενεργήθηκε (Μαρτίνης 2001) αναφέρεται ότι το 80% των ερωτηθέντων ήταν θετικοί στην ιδέα για επιβολή εισιτηρίου εισόδου στον εθνικό δρυμό, αρκεί τα χρήματα να διατεθούν για την προστασία του περιβάλλοντος. Στην ίδια έρευνα υπογραμμίζεται η απουσία υποδομής για περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση μαθητών και πολιτών. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (90%), θεωρεί ότι σε έναν τέτοιο φυσικό χώρο οι μαθητές θα μπορούσαν να διδαχθούν και να βιώσουν το σημαντικό ρόλο του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Θα μπορούσαν να εμπεδώσουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και να αντιληφθούν ότι μπορεί να συνυπάρξει αρμονικά το φυσικό περιβάλλον με έναν ενεργό και δραστήριο οικονομικά τοπικό πληθυσμό.

Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι στη συγκεκριμένη περιοχή υπάρχουν σημαντικά περιθώρια τουριστικής ανάπτυξης με την προώθηση κατάλληλων μέτρων και πολιτικών που να στηρίζονται στην προστασία του περιβάλλοντος. Ήδη η ελληνική πολιτεία σε πρόσφατο νόμο, σχετικά με τη δημιουργία φορέων διαχείρισης στις προστατευόμενες περιοχές του δικτύου «Φύση 2000», δίνει τη δυνατότητα στους φορείς εκτός από την παρακολούθηση των όρων προστασίας που θα ισχύουν στις περιοχές να προωθούν, να υποστηρίζουν ή και να οργανώνουν οικοτουριστικά προγράμματα (Φουστέρη 2012). Επίσης, να χορηγούν σήματα ποιότητας σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός των προστατευόμενων περιοχών και λειτουργούν με βάση τους όρους προστασίας που τίθενται για την περιοχή.

Η επιτυχία της όλης προσπάθειας προϋποθέτει τη συμμετοχή των κατοίκων και τη συστηματική συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό φορέων: τοπική αυτοδιοίκηση, τοπικοί τουριστικοί φορείς, φορέας διαχείρισης εθνικού δρυμού, σύλλογοι επιχειρήσεων κ.α. Σημαντικό παράγοντα για μια σωστή και βιώσιμη ανάπτυξη σε περιοχές που τελούν υπό ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας αποτελεί η σωστή και αποτελεσματική ενημέρωση και εκπαίδευση τόσο των τουριστών όσο και των ίδιων των κατοίκων. Είναι απαραίτητο να αισθανθούν ότι η περιοχή τους μπορεί να προσφέρει τη ζητούμενη ποιότητα ζωής και να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να συμβάλουν με σημαντικό τρόπο στην ανάπτυξη της.

9. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας μας σε δευτερογενείς πηγές μπορούμε να προχωρήσουμε στη διατύπωση ορισμένων προτάσεων - παρεμβάσεων για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής και του τοπικού τουριστικού προϊόντος. Η ευρύτερη περιοχή του Παρνασσού παρουσιάζει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης πολλαπλών ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθώς είναι μια περιοχή πλούσια σε πολιτιστικούς πόρους με ιδιαίτερα φυσικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά. Έχει τη δυνατότητα να συνδυάσει τουρισμό στο βουνό και στη φύση με τουρισμό στη θάλασσα, καλύπτοντας τα "θέλω" και του πιο απαιτητικού τουρίστα.

Η περιοχή μελέτης προσφέρεται για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με έμφαση στο στοιχείο της ποιότητας, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για το σχεδιασμό βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ο Παρνασσός αποτελεί ένα οικολογικό εργαστήριο με πολύ σημαντικά και ευαίσθητα οικοσυστήματα. Είναι Εθνικό Πάρκο, έχει πλούσια ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά. Ένας χώρος ο οποίος, πράγματι, θα μπορούσε να αποτελέσει μοντέλο ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού του ορεινού χώρου. Μπορεί ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος να λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης και η τοπική κοινωνία να αποτελέσει εγγυητή της προστασίας του (Μαρτίνης 2001).

Υπάρχουν περιθώρια ανάπτυξης, αφού τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που είναι φιλικότερες προς το φυσικό περιβάλλον ή συνδέονται άμεσα με αυτό, όπως ο αγροτουρισμός, ο περιηγητικός τουρισμός, ο ορειβατικός - αναρριχητικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, οικολογικός τουρισμός κ.λπ (Παπαγεωργίου 2005) Οι καλύτερες πρακτικές και η σχετική τεχνογνωσία των ανεπτυγμένων τουριστικά προστατευόμενων περιοχών της Ευρώπης, αλλά και η συνεργασία με άλλες ορεινές τουριστικές κοινότητες ανά τον κόσμο, είναι πολύτιμη και μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο διακρατικών - κοινοτικών και μη - προγραμμάτων. Στη συνέχεια παρατίθενται προτάσεις δράσεων με στόχο την αύξηση της

τουριστικής ζήτησης και την προσέλκυση τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων: (Φουστέρη 2012, Παπαγεωργίου 2005, Μαρτίνης 2001, Τιόκα 2007)

- κατάρτιση ολοκληρωμένου ενημερωτικού - εκπαιδευτικού προγράμματος των τοπικών επιχειρηματιών για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορεί να προσφέρει η περιοχή, με έμφαση στον οικοτουρισμό και τον τουρισμό στη φύση
- σύσταση ειδικού τοπικού φορέα με αντικείμενο αποκλειστικά τον τουρισμό σε προστατευόμενες περιοχές και ενίσχυση των πόρων, τόσο χρηματικών – υλικών όσο και σε ανθρώπινο δυναμικό, του φορέα διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού έτσι ώστε να έχει τη δυνατότητα να αναλάβει περισσότερες πρωτοβουλίες
- προβολή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του τουριστικού προϊόντος της περιοχής συνολικά
- διαμόρφωση ενός πλαισίου φιλικής τουριστικής συμπεριφοράς όλων των εμπλεκομένων με τον τουρισμό επιχειρήσεων (φιλικές τιμές, υψηλής ποιότητας εξυπηρέτηση των επισκεπτών κ.α.)
- προσαρμογή και εναρμόνιση του τουριστικού προϊόντος στην κουλτούρα, τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής της τοπικής κοινωνίας, με στόχο τη διατήρηση της αυθεντικότητας και την αποφυγή της εμπορευματοποίησης
- εκσυγχρονισμός των ξενοδοχειακών μονάδων και μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε ξενώνες.
- προσαρμογή των υποδομών στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής, με τη δημιουργία αυθεντικών καταλυμάτων φιλικών προς το περιβάλλον και γενικότερα με υλοποίηση έργων προστασίας περιβάλλοντος.
- βελτίωση του οδικού και του δίκτυο μεταφορών και της πρόσβασης σε απομακρυσμένους οικισμούς της περιοχής και σε πόρους του δομημένου ή φυσικού περιβάλλοντος.
- δημόσιες επενδύσεις σε υποδομές εξυπηρέτησης και ενίσχυση των ιδιωτικών προσπαθειών στους τομείς του περιπατητικού, αναρριχητικού, ορειβατικού τουρισμού και του αγροτουρισμού
- τοποθέτηση περισσότερων σημάνσεων που να υποδεικνύουν όλα τα αξιοθέατα της περιοχής, και όχι μόνο την τοποθεσία των χιονοδρομικών κέντρων,
- παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στις τουριστικές επιχειρήσεις ενδεχομένως από υπαλλήλους των Δήμων ή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Ίδρυση και λειτουργία Δημοτικών Γραφείων Τουρισμού, καθώς και ανάλογου γραφείου ή υπηρεσίας στην Περιφερειακή Διοίκηση, το οποίο θα έχει ως αρμοδιότητα την σχεδίαση και

υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων σχετικών με την τοπική ανάπτυξη.

- διοργάνωση περισσότερων πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως φεστιβάλ, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, αναβίωση τοπικών εθίμων και παραδόσεων που να λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους,
- προβολή και ανάδειξη των σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος της περιοχής με στόχο να αποτελέσουν πόλους έλξης νέων επισκεπτών
- δημιουργία δικτύων και διαδρομών που να περιλαμβάνουν τα σημαντικότερα αρχαιολογικά μνημεία, μουσεία και αξιοθέατα με στόχο την ευρύτερη διάχυση της τουριστικής κίνησης.
- ανάπτυξη - ενίσχυση και άλλων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με στόχο την προσέλκυση τουριστών διαφορετικών ηλικιακών ομάδων όλο το χρόνο και επιμήκυνση της παραμονής τους
- παρεμβάσεις και βελτιώσεις σε πεζοδρόμια, φωτισμό και καθαριότητα σε όλους δήμους και τους χώρους αυτών,
- δημιουργία συμπληρωματικών έργων για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων αλλά και την εξυπηρέτηση των τουριστών, όπως επαρκέστερους χώρους στάθμευσης
- αξιοποίηση όλων των αξιοθέατων και μνημείων της περιοχής και σωστή εκμετάλλευσή τους,
- συντήρηση και ανάδειξη διατηρητέων κτηρίων, αρχαιολογικών χώρων, εκκλησιών και των πλέον 20 μονών της περιοχής
- συγκροτημένη και συντονισμένη προβολή όλων των μνημείων και αξιοθέατων της περιοχής,
- δημιουργία γραφείου πληροφοριών στην έδρα του κάθε δήμου και περισσότερων κέντρων πληροφόρησης (Info kiosk) σε κομβικά σημεία αυτών,
- δημιουργία ενός ολοκληρωμένου προγράμματος τουριστικής προβολής με καθορισμένο σχέδιο μάρκετινγκ και συγκεκριμένη επικοινωνιακή πολιτική,
- επιμόρφωση των υπαλλήλων των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό φορέων μέσω επιδοτούμενων προγραμμάτων, σεμιναρίων και ημερίδων σε θέματα σχετικά με τον τουρισμό γενικά, και ειδικότερα με τον τουρισμό σε προστατευόμενες περιοχές,
- αλλαγή του τρόπου σκέψης τόσο του τοπικού πληθυσμού, μέσω περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αλλά και ενημέρωσης του για τα οφέλη που μπορεί να έχει από την βιώσιμη ανάπτυξη νέων τουριστικών προτύπων,

- υιοθέτηση τουριστικής συμπεριφοράς και διαμόρφωση οράματος για την ανάδειξη της περιοχής σε προορισμό φυσιολατρικού τουρισμού υψηλών προδιαγραφών,
- ένταξη ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα σχολεία ώστε οι μαθητές να ευαισθητοποιούνται περιβαλλοντικά.

Όσον αφορά τη λειτουργία του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, καθώς και τη συμβολή του στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, προτείνονται ορισμένα μέτρα τα οποία μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά τόσο στη βελτίωση της λειτουργίας του όσο και στην ενίσχυση της θετικής επίπτωσής του στην τοπική οικονομική ανάπτυξη (Φουστέρη 2012).

- δημιουργία ενός ολοκληρωμένου τουριστικού πακέτου που να συνδυάζει την επίσκεψη στο Δρυμό με άλλες υπηρεσίες και δραστηριότητες (π.χ. διαμονή, ψυχαγωγία, αθλητικές δραστηριότητες, σκι κ.α.) για την προσέλκυση επισκεπτών με διαφορετικά κίνητρα και ενδιαφέροντα,
- διεύρυνση της συμμετοχής της τοπικής κοινότητας με τη μορφή εθελοντισμού μέσω εμπλουτισμού των συλλογών τους, διεξαγωγής ξεναγήσεων, οργάνωσης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.α.,
- συστηματική και συντονισμένη συνεργασία του φορέα διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού με όλους τους εμπλεκόμενους με τον τουρισμό φορείς (π.χ. τοπική αυτοδιοίκηση, τοπικές επιχειρήσεις, κ.α.),
- διεξαγωγή και συμμετοχή σε περισσότερα ενημερωτικά σεμινάρια / ημερίδες / συνέδρια πάνω σε θέματα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και τον συνδυασμό του τουρισμού στη φύση με την προστασία αυτής
- αύξηση του αριθμού και βελτίωση των εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων (περιοδικές εκθέσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και ενήλικες, προγράμματα ερευνητικής δραστηριότητας κ.α.),
- εκπόνηση συγκεκριμένων σχεδίων διαχείρισης επισκεπτών / τουριστών, με έμφαση σε θέματα προσδιορισμού της φέρουσας ικανότητας της περιοχής.

Η διασφάλιση της λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού θα έχει άμεση θετική επίπτωση, τόσο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων και των Φορέων της περιοχής, όσο και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική τους ανάπτυξη. Επιπλέον, θα συμβάλλει αποφασιστικά στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος καθώς και στην εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και του απαραίτητου ελέγχου της προστατευόμενης περιοχής.

Αναγνωρίζοντας την βιοποικιλότητα και την ευαισθησία των οικοσυστημάτων των ορεινών όγκων γίνεται κατανοητό πως η ανάπτυξή τους θα πρέπει να γίνεται βάσει αναπτυξιακού σχεδίου το οποίο θα εντάσσεται σε ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης. Η τουριστική ανάπτυξη σε μια προστατευόμενη περιοχή, μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη για την τοπική κοινωνία και οικονομία, αφού μπορεί να αυξήσει την απασχόληση και το εισόδημα των κατοίκων της περιοχής, διατηρώντας και προστατεύοντας παράλληλα το φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν. Προκειμένου όμως να επιτευχθεί η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός και η μελέτη της συγκεκριμένης δραστηριότητας σε όλα τα επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό), αλλά και η επίτευξη της συναίνεσης ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους στον τομέα αυτό (κρατικός μηχανισμός - τοπικές αρχές - τοπικές επιχειρήσεις – τοπική κοινωνία).

Για να επιτευχθεί ο κατάλληλος σχεδιασμός της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η αναλυτική καταγραφή και χαρτογράφηση μέσω σύγχρονων μεθόδων και μέσων όπως τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών των φυσικών πόρων της περιοχής, των υπάρχουσών διαθέσιμων υπηρεσιών σε κάθε τοποθεσία, με αναφορά στον κτιριακό εξοπλισμό (ξενώνες, εστιατόρια, κλπ), στην ύπαρξη ανοιχτών χώρων αναψυχής και κατασκήνωσης (κάμπινγκ), στους χώρους στάθμευσης, καθώς και στις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες και πολιτιστικές υποδομές (π.χ. κέντρα υγείας, κέντρα πληροφόρησης, μουσεία). Ακόμη η καταγραφή και συνεχής ενημέρωση μέσω κατάλληλα διαμορφωμένων ιστοσελίδων των προσφερόμενων δραστηριοτήτων με τις οποίες μπορούν να ασχοληθούν οι επισκέπτες/τουρίστες κατά την παραμονή τους στην περιοχή (π.χ. αθλητικές δραστηριότητες, περίπατοι στη φύση, ποδηλασία, ιππασία, κυνήγι, ψάρεμα, συμμετοχή σε αγροτικές εργασίες, συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, κλπ). Η συντονισμένη καταγραφή και ενημέρωση όλων αυτών των πληροφοριών, αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης επισκεπτών και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αϊβατζίδου Ι., Κωστοπούλου Σ., 2005, «Εναλλακτικές χρήσεις προορισμών εναλλακτικού τουρισμού: Η διαχείριση των χιονοδρομικών κέντρων κατά τη θερινή περίοδο. (Η περίπτωση των χιονοδρομικών κέντρων των Νομών Φλώρινας, Πέλλας και Ημαθίας)», Ιακωβίδου Όλγα (επιμ.) *Μεσογειακός Τουρισμός πέρα από τις ακτές: Νέες τάσεις στον Τουρισμό και κοινωνική οργάνωση του χώρου*, σελ. 171-172, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Αλεξάνδρου Ζ., 2010, *Τουρισμός και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, η περίπτωση του Ν. Πρέβεζας: Μια μελέτη μέσα και από το πρίσμα των πολιτών για αδυναμίες και προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης* (Πτυχιακή Εργασία), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων
- ΑΜΦΙΒΙΟΝ, «Τουρισμός στις Προστατευόμενες Περιοχές», Τεύχος 52, Διμηνιαία έκδοση του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων – Υγροτόπων, Μάιος – Ιούνιος 2001
- Ανδριώτης Κ., 2005, *Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός*, Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη
- Αποστολόπουλος Κ., Σδράλη Δ., 2009, *Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός της Υπαίθρου: Θεωρητική Προσέγγιση & Εφαρμογές*, Αθήνα: ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ
- Αραμπατζής Γ., 2006 «Πολυκριτήρια αξιολόγηση των νομών της Ελλάδας με βάση του φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους τουριστικής έλξης» στο Ζοπουνίδης Κ., Σίσκος Γ., *Τουριστικό Μάνατζμεντ*, Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος
- Βαρβαρέσος Σ., 1999, *Τουριστική Ανάπτυξη και Διοικητική Αποκέντρωση*, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός
- Βαρβαρέσος Σ., 2000, *Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές*, Αθήνα: Προπομπός
- Βαρβαρέσος, Σ. και Σωτηριάδης, Μ. (2004), «Ορεινοί όγκοι και τουρισμός: Μια χωρο-χρονική προσέγγιση», σσ.1-7
http://www.traveldailynews.gr/stiles2_print.asp?subpage_id=704
- Βελισσαρίου, Ε., (2000), «Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού», Εκπαιδευτικό υλικό στο Μ.Π.Σ. «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Θ.Ε. Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τόμος Δ', Πάτρα: Ε.Α.Π.

- Βλασίδης Β., 2006, *Προσκυνηματικός Τουρισμός και προσκυνητές - επισκέπτες στην Ελλάδα*, άρθρο στο TravelDailyNews
- Ευθυμιάτου - Πουλάκου Α., 2004, *Τουριστική Νομοθεσία*, Αθήνα: Interbooks
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) (1991), Περιοδική Έκδοση Νο15, σσ.46
- Ηγουμενάκης, Ν. (1997), «Τουριστική οικονομία» Β' έκδοση. Εκδόσεις Intebooks, Αθήνα, σσ. 165
- Ιακωβίδου, Ο., (2000), «Αγροτουρισμός. Το μικρό και θηλυκό πρόσωπο στον τουρισμό», στο Τσάρτας, Π. (επιμ.), Τουριστική Ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις, Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας, σσ. 69-79.
- Ιακωβίδου Όλγα, 2006, *Ο αγροτουρισμός και η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς: Η περίπτωση της Ελλάδας*, Θεσσαλονίκη: Διεθνές Συμπόσιο για τον πολιτιστικό τουρισμό
- Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) - Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) (2012) Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας στις Ξενοδοχειακές και Τουριστικές (πλην των ξενοδοχειακών) επιχειρήσεις Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος '11, Αθήνα, Φεβρουάριος 2012
- Καλοκάρδου Ρ., Κραντονέλλης Κ., 2005, *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και κρίσιμες χωρητικότητες σε τουριστικές περιοχές της Δυτικής Ελλάδας*, Αθήνα: Heleco' 05, ΤΕΕ
- Καραβέλλας Δ., Κατσαδωράκης Γ., Μαραγκού Π., Νάντσου Θ. & Σβορώνου Ε., 2003, *Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών: Οδηγός Ορθής Πρακτικής*, WWF Ελλάς & ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, σελ. 165
- Κοκκώσης Χ., 2000, στο *Τουριστική Ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*, επιμέλεια: Τσάρτας Π., Αθήνα: Εξάντας
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., 1999, *Τουριστικός Τομέας, Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό*, Αθήνα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., Γκρίμπα Ε., 2011, *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Λαγός Δ., 2005, *Τουριστική Οικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Λογοθέτης Μ., 2004, *Τουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Ρόδος: Επιμελητήριο Δωδεκανήσου

- Μαρτίνης, Α. (2001), Διδακτορική Διατριβή, Διαχείριση, προστασία και χωροταξική οργάνωση των ορεινών περιοχών, η περίπτωση του Παρνασσού ένα όρος εθνικός δρυμός, Université paul Valery.
- Μπίτος Τ., 2009, *Ο Εθνικός Δρυμός του Ολύμπου μέσα στο διεθνές καθεστώς των προστατευόμενων περιοχών – Προβλήματα διαχείρισης του*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος – Εργαστήριο Δασοκομίας
- Νικητιάδης Γ., 2007, *Τουρισμός Δώδεκα Θέσεις Δωδεκάνησος Δώδεκα Όνειρα*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
- Πάικου Α., 2005, *Διερεύνηση της σχέσης τουρισμού και προστατευόμενων περιοχών. Δυνατότητα δημιουργίας θαλάσσιων – καταδυτικών πάρκων σε συστάδες νησιών της Λέσβου* (Πτυχιακή Εργασία), Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Περιβαλλοντική Πολιτική και Διαχείριση του Τμήματος Περιβάλλοντος
- Παπαγεωργίου Κ., Κασσιούμης Κ. & Τσιακίρης Ρ. 2003. Συγκριτική καταγραφή των απόψεων των επισκεπτών στους Εθνικούς Δρυμούς Βίκου-Αώου, Ολύμπου και Πάρνηθας για το βαθμό οργάνωσης, το φορέα διοίκησης και τη χρηματοδότηση της διαχείρισής τους. Πρακτικά 11ου Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου. «Δασική Πολιτική, Πρεμνοφυή Δάση, Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος». Αρχαία Ολυμπία, 30 Σεπτεμβρίου-3 Οκτωβρίου 2003. Σελ. 696-704
- Παπαγεωργίου, Ι. (2005) «Σχεδιασμός Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού σε Ορεινούς Όγκους: Η Περίπτωση του Παρνασσού», Διπλωματική Εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Προγραμμα Σπουδών: Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων
- Παπαδημάτου, Α. και Ρόκος, Δ. (2001), «Βιώσιμη και αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας και του κόσμου», <http://www.ntua.gr/MIRC/3rd.conference/papadimatou.pdf>
- Παπακωνσταντίνου Κ., Συμπαρούνης Θ., 2008, *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε Προστατευόμενες Περιοχές με Φορείς Διαχείρισης: Παρούσα Κατάσταση, Προκλήσεις και Προοπτικές*, Ναύπλιο: 4^ο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ http://www.ekke.gr/estia/Inteduc/SYNEDRIA%20ΠΕΕΚΠΕ/4oSynedrioΠΕΕΚΠΕ/proceedings/synedria10/ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ_ΣΜΠΑΡΟΥΝΗΣ.pdf στις 22/05/2012
- Παυλογεωργάτος Γ., Κωνσταντογλου Μ., 2004, Πολιτισμικός τουρισμός: Η περίπτωση της Ελλάδας. Κεφάλαιο στο: Βερνίκος Ν. κ.α. (Επιμ.): Οι πολιτισμικές βιομηχανίες, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, σελ. 59-84.
- Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (2012), Παράρτημα 13. Συνοπτική παρουσίαση της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, Παραρτήματα

Επικαιροποίησης Επιχειρησιακού Σχεδίου για γην Τουριστική Προβολή της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας 2009-2013, Φεβρουάριος 2012

- Σβορώνου Ε., 2003, *Μέθοδοι Διαχείρισης του Οικοτουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές*, Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων - WWF ΕΛΛΑΣ
- Σβορώνου Ε., 2011, *Μαζικός Τουρισμός και Εναλλακτικές Μορφές: Πόσο «Τουρισμό» αντέχει η φύση;*
- Σπιλάνης, Γ. (2000), «Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου», στο Τσάρτας Π. (επιμ.), *Τουριστική Ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, σσ.87
- Σπιλάνης Ι., Βαγιάνη Ε., 2002, *Βιώσιμος Τουρισμός και Φέρουσα Ικανότητα σε ευαίσθητα νησιωτικά οικοσυστήματα*, Συνέδριο WWF Ελλάς "Μέθοδοι μέτρησης της φέρουσας ικανότητας και διαχείρισης επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές, Αθήνα
- Σπιλάνης Ι., Βαγιάννη Ε., 2009, *Η συνεισφορά των Ειδικών Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού στην τοπική και νησιωτική ανάπτυξη*, στο Σωτηριάδης Μ & Φάρσαρη Ι. (επιμ.), *Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού: Σχεδιασμός, Μάνατζμεντ και Μάρκετινγκ*, Αθήνα: Εκδόσεις INTERBOOKS, Κεφάλαιο 7^ο, σελ. 174-197
- Τζένος Χ., Σιτάρας Θ., 2007, *Εισαγωγή στη θεωρία του Τουρισμού*, Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος "INTERBOOKS"
- Τιόκα, Σ. (2007) «Αναπτυξιακός σχεδιασμός τουριστικών πόρων σε ορεινούς όγκους. Η χωρική ενότητα Βαρδουσιών και Οίτης Φψκίδας», Διπλωματική Εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Σπουδών: Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων
- Τσερώτα, Γεωργία, 2008, *Ο Θρησκευτικός Τουρισμός στην Ελλάδα*, (Πτυχιακή εργασία), Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Κρήτη : 4-5
- Υπουργείο Ανάπτυξης, 2003, *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004-2010*
- Φουστέρη Ν. (2012) «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε Προστατευόμενες Περιοχές : Η περίπτωση της ευρύτερης περιοχής Παρνασσού», Διπλωματική Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη «Διοίκηση και Οικονομία»
- Χατζηστάθη Α., Ισπικούδη Ι, 1995, *Προστασία της φύσης και αρχιτεκτονική του τοπίου*, Θεσσαλονίκη: Γιαχούδη – Γιαπούλη, Β' Έκδοση

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Bjork P., 2000, Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form, *International Journal of Tourism Research*, 2, p. 189-202
- Bramwell B., 2004, *Coastal mass tourism: diversification and sustainable development in Southern Europe*, Great Britain: Channel View Publications, p. 1-31
- Carey S., Gountas Y., 1997, Tour operators and destination sustainability, *Tourism Management*, 18(7), p. 425-431
- Ceballos - Lascurain, H., 1996, *Tourism, Ecotourism and Protected Areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development*, UK IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge.
- Fennel D., 2001, *Οικοτουρισμός*, (Ελληνική μετάφραση) Επιμέλεια: Καραγιάννης Σ., Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- Furze B., De Lacy T., Birckhead J., 1996, *Culture Conservation and Biodiversity*, Wiley West Sussex
- Gartner W., 2001, *Τουριστική Ανάπτυξη – Αρχές, Διαδικασίες και Πολιτικές*, Επιμέλεια: Κορρές Γ. & Δρακόπουλος Σ., Αθήνα: Εκδόσεις «Έλλην»
- Gee C., Makens J., Choy D., 2001, *Τουριστική και Ταξιδιωτική Βιομηχανία*, Επιμέλεια: Μαυροδόντης Θ., Αθήνα: Εκδόσεις «Έλλην»
- Lickorish L., Jenkins C., 2004, *Μια εισαγωγή στον Τουρισμό*, Επιμέλεια: Τσάρτας Π., Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Muller F.G., 2000, Ecotourism: an economic concept for ecological sustainable tourism, *International Journal of Environmental Studies*, 57, p. 241-251
- Trakolis D., 2001. Perceptions, Preferences, and reactions of local inhabitants in Vikos-Aoos National Park, Greece. *Environmental management* 28(5): 665- 676
- World Tourism Organisation (1993) *Sustainable Tourism Development: Guide for*
- Local Planners. Madrid: World Tourism Organisation. σσ. 23, 39-49
- World Tourism Organisation (2000) *Report of Multistakeholder Working Group on Tourism*.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- http://www.ekby.gr/ekby/el/EKBY_PP_el.html
Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων
- <http://www.sete.gr/default.php?pname=GreekTourismMeaning2011&la=1>
Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
- <http://www.statistics.gr>
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Απογραφή 2011
- <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=433>
Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
- http://www.coastlearn.org/gr/tourism-gr/con_capacity.html
- http://library.tee.gr/digital/m2045/m2045_kalokardou.pdf
- http://www.arachova.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=169&Itemid=277 Ιστοσελίδα του πρώην Δήμου Αράχωβας
- <http://www.minenv.gr/1/12/121/12103/g1210325.html>
- http://www.minagric.gr/greek/agro_pol/dasika/drymoi/Map.htm
- http://www.derm.qld.gov.au/parks_and_forests/activities_in_parks_and_forests/tourism_in_protected_areas_initiative/
- http://www.coastlearn.org/gr/tourism-gr/con_capacity.html
UNEP/MAP/PAP, 1997

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι σημαντικότερες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα και
οι κανονιστικές πράξεις που τις θεσπίζουν

Κανονιστική Πράξη	Τίτλος	Κατηγορία
N. 856/1937	Περί Εθνικών Δρυμών	Εθνικοί Δρυμοί
N. 5351/1932 όπως τροποποιήθηκε με τον Ν.1465/1950	Περί Αρχαιοτήτων	Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
N. 86/1969, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 996/71	Δασικός Κώδικας	• Εθνικοί Δρυμοί • Αισθητικά Δάση • Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης
N. 177/75, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 2637/1998	Περί της ρύθμισης της θύρας	• Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές • Εκτροφεία Θηραμάτων • Καταφύγια Άγριας Ζωής
N. 1650/86	Για την προστασία του περιβάλλοντος	• Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης • Περιοχές Προστασίας της Φύσης • Εθνικά Πάρκα • Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Προστατευόμενα Τοπία • Περιοχές Οικοανάπτυξης
Κοινή Υπουργική Απόφαση 33318/3028/28.12.1998	Ενσωμάτωση της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)
Κοινή Υπουργική Απόφαση 414985/1985	Ενσωμάτωση της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών»	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)

Πηγή: Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων, 2009.

http://www.ekby.gr/ekby/el/amphivion_el/issue38.pdf

Εθνικοί Δρυμοί

Εθνικοί Δρυμοί	Ετος ίδρυσης	Εμβαδόν ΦΕΚ (εκτάρια)	Κανονισμός λειτουργίας	Εμβαδόν πυρήνα	ΦΕΚ	Γεωγραφική θέση
Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας ¹	1961	3.812	Υ.Α. 164975 /2850/20-5-1985(Φ.Ε.Κ. 344 Β/85)	3.812	ΒΔ644/31-8-1961 ΦΕΚ 155/Α/1961	Ν. Αττικής - 40 χλμ. βόρεια της Αθήνας -
Εθνικός Δρυμός Σουνίου ²	1974	3.500	Υ.Α. 174086/5086/9-7-1985 (Φ.Ε.Κ. 458 Β/85).	750	ΠΔ82/11-3-1974 ΦΕΚ 80/Α/1974	Στο νοτιοανατολικό άκρο του Ν. Αττικής, 60 χλμ. από την Αθήνα.
Εθνικός Δρυμός Πίνδου	1966	6.927	Υ.Α. 165054 /2865/16-8-1985 (Φ.Ε.Κ.589 Β/85).	3.393	ΒΔ487/12-5-1966 ΦΕΚ 120/Α/1966	Κοντά στα χωριά Κρανιά, Περιβόλι και Βωβούσα ανάμεσα στους Ν. Ιωαννίνων και Γρεβενών
Εθνικός Δρυμός Οίτης	1966	7.210	Υ.Α. 164467/2731/9-7-1985 (Φ.Ε.Κ. 458 Β/85).	3.010	ΒΔ218/7-3-1966 ΦΕΚ56/Α/1966	Βρίσκεται κοντά στην Υπάτη και την Παύλιανη, στον Ν. Φθιώτιδας
Εθνικός Δρυμός Πρεσπών ³	1974	19.470	Υ.Α. 165594 /3007/15-7-1985 (Φ.Ε.Κ. 467 Β/85)	4.900	ΠΔ46/14-1-1974 ΦΕΚ 19/Α/1974	Οι λίμνες βρίσκονται στα ελληνο-αλβανο-γιουγκοσλαβικά σύνορα κοντά στα χωριά Μικρολίμνη, Καρυές και Λαιμός στον Ν. Φλώρινας.
Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου ⁴	1973	15.637	Υ.Α. 164686/2772/16-8-1985	3.412	ΠΔ213/20-8-1973 ΦΕΚ 198/Α/1973	Κοντά στην Κόνιτσα και στα χωριά Μονοδένδρι, Αρίστη και Πάπιγκο του Ν.

¹ Η Πάρνηθα έχει χαρακτηριστεί και ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φ.Ε.Κ. 669 Β/68).

² Οι περιοχές του Σουνίου και της Λαυρεωτικής έχουν χαρακτηριστεί ως τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φ.Ε.Κ. 767 Β/79) και (Φ.Ε.Κ. 852 Β/80).

³ α) Ο πυρήνας του εκτείνεται σε ολόκληρη τη Μικρή Πρέσπα και περιλαμβάνεται στους ελληνικούς υγράτοπους που προστατεύονται από τη Συνθήκη Ραμσάρ.

β) Η λίμνη Μικρή Πρέσπα αποτελεί έναν από τους 11 ελληνικούς υγράτοπους διεθνούς σημασίας, κυρίως ως βιότοπους υδρόβιων πουλιών (Φ.Ε.Κ. 350 Α/74).

γ) Όλη η περιοχή των Πρεσπών έχει χαρακτηριστεί και ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φ.Ε.Κ. 86 Β/77).

			(Φ.Ε.Κ. 531 B/85).			Ιωαννίνων. Περιλαμβάνει το φαράγγι του Βίκου, τη χαράδρα του Αώου και τον ορεινό όγκο της Τύμφης.
Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς (Λευκών Ορέων) ⁵	1962	4.850	Υ.Α. 164467/2731/16-8-1985 (Φ.Ε.Κ. 646 B/85).	4.850	ΒΔ731/6-11-1962, ΦΕΚ 200/Α/1962 ΒΔ74/15-2-1964, ΦΕΚ33/Α/1964	Ανάμεσα από τα χωριά Ομαλός και Αγ. Ρούμελη, στο Ν. Χανίων και περιλαμβάνει το φημισμένο Φαράγγι της Σαμαριάς.
Εθνικός Δρυμός Παρνασσού	1938	3.513		3.513	ΒΔ25.07.1938, ΦΕΚ 286/Α/38 ΒΔ23.12.1939, ΦΕΚ 1/Α/1939	Περιοχή ανάμεσα στην Αράχωβα, Δελφούς και Επτάλοφο - Νομοί Φωκίδας και Βοιωτίας.
Εθνικός Δρυμός Αίνου ⁶	1962	2.862	Υ.Α. 174096/5278/1 5-7-1985 (Φ.Ε.Κ. 467 B/85).	2.682	ΒΔ776/6-11-1962 ΦΕΚ 199/Α/1962	Στο νησί της Κεφαλλονιάς, κοντά στο Αργοστόλι και στη Σάμη.
Εθνικός Δρυμός Ολύμπου ⁷	1938	3.988	Υ.Α. 164974/2851/1 8-7-1985 (ΦΕΚ.467 B/85)	3.988	ΒΔ09-06-1938 ΦΕΚ 248/Α/1938	Κοντά στο Λιτόχωρο στο Ν. Πιερίας.

⁴ Η χαράδρα του Βίκου με τον ποταμό Βοϊδομάτη έχει χαρακτηριστεί και ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φ.Ε.Κ. 95 Β/79).

⁵ α) Το φαράγγι της Σαμαριάς έχει χαρακτηριστεί και ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φ.Ε.Κ. 1242 Β/73).

β) Στον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς απονεμήθηκε (18-4-1980), από το Συμβούλιο της Ευρώπης, το ευρωπαϊκό δίπλωμα (Α□ κατηγορίας) προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος για 5 χρόνια (13-9-1979/12-9-1994), το οποίο και ανανεώθηκε το 1984 και το 1989 (ισχύει μέχρι 12-9-1984).

γ) Ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα Man and the Biosphere της UNESCO που έχει σκοπό την προστασία και διατήρηση της φύσης στα μεγαλύτερα οικοσυστήματα του κόσμου.

⁶ Είναι ο μικρότερος δρυμός της χώρας.

⁷ α) Η UNESCO με απόφαση της από 15-12-1981 έχει εντάξει τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου στο πρόγραμμα Man and the Biosphere που έχει σκοπό την προστασία και διατήρηση της Φύσης στα μεγαλύτερα οικοσυστήματα του κόσμου.

β) Το Υπουργείο Πολιτισμού με την απόφαση του 21159/939 από 18-6-1987 (Φ.Ε.Κ. 317 Β/87) έχει χαρακτηρίσει όλη την περιοχή του Ολύμπου (Όλυμπος και Κάτω Όλυμπος) ως αρχαιολογικό χώρο και ιστορικό τόπο που συνδέεται άμεσα με τις ιστορικές μνήμες του Ελληνισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Η χάρτα για τον τουρισμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη

(Παγκόσμιο συνέδριο στο Λανθαρότε, Κανάριοι νήσοι, Ισπανία 1995)

Αναγνωρίζοντας ότι ο τουρισμός είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που επηρεάζει τις υψηλότερες και βαθύτερες επιθυμίες όλων των ανθρώπων ενώ ταυτόχρονα αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην κοινωνικοοικονομική και πολιτική ανάπτυξη σε πολλές χώρες και ότι συμβάλλει θετικά σε αυτή αλλά συγχρόνως μπορεί να συμβάλει στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και στην απώλεια της τοπικής ταυτότητας, επιβάλλεται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τον τρόπο με τον οποίο θα αναπτυχθεί. Βασικές αρχές και στόχοι για μια προσέγγιση στου τουρισμό από τη σκοπιά της βιώσιμης ανάπτυξης είναι:

Βιωσιμότητα στην τουριστική ανάπτυξη σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι φιλική προς το περιβάλλον στο παρόν και στο μέλλον καθώς και οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά δίκαιη για τις τοπικές κοινωνίες.

Ο τουρισμός θα πρέπει να εναρμονίζεται με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον.

Ο τουρισμός θα πρέπει να μεριμνά για τις επιπτώσεις του στην πολιτισμική κληρονομιά και την παράδοση της τοπικής κοινωνίας.

Μια ενεργός συμμετοχή του τουρισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει κοινές δράσεις και συμμετοχή σε αυτές όλων των φορέων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς συντονισμού σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό κ.λ.π).

Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος απαιτεί συνεργασία για πολιτισμικές τεχνολογικές και επαγγελματικές-οργανωτικές καινοτομίες, ιδίως στην ανάπτυξη εργαλείων ολοκληρωμένου σχεδιασμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.

Πρωτεύοντες στόχοι στην τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να είναι η διατήρηση του τουριστικού προορισμού και η ικανότητα εξυπηρέτησης των τουριστών στο πλαίσιο μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο τουρισμός θα πρέπει να βασίζεται στη διερεύνηση των ευκαιριών για τις τοπικές κοινωνίες συμβάλλοντας στο μέγιστο στην τοπική οικονομία.

Ο τουρισμός θα πρέπει να συμβάλει αποτελεσματικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων και στον κοινωνικό-πολιτισμικό εμπλουτισμό του κάθε τόπου προορισμού

Η κεντρική διοίκηση και συναφείς φορείς με τη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα πρέπει να αναλάβουν δράσεις που να συμβάλουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της

τουριστικής ανάπτυξης.

Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται στις δράσεις που συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και στους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις επενδύσεις και παρεμβάσεις για τον τουρισμό.

Οι περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης μέριμνας.

Στην αναζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί σε εκείνες που συμβάλλουν σε μια προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στη διάδοση και ανταλλαγή εμπειριών και γνώσης για δράσεις και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.

Η πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης στον τουρισμό απαιτεί και την υποστήριξη και προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων διαχείρισης του τουρισμού.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στο ρόλο και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις μεταφορές, στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων.

Η υιοθέτηση και εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας είναι σημαντική για όλους τους δρώντες στον τουρισμό.

Η ευαισθητοποίηση όλων είναι σημαντική για την εφαρμογή των παραπάνω αρχών και στόχων.

Πηγή: WTO (World Tourism Organization) internet site και στο German Federal Agency for Nature Conservation, Biodiversity and Tourism Springer: Frankfurt 1997 (Appendix K)

Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα «Στήριξη Φορέων
Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών 2012»